



ENGELLİLER VE GENÇLİK DERNEĞİ

# ERİŞİLEBİLİR ÜNİVERSİTELER için araştırıyor İZLİYORUZ!



**ERİŞİLEBİLİR  
ÜNİVERSİTELER  
için araştırıyor  
İZLİYORUZ!**



**ENGELLİLER VE GENÇLİK DERNEĞİ**

ANKARA-2020

“Bu rapor **ETKİNİZ AB Programı** kapsamında Avrupa Birlięi desteği ile hazırlanmıştır.”



“Bu yayın, Etkiniz AB Programı kapsamında Avrupa Birlięi finansal desteği ile üretilmiştir. Bu yayının içeriğinden yalnızca Engelliler ve Gençlik Derneği sorumludur ve hiçbir şekilde Avrupa Birlięi'nin görüşlerini yansıtmamaktadır.”

## ENGENÇDER Kitaplığı: 4



05074517735



İnkılap Sok. 4/9 Kızılay/Ankara

### SAHA ARAŞTIRMA EKİBİ

Coşkun GÖK

Özgür Hüseyin AKIŞ

Dr. Zübeyde ERDOĞAN ÇELİKKİN

ve gönüllüler

### RAPORU HAZIRLAYAN

Coşkun GÖK

### TASARIM VE REDAKSİYON

Kıvılcım ER

### Basım Yeri

## İÇİNDEKİLER

1. ÖNSÖZ .....	6
2. GİRİŞ .....	7
2.1. İlkel Model .....	7
2.2. Tıbbi Model .....	8
2.3. Sosyal Model .....	9
2.4. İnsan Hakları Modeli .....	9
3. KAVRAMSAL TANIMLAMA .....	12
4. ERİŞİLEBİLİRLİK .....	13
4.1. Engellilerin Erişebilirliğine Yönelik Yasal Düzenlemeler .....	14
5. ÇALIŞMA HAKKINDA .....	16
5.1. Genel Değerlendirme .....	16
5.2. Çalışma Alanı Hakkında Bilgiler .....	19
5.3. Çalışmanın Çıkış Noktası .....	21
5.4. Çalışmanın Amacı .....	22
5.5. Çalışmanın Yöntemi .....	22
6. ÇALIŞMA VERİLERİ VE ANALİZİ .....	22
6.1. Toplu Taşıma Araçları .....	26
6.2. Mekânın Bulunduğu Lokasyonun Uygunluğu .....	27
6.3. Mekân Girişinde Tekerlekli Sandalye ve Akülü Arabalar için Uygunluk .....	27
6.4. Mekân Girişlerinin Görme Engelliler için Uygunluğu .....	27
6.5. Mekân Girişlerinin İşitme Engelliler için Uygunluğu .....	27
6.6. Bina Giriş Kapıları ve Kapı Eşikleri Engellilerin Kullanımı İçin Uygunluğu .....	28
6.7. Giriş Katındaki Bölümlerin Erişilebilirliği .....	28
6.8. Bina Zeminlerinin Engellilerin Hareket Edebilmesine Uygunluğu .....	28
6.9. Asansör Bulunması .....	28
6.10. Asansörlerin Engellilerin Kullanımına Uygunluğu .....	28
6.11. Tuvaletlerin Engellilerin Kullanımına Uygunluğu .....	29
6.12. Engelliler için Acil Çıkış .....	29
6.13.Engelli Otoparkı Var mı? .....	29
6.14. İşaret Dili Bilen Personel Bulundurulması.....	29
6.15. Sınıflarda Sıralar Arası Mesafenin Uygunluğu.....	30
6.16. Sınıflarda Sıraların Yüksekliğinin Uygunluğu.....	30
7. ARA SONUÇ VE DEĞERLENDİRME .....	30
8. ÖNERİLER .....	32
9. ERİŞİLEBİLİRLİK STANDARTLARI .....	33
10. SONUÇ .....	35
11. EKLER .....	36
KAYNAKÇA .....	82

## TABLO VE GRAFİKLER

Tablo 1-Erişilebilirlikle İlgili Yasal Düzenlemelerin Gelişimi .....	15
Tablo 2-Ankara Öğrenci Sayıları .....	17
Tablo 3-Türkiye Geneli Öğrenci Sayıları .....	18
Tablo 4-Ankara'da Bulunan Üniversiteler .....	19
Tablo 5-Engelli öğrencilerin engel grupları ve kayıtlı buldukları üniversiteler .....	20
Tablo 6-Alan Araştırması Sayısal Veriler .....	23
Tablo 7-İzleme Çalışmasında Elde Edilen Verilerin Yüzdelerlik Dağılımı .....	25
Tablo 8-Rampalarla İlgili Standartlar.....	33
Grafik 1-Alan Araştırması Elde Edilen Veriler Grafiği .....	24
Grafik 2-İzleme Çalışmasında Elde Edilen Verilerin Yüzdelerlik Dağılımının Grafik Gösterimi .....	26

## EKLER

EK 1-Erişilebilir Kentsel Düzenin Planlanması.....	37
EK 2-Herkes için Erişilebilirlik .....	41
EK 3-TBMM'de Grubu Bulunan Partilerin Grup Başkanlıklarına .....	42
EK 4-TBMM'de Grubu Bulunan Partilerin Grup Başkanlıklarına .....	44
EK 5-TBMM'de Grubu Bulunan Partilerin Grup Başkanlıklarına .....	46
EK 6-TBMM'de Grubu Bulunan Partilerin Grup Başkanlıklarına .....	48
EK 7-TBMM'de Grubu Bulunan Partilerin Grup Başkanlıklarına .....	50
EK 8-Kamu Denetçiliği Kurumu'na .....	52
EK 9-Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı .....	54
EK 10-Ankara Büyük Şehir Belediyesinin Bilgi Talep Yazısına Cevabı .....	56
EK 11-Bilgi Gözlem Formu .....	57
EK 12-Bahçelievler Deneyimi .....	59
EK 13-BM Engelli Haklarına İlişkin Sözleşme .....	60

## 1. ÖNSÖZ

Erişebilirlik engelli bireylerin ve bütün insanların toplumsal hayata katılmalarının ön koşuludur.

BM Engelli Haklarına İlişkin Sözleşme (Ek-9) erişebilirliği; engellilerin bağımsız yaşamalarının ve toplumun tüm alanlarına tam katılımının sağlanması ve engellilerin diğerleriyle eşit bir şekilde fiziksel çevreye, ulaşım, bilgi ve iletişim teknolojisi ve sistemi dahil bilgiye ve iletişime hem kırsal hem de kentsel bölgelerde halka açık olan veya halka sunulan diğer tesislere ve hizmetlere erişiminin sağlanması için uygun tedbirler olarak tanımlasa da erişilebilirliği genişleterek ekonomik olanaklara, siyasi haklara, hukuki haklara, kültürel olanaklara ulaşmak şeklinde tanımlamak mümkündür. Bu geniş tanımlama hayatın bütününe kapsayacağı için engelli bireylerin hayatına etki etme gücü de yüksektir.

İnsanlık tarihi gel-gitler yaşamakla beraber her daim ileriye, daha mükemmel doğru evrimsel bir süreç izleme eğilimindedir.

Bu süreç tarihin belli dönemlerinde devrimsel bir renk alarak hızlanmakta, eski ve yerleşik toplum yaşantısında ve değerlerinde parçalanmalar yaratmaktadır.

Engellilik tarihi de bütün insanlık tarihinden ayrı olmayıp bir ve aynı şeydir. Engelliliğin toplumsal yaşamdaki ve toplumdaki karşılığı süreç içerisinde gel-gitler yaşamakla beraber; İlkel Model, Tıbbi Model, Sosyal Model ve İnsan Hakları Modeli gibi genel bir süreç izleyerek daha ileriye doğru evrimsel bir seyir izlemektedir.

Genel olarak insanlık tarihi ve özel olarak da engellilik tarihinin ilerici birikimlerini barındırması ve ileri atılımlarda motor işlevi görmesi açısından üniversiteler kritik ve belirleyici konumlarda olmuşlardır.

Bu çalışma; engellilik alanına "Temel İnsan Hakları" anlayışı bakış açısıyla Ankara ili düzeyinde pilot çalışma olarak kamu ve vakıf üniversitelerin erişilebilirlik durumlarına dair somut durumun tahlilini yapacak verileri elde etmek, 250 noktanın inceleme ve izlemesinin yapılması amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Çalışmanın hayata geçmesinde verdiği destekten ve kolaylaştırıcı katkılarından dolayı Etkiniz AB Programı çalışanlarına, çalışmayı sahada uygulayan araştırmacılar ve gönüllülere, inceleme ve izlemelerin yapıldığı üniversitelerde kolaylaştırıcı tutumlarından dolayı üniversite görevlilerine, hazırlanan rapora değerli katkılarını (Ek-1, Ek-2, Ek-8) sunan STÖ temsilcilerine saygı ve teşekkürlerimizi sunuyoruz.

İnsanlığın, dil, din, ırk, cinsiyet, engel vb. ayrımlar olmadan bir bütün olarak daha adil ve eşitlikçi bir dünyada ortakça yaşayacağına olan inancımızla, çalışmamızın engellilerin insanca yaşayacağı günlere ulaşma çabasına katkı sunmasını umuyoruz.

Engelliler ve Gençlik Derneği

Yönetim Kurulu

## 2. GİRİŞ

Tarihsel süreç içinde ve farklı toplumsal formasyonlarda engellilik meselesini ele alış biçimleri farklı yaklaşımlardan etkilenmiştir.

İnsanlık tarihinin gelişimin bütünü, kendi içerisinde engellilere de alanlar açmış, engellilerin toplumsal tanımlanma ve konumlanışları toplumların genel gelişim düzeylerine göre şekillenmiştir.

Toplumların gelişimi iniş-çıkışlar barındırmakla beraber her yeni dönem bir önceki dönemi aşma iddiasında olmuştur. Fakat bu aşma iddiası hiçbir şekilde öncekinden tam olarak kopmak şeklinde değil öncekinin birçok ögesini içinde barındırma, onları dönüştürme diyalektiği ile gerçekleşmiştir.

Var olan durum geçmişin kalıntılarını içerisinde barındırırken aynı zamanda da var olanı aşma iddiasında olan yeni düşünceler, yeni yaklaşımlar da var olanın içerisinde filizlenip gelişmiştir.

Bu ilişki, toplumsal gelişim bir öncekinin birikimi ve çelişkileri üzerinden gelişir yaklaşımının ifadesidir.

Engellilik tarihi bu genel toplumsal gelişim yasasına içkin ve tabidir.

Toplumsal yapılar belirli bir gelişim seyri izlerken, engellilik kendisine ayrı bir rota ve tarih seyri oluşturamaz, oluşturamaz ve oluşturamamıştır.

Toplumsal algı ve politikalarda edindikleri yer açısından engelliliğin tarihsel kategorileştirilmesi 4 model üzerinden yapılmaktadır; İlkel Model, Tıbbi Model, Sosyal Model ve İnsan Hakları modeli.

Bu modellemeler kendinden menkul politika ve yaklaşımların ürünü olmayıp aşağıda da değinileceği gibi genel olarak toplumsal yapıların gelişim seyrinin birer izdüşümüdür ve bu modellerin her biri farklı toplumsal gelişim düzeylerine denk düşmektedir.

Değindiği gibi toplumsal yapıların gelişiminde bir önceki toplumsal yapının etkilerini ve bir sonraki toplumsal yapının filizleri var olan toplumsal yapının içinde beraber bulunurlar ve aralarında süreklilik ve çelişki barındıran bir ilişki bulunmaktadır. Bu genel değerlendirme engellilikle ilgili tariflenen modeller için de geçerlidir. Belirlenen modeller birbirleri ile iç içedir ve her model bir öncekinden etkilenmiş ve aynı zamanda onu aşan tezler geliştirmiş ve yeni modele rahim olmuştur. Hiçbir model saf ve kuramsal anlatımı şeklinde hayat bulmamıştır.

### 2.1. İLKEL MODEL

Yukarıda da değindiği gibi genel olarak toplumların gelişim seyri herkesle beraber engelliler için de aynı durumları, uygulamaları doğurmuştur.

Ortaçağ dönemi dini referansların toplumsal yapıyı belirlediği, insanlık için karanlık ve tarihsel ilerleme sürecinde geriye düşüştür. Bu dönem "ileri" olan şeylerin yok edildiği dönemdir. Bilim insanları, müzisyenler, ressamlar vb dini dogmayı kırmak isteyen veya ihtimali olanların yakılma, idam, hapis gibi yöntemlerle cezalandırıldığı dönemdir.

Ortaçağ döneminin ekonomik özelliği ise toprağa dayalı ve kapalı ekonomik işleyiştir.

Ortaçağ döneminde toplumsal belirlenimin referansı din olduğu için engelliliğe yaklaşımda da bu referans devreye girmekte ve engelliler tanrının, doğaüstü güçlerin gazabına uğramış, içine şeytan kaçmış, lanetlenmiş kimseler olarak görülmekteydi. Bu yaklaşıma göre; bu olumsuzluğu ortadan kaldırmanın tek yolu engellilerin öldürülmesi ve hatta yakılmasıdır.



Engellilere yönelik bu yaklaşımın ekonomik yönü de bulunmaktadır. Toprağa dayalı ve yoğun emek isteyen üretim biçiminde engellilerin emek yoğun sürece cevap verememesi veya düşük üretim verimi olan bu ekonomik yapıda tüketici sayısının azaltılması gerekliliği ve isteği de engellileri "yok edilmesi" gereken bir kategoriye sokmuştur.

### 2.2. TIBBİ MODEL

Aydınlanma dönemi özellikle de Rönesans'la beraber toplumsal olgulara yaklaşımda "bilimsel bakış açısı" temel belirleyen olmaya başlamıştır.

Bu bakış açısı kendisini engelliliğe yaklaşımda da göstermiştir. Engelliliği dinsel referanslarla ve cezalandırılmışlar olarak değerlendirmek yerine bir "hastalık" olarak değerlendirme eğilimi ortaya çıkmıştır.

"Hastalık" tanımlaması beraberinde tedavi edilebilir yaklaşımını da doğurmuştur. Bu bakış açısı özellikle rehabilite etme şeklinde somutlanmış ve rehabilitasyon tedavileri başlamıştır.

Özellikle 1.Dünya Savaşı'nda milyonlarca insanın yaralanması ve engelli olması tedavi edici-tıbbi modelin gelişmesine alan açmıştır.

18-19.yy'lardan başlamak üzere ekonomide makineleşmenin yaygınlaşması ve "rehabilite" edilen engellilerin bu makineleşmeyle beraber üretim süreçlerine dahil olmaları ve üretme becerilerinin açığa çıkması bu modelin ve bakış açısının ekonomi politik yönünü oluşturmaktadır .

1.ve 2.Dünya Savaşları sırasında fabrika vb yerlerde çalışan erkeklerin savaş alanlarına gönderilmesi ve ortaya çıkan istihdam boşluğunu engelliler, kadınlar, çocuklarla doldurma ihtiyacı da engellilerin "tedavi" edilmeleri gerektiği düşüncesini beslemiştir.

Genel olarak toplumsal süreçlerin ileri-geri salınımlar gösterdiği belirtilmişti. 20. yy içinde Hitler dönemi engellilerin toplumsal konumları ve algılanışları açısından geri düşüşün olduğu ve ortaçağ uygulamalarının geri döndüğü bir dönem olmuştur.

Hitler döneminde özellikle Almanya'da engelliler toplumdan dışlanmanın ötesinde ortadan kaldırılmaya çalışılmıştır. 14 Temmuz 1933 tarihinde çıkan bir yasaya göre , bedensel veya zihinsel engellilerin bu durumlarını doğacak çocuklara da aktarmamaları için çocuk sahibi olmaları yasaklanmıştır. Bu yasayla birlikte şizofren, manikdepresif, epilepsi , genetik görme engelliler, sağır, alkolikler ve doğuştan engelliler kontrol altına alınmıştır. Yasa gereği özellikle dış doktorlarına , hemşirelere, masörlere , ebelere ve doktorlara tespit ettikleri vakaları devlete bildirme mecburiyeti getirilmiştir.

"Ari ırkı" bozacağı düşüncesiyle engelliler gaz odalarında ve diğer şekillerde öldürülmüştür.

### 2.3. SOSYAL MODEL

Engelliliğin bireyde meydana gelen fiziksel veya işlevsel bir yeti kaybı olduğu doğrudur, bu bakımdan bireye özgü bir özelliktir fakat bireye özgü olan özelliklerin sorun haline gelmesini belirleyen faktörler bireye özgü olmaktan ziyade toplumsaldır düşüncesi sosyal modelin temel karakteristiğidir. Ve içinde bulunduğumuz dönemde bu düşünce kendisini baskın bir şekilde göstermektedir.

Sosyalist sistemin dünya coğrafyasının 1/3'ünde vücut bulması ve bunun etkisiyle 20.yy'ın ortalarına denk düşen sosyal devlet yaklaşımının Avrupa merkezli olarak gelişimi toplumsal konulara yaklaşımda devletin rol alması, sorumluluk üstlenmesi anlayışını ortaya çıkartmıştır.

Bu yaklaşım kendisini engellilik alanında da göstermiş ve engelli bireylerin toplumsal hayata dahil olmaları konusunda devletin sorumluluklar yüklenmesini sağlamıştır.

Sosyal Modelle; tıbbi yaklaşımın tedavi edici ve rehabilitasyon hizmeti sunulması gerektiği anlayışının dışına çıkılarak engellilerin toplumsal hayata dahil olmalarını sağlayacak enstrümanların devreye sokulması gerektiği düşüncesi ortaya çıkmıştır. Engellilerin eğitim, sağlık, kültürel faaliyetlere katılmasının gerekleri yerine getirildiği, fiziksel çevre engelliler için erişilebilir hale getirildiği takdirde engellilikten kaynaklanan olumsuzlukların ortadan kaldırılabileceği düşüncesi ve uygulamaları devreye girmiştir.

Bu modelin yaklaşımında devletin engelli bireylere karşı sorumlulukları belirleyicidir.

### 2.4. İNSAN HAKLARI MODELİ

Sosyal model, engelliliği bir hastalık durumundan çıkarmış ve diğer insanlarla beraber toplumsal hayatın bir parçası olmalarını sağlayacak sorumluluklar doğurmuştur.

Fakat yerine getirilmesi gereken sorumluluklar "hak" anlayışı üzerinden tariflenmemiştir.

Sosyal Model, engellilerin de diğer insanlar gibi haklara sahip olduğu, doğuştan ve devredilemez haklarla donatıldığı, doğru olan yaklaşımın da bu hakların hayata geçirilmesi için önlemler alınması gerektiği düşüncesinden uzaktır.

21.yy'da engellilik alanıyla ilgili egemen olmaya başlayan düşünce "Engellilerin İnsan Hakları" düşüncesidir ve bu düşünce İnsan Hakları Modeli olarak tariflenmektedir.

İnsanlar; engelli, kadın, çocuk, yaşlı vb oldukları için değil temel insan haklarına sahip oldukları ve hakkın öznesi oldukları için bir takım taleplerde bulunurlar.

İnsan hakları modelinin en önemli yaklaşımı; engellilerin talepleri birilerinin sorumluluğu, iyi niyeti vs'den dolayı değil insan haklarının gereği olarak yerine getirilmelidir.

İnsan hakları yaklaşımında engelliler birilerinin sorumluluklarını yerine getirmesini beklemekten ziyade haklarını talep eder konumdadırlar yani engelliler engelli haklarının nesnesi değil öznesi konumdadırlar.

Fakat yukarıda da belirtildiği gibi insan hakları yaklaşımı sosyal modeli dışlayan ve onun dışında gelişmemiştir ve gelişmemektedir. Bu yaklaşımlar birbirlerine içkin girift bir şekilde toplumsal algı ve politikalarda var olmaktadır.

Engellilik meselesine bakış açılarının değişmesi mutlak anlamda hem genel insan hakları hem de özel olarak engelli hakları alanında bir takım somut düzenlemeler ve uygulamalar eşliğinde gerçekleşmiştir.

Bu sürecin başka bir çıktısı ise bazı "olguların" daha fazla ön plana çıkıyor olması olmuştur; insan hakları, erişilebilirlik, fırsat eşitliği vb..

Sosyalist ve kapitalist toplumsal sistemlerin varlığı ve oluşturdukları basınçlar ile 2. Dünya Savaşında dünya genelinde yaşanan yıkım ülkeleri ortak konsensüsler oluşturmaya yönlendirmiştir. Evrensel İnsan Hakları Beyanname'si yasal bir yaptırım özelliği olmasa da 20.yy'ın ortalarında insan haklarının genel düzeyde güvenceye alınmasında "temel belge" özelliğine sahip olmuştur. Beyanname; "**Bütün insanlar özgür, onur ve haklar bakımından eşit doğarlar**" maddesiyle başlar.

Beyanname devamında; "**Herkes, ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal veya başka bir görüş, ulusal veya sosyal köken, mülkiyet, doğuş veya herhangi başka bir ayırım gözetmeksizin bu Bildirge ile ilan olunan bütün haklardan ve bütün özgürlüklerden yararlanabilir**" denilmektedir.

Beyanname'deki ayrımcılık yasağı, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 13 Aralık 2006 tarihinde kabul edilen ve 3 Aralık 2008 tarihinde TBMM tarafından onaylanıp 28 Ekim 2009 tarihinde yürürlüğe girmiş olan BM Engelli Haklarına İlişkin Sözleşme'nin de genel ruhunu oluşturmuştur.

Sözleşme, Engelliliğin gelişen bir kavram olduğunu ve engellilik durumunun, sakatlığı olan kişilerin topluma diğer bireyler ile eşit koşullarda tam ve etkin katılımını engelleyen tutumlar ve çevre koşullarının etkileşiminden kaynaklandığı gerçeğini kabul etmektedir. Bu kabul durumu sözleşmeye taraf olan ülkeler tarafından da kabul edilmiş olmaktadır.

BM Engelli Haklarına İlişkin Sözleşme’de; “Engelliliğe dayalı ayrımcılık” siyasi, ekonomik, sosyal, kültürel, medeni veya başka herhangi bir alanda insan hak ve temel özgürlüklerinin tam ve diğerleri ile eşit koşullar altında kullanılması veya bunlardan yararlanılması önünde engelliliğe dayalı olarak gerçekleştirilen her türlü ayırım, dışlama veya kısıtlamayı kapsamaktadır. Engelliliğe dayalı ayrımcılık makul düzenlemelerin gerçekleştirilmemesi dâhil her türlü ayrımcılığı kapsar”. denilmektedir.

“Makul düzenleme yapılmaması” sözleşmede ayrımcılık olarak tanımlanmaktadır. Sözleşmede; **“Makul uyumlaştırma, engellilerin tüm insan haklarını ve temel özgürlüklerini diğerleriyle eşit şekilde kullanmasını veya bunlardan yararlanmasını sağlamak üzere somut durumda ihtiyaç duyulan, “ölçüsüz veya aşırı bir yük getirmeyen”, gerekli ve uygun değişiklik ve uyarlamaları ifade eder”** denilmesine ve taraf devletler üzerine aşırı yük getirilmemesinin vurgulanmasına rağmen makul düzenlemelerin bireyselleştirilmiş erişilebilirlik düzenlemeleri olduğu da düşünülmelidir. Erişilebilirlikle ilgili her türlü tedbir alınsa dahi engelliliğin karmaşık yapısı her zaman daha somut, kişiye özgü tedbirlerin alınmasını gerektirir. Örneğin; bir okul genel olarak erişilebilir olsa dahi öğrencinin kullanmak durumunda olduğu özel tekerlekli sandalye nedeniyle okuldaki sırasına yaklaşamaması söz konusu olabilir. Bu hâlde sıranın yüksekliğinin çocuğa uygun hâle getirilmesine ilişkin tedbir, “makul düzenleme” niteliğindedir. Ya da özel bir rejim izlemesi gereken bir çocuk söz konusu ise yemekhanede çocuğa özel yemek çıkartılması bir “makul düzenleme” olacaktır. Kısacası, haklardan yararlanmak için engelli bireyin ihtiyaç duyduğu bireyselleştirilmiş tedbirler, “makul düzenleme” tedbirleridir. Bu tedbirlerin alınmaması durumunda, Sözleşme’ye göre engelliliğe dayalı ayrımcılık söz konusu olacaktır.

BM Engelli Haklarına İlişkin Sözleşme genel ilkeler kabul etmiş ve bu konularda taraf devletlere sorumluluklar yüklemiştir.

Sözleşmede sayılan ilkeler şu şekildedir;

- (a) Kendi seçimlerini yapma özgürlükleri ve bağımsızlıkları da dahil olmak üzere, kişilerin doğuştan sahip oldukları onura ve bireysel özerkliklerine saygı gösterilmesi;
- (b) Ayrımcılık yapılmaması;
- (c) Topluma tam ve etkili katılım ve dahil olma;
- (d) Farklılıklara saygı gösterilmesi ve engelliliğin insan çeşitliliğinin ve insanlığın bir parçası olarak kabul edilmesi;
- (e) Fırsat eşitliği;
- (f) Erişilebilirlik;
- (g) Kadın ve erkek arasında eşitlik;
- (h) Engelli çocukların gelişen kapasitelerine saygı duyulması ve engelli çocukların kendi kimliklerini koruyabilmeleri için haklarına saygı duyulması.

Sözleşmede belirtilen her ilke ayrı öneme ve uygulama için tedbirler alınmasına ihtiyaç duyulan konulardır.

Diğer taraftan 01/07/2005 tarih ve 5378 Sayılı Engelliler Hakkında Kanunda “erişilebilirlik” konusu düzenlenmiş ve ayrıca Kanun kapsamında sayılan hizmetlerin yerine getirilmesinde aşağıdaki ilkelerin esas alınacağı belirtilmiştir;

**“a) Engellilerin insan onur ve haysiyetinin dokunulmazlığı temelinde, kendi seçimlerini yapma özgürlüğünü ve bağımsızlığını kapsayacak şekilde bireysel özerkliğine saygı gösterilmesi esastır.**

**b) Engelliliğe dayalı ayrımcılık yapılamaz, ayrımcılıkla mücadele engellilere yönelik politikaların temel esasıdır.**

**c) Engellilerin tüm hak ve hizmetlerden yararlanması için fırsat eşitliğinin sağlanması esastır.**

**d) Engellilerin bağımsız yaşayabilmeleri ve topluma tam ve etkin katılımları için erişilebilirliğin sağlanması esastır.”**

Bu çalışmanın konusu “erişilebilirlik” ilkesinin pilot bölge olarak seçilen yerelinde ve mekânsal alanda uygulamasının araştırılmasıdır.

Erişilebilirlik, engellilerin sosyal hayata katılmasının ön koşulu ve şartı durumundadır. Engellilerin toplumsal hayatın her alanında var olmasının ön koşulu; bilginin, teknolojinin, toplu taşıma araçlarının, üretilen mal ve hizmetlerin, binaların, sokakların, kaldırımların ve kentlerin her alanının engelliler için erişilebilir ve başkalarından bağımsız olarak kullanılabilir nitelikte olmasıdır.

Engellilerin toplumsal hayata dahil olmaları için her şeyin erişilebilir olmasında evrensel olarak kabul edilmiş ve BM Engelli Haklarına İlişkin Sözleşme’nin ruhunu oluşturan olgu “Evrensel Tasarım”dır.

Evrensel Tasarım, engelli, kadın, çocuk, yaşlı vb kategorilere ayırmadan ürünlerin “herkes için” tasarım ve üretimidir.

Evrensel Tasarım tanımlaması her ne kadar BM Engelli Haklarına İlişkin Sözleşmesinde yapılmış olsa da tüm insanlar için geçerli bir ilkedir ve bu yönüyle söz konusu sözleşme kapsayıcı bir sözleşmedir.

Sözleşmede kategorileştirilen diğer bir tanımlama ise “Makul Düzenleme”dir. Bu tanımlamayla sözleşme, üretilen her şeyin engelliler tarafından erişilebilir hale getirilmesi için taraf devletlere düzenleme yapma sorumluluğu vermektedir. Bu sorumluluk engellilerin insan haklarının bir gereğidir. Sözleşmede belirtilen Makul Düzenleme tanımlama ve taraf devletlere yüklenen sorumluluk “pozitif ayrımcılık” gibi klişeleşmiş ve yanlış yaklaşımları da tedavülden kaldırmaktadır.

Kent planları ile yapılan mekânsal düzenlemelerde genel olarak “engelliler” için yeterli hassasiyetin gösterilmediği anlaşılmaktadır. Engelliler, “erişilebilirlik” kapsamında fiziksel çevrenin ve çeşitli işlevlere sahip yapılara ait mimari çözümlerin yetersiz olması, toplu ulaşım sistemlerinin uygun olmayışı ile eğitim, istihdam, sosyal hayata katılım, iletişim ve bilgilendirme, sosyal destek ve sağlık hizmetlerinden faydalanamama gibi sorunlar ile karşılaşmaktadır. Türkiye genelinde yapılan bir araştırma (Burcu, 2007) sonucuna göre engellilerin çalışma hayatında karşılaştığı en önemli sorunun iş ortamının ya da işe ulaşımın fiziki olarak uygun şartlara sahip olmaması olduğu anlaşılmaktadır. Kentsel mekânlarda engellilerin rahat dolaşımının sağlanması, yaşanabilirlik standartlarının yükseltilmesi, bu mekânların ve ulaşım sistemlerinin erişilebilir ve kullanışlı olarak düzenlenmesi ile doğrudan ilgilidir. Bu nedenle fiziksel çevre ve ulaşım sistemleri; planlama ve tasarım aşamasından itibaren, engellilerin kullanım ve erişilebilirlik gereksinimlerini karşılayabilecek evrensel tasarım yaklaşımına uygun biçimde düzenlenmelidir.

Bu doğrultuda, 2005’te Porto Alegre’deki Dünya Sosyal Forumu’nda “Dünya Kent Hakkı Şartı” kabul edilmiştir.

Dünya Kent Hakkı Şartında, kent hakkı; **çocuklar, kadınlar, yaşlılar, yoksul ve düşük gelirli, evsizler, engelliler, etnik azınlıklar, göçmen ve mülteciler, yerlerinden edilmişler gibi savunmasız grupları da ayrımcılık yapmadan kapsayacak şekilde tüm sakinlerin kentin olanaklarına eşit erişimi, yerel yönetime demokratik katılımlarının teşviki, temel hak ve özgürlüklerin yaygınlaştırılması ve güçlendirilmesi** (STGM, 2011) şeklinde formüle edilerek evrensel tasarım yaklaşımı ortaya konmuştur.

Kamusal mekanların engellilerin ve engel gruplarının özel gereksinimleri doğrultusunda düzenlenmesi sadece engelliler lehine ve engellilerin yararlanacağı sonuçlar yaratmayacaktır.

Erişilebilirlik düzenlemeleri yaşlıların, çocukların, hastaların, hamile kadınların, bebekli ailelerin, şişmanların, yük taşıyan işçilerin, seyahat eden yolcuların vb. birçok kesimin hayatında etkisi olacak ve hareket kabiliyetini kolaylaştıracak özelliktedir.

BM Engelli Haklarına İlişkin Sözleşme genel olarak engelli haklarını düzenlemekle beraber, "Evrensel tasarım ve kapsayıcı tasarım; ürünlerin, çevrenin, programların ve hizmetlerin özel bir tasarıma veya uyarlanmaya gerek duyulmaksızın, mümkün olduğunca herkes tarafından kullanılabilmesi şeklinde tasarlanmasıdır" tanımını yaparak sözleşmenin tüm kesimlerin hayatını ve toplumsal yaşama dahil olmalarını kolaylaştırıcı içeriği ortaya konmaktadır.

### 3. KAVRAMSAL TANIMLAMA

Engellilik olgusuna bakış açısı ve engellilerin toplumsal yapıdaki konumlanışlarının tarihsel süreç içerisindeki değişimine paralel olarak kavramsal tanımlama da tarihsel süreç içerisinde değişim geçirmiştir. Engellilerin tanımlanmasında sakat, özür, engelli gibi kavramlar kullanılmıştır. Bu kavramsal değişimler değinildiği gibi tarihsel süreçlerdeki değişim ve toplumun engelliliğe bakış açılarının ürünüdür.

Günümüzde yaygın olarak kullanılan kavram "engelli" kavramı olmakla beraber bu kavram da kişinin içinde bulunduğu bir "yoksunluğu" ifade etmektedir.

"Engellilerin insan hakları" anlayışının yerleştirilmeye çalışıldığı tarihsel süreçte kategorileştirme için kullanılan kavram "yoksunluk-eksiklik" belirten bir kavramdan ziyade "hak" olgusunu baskın hale getiren bir kavram olmak durumundadır. Zira kavramlar toplumsal yapının bir konuya yaklaşımını en somut şekilde gösteren olgulardandır.

Türk Dil Kurumu'na göre<sup>1</sup>;

**Sakat:** Vücudunda hasta veya eksik bir yanı olan, engelli, özür, bozuk veya eksik.

**Özür:** "Kusuru olan, defolu, engelli.

**Engelli:** Vücudunda eksik veya kusuru olan, özür.

5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun'un<sup>2</sup> tanımlar kısmında Engelli; "Fiziksel, zihinsel, ruhsal ve duyuşsal yetilerinde çeşitli düzeyde kayıplarından dolayı topluma diğer bireyler ile birlikte eşit koşullarda tam ve etkin katılımını kısıtlayan tutum ve çevre koşullarından etkilenen birey" olarak tanımlanmaktadır.

Türk Standartları Enstitüsü (TSE) ise konuya farklı bir bakış açısı getirerek şu tanım ve değerlendirmeyi yapmıştır<sup>3</sup>;

"Özür ve engellilik arasında belirgin fark vardır. Engellilik, özürden dolayı yaş, cinsiyet, sosyal ve kültürel faktörler açısından kişinin toplumsal rollerini yerine getirmesinin kısıtlanması, yani engellenmesi durumudur. Özür nedeniyle oluşan sınırlılıklar, sosyal yaşamı sınırladığında, kişi yalnızca özür olmakla kalmaz, aynı zamanda "engelli" olur, denilmektedir.

1997 tarih ve 572 sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin KHK ile; 24/5/1983 tarihli ve 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanununa ek madde ekleyerek "Bu Kanunda geçen "sakat" ibaresi "özür", "kör" ibaresi "görme özür", "sağır" ibaresi "işitme özür" olarak değiştirilmiştir." şeklinde düzenleme yapılmıştır. Süreç içerisinde ise özür kelimesi yerine engelli kelimesi tahvil edilmiştir.

Farklı kaynaklarda tanımlar birbirini referans gösteriyor olmakla beraber engellilik olgusuna yaklaşımda vurgunun "bireyin eksikliğine" yönelmesi yerine, insan hakları anlayışı doğrultusunda sağlanacak fırsat eşitliğinin engelliliğin etkilerini ortadan kaldıracığına vurgu yapılması yerinde olacaktır. Yaklaşımlar kişinin eksikliğinden hareket ettikçe erişilebilirlik gibi "fırsat eşitliği" olgularının insan hayatında yaratabileceği etkiler önemsizleşecektir.

<sup>1</sup> Türk Dil Kurumu <https://sozluk.gov.tr/>

<sup>2</sup> <https://mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.5378.pdf>

<sup>3</sup> Özür ve Hareket Kısıtlılığı Bulunan Kişiler İçin Binalarda Ulaşılabilirlik Gereklere- TS 9111- Kasım 2011- ICS 11.180.01; 91.040.30

Zira 5378 sayılı Kanunda yapılan tanım, bireyin toplumsal hayata tam katılamamasının nedeni olarak fiziksel, zihinsel ve ruhsal eksiklik olarak görülmektedir.

Fakat tarihsel seyir ve pratik gündelik hayat göstermektedir ki engelli bireylerin eğitim, sağlık, istihdam, kültür, spor, müzik vb. toplumsal hayatın her alanına katılımını belirleyen şey bireylerin fiziksel, zihinsel veya ruhsal engelleri değil önlerine çıkarılan engellerdir.

Bu yaklaşımdan dolayı doğru kavramsallaştırmanın özürsü, sakat veya engelli değil **“engellenen”** olduğu düşüncesi daha baskın hale gelmektedir.

Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu 2009 Denetim Raporunda bu durumu başka bir şekilde ifade etmektedir: Engellerle dolu çevrede hareketlerinin kısıtlanmasına maruz kalan “engelli” grubunda yer alan kişilerin önündeki engeller kaldırılmazsa “hareket kısıtlılığına sahip bireyler” olarak toplumda yerlerini alamayacakları unutulmamalıdır.

## 4.ERİŞİLEBİLİRLİK

Erişilebilirlik; mal ve hizmetlerin, teknolojinin, bilginin ve kentlerin bütün bireyler için başkalarından destek almadan, bağımsız olarak kullanılabilmesi şeklinde tanımlanabilir.

Erişilebilirlik, tasarım aşamasından üretim aşamasına kadar engellileri, kadınları, çocukları, bebekli arabacıları, yaşlıları, uzun ve cüceleri, şişmanları, çalışanları, yolcuları vb toplumun tüm kesimlerini gözetecek planlamalar yapmayı gerekli kılmaktadır.

Erişilebilirlik olgusu tartışılırken doğal ve zorunlu olarak mekânsal erişilebilirlik öncelikli hale gelmektedir. Çünkü özel düzenlemeye ihtiyaç duyan bireyin diğer tüm toplumsal aktivitelere dahil olabilmesi için bağımsız olarak evden çıkıp, kaldırımları, alt-üst geçitleri, toplu taşıma arabalarını, binaları, meydanları, park-bahçeleri ve diğer umuma açık mekanları kullanabilmesi gerekmektedir.

Özel düzenlemeye ihtiyaç duyan bir bireyin bu gereksinimlerinin karşılanmaması o bireyin hareket etme ve doğal olarakta temel insan hakkının ihlali anlamına gelmektedir. Bu nedenle erişilebilirlik konusu direkt olarak insan hakları ile ilişkili bir olgudur.

Erişilebilirlik olgusu ile ilgili BM Engelli Haklarına İlişkin Sözleşme en net tanımı Evrensel Tasarım/Herkes İçin Tasarım ilkesi ile ortaya koymuştur.

Evrensel Tasarım, ürün ve hizmetlerin planlanırken ve üretilirken tüm toplumun eşit olanaklarda ve başkalarından bağımsız olarak erişilebilir olmasını gerekli kılmaktadır. Sözleşme bu gerekliliğin yerine getirilmesi için de taraf devletlere “Makul Düzenleme” yapma zorunluluğu getirmiştir. Makul düzenleme, mal ve hizmetler planlanır ve üretilirken özel ihtiyaç sahibi bireylerin ihtiyaçlarının göz önünde bulundurulması ve o ihtiyaçlar doğrultusunda gerekli önlemlerin alınmasını salık vermektedir.

Örneğin; seçme hakkı kullanılırken görme engelliler için şablon sağlanması, ortopedik engelliler için uygun oy kullanma mekanlarının belirlenmesi gibi düzenlemeler özel ihtiyaç sahiplerine yönelik düzenlemelerdir ve seçme hakkına erişebilmeyi sağlayacak makul düzenlemelerdir.

Erişilebilir ve Evrensel Tasarım gibi, ‘kullanılabilir tasarım’ da kullanımı kolay ve amacına uygun tasarımlar üretmeyi hedefler. Uluslararası Standartlar Organizasyonu (ISO 9241) tarafından kullanılabilirlik; belirlenen bir çevrede, bir ürünün belirli kullanıcılar tarafından belirli amaçlarla etkili, verimli ve belirli bir kullanım çerçevesinde memnuniyetle kullanılabilme derecesi olarak tanımlanmaktadır. Bir mekânın kullanılabilir olması için o mekânın etkin ve verimli kullanılabilmesi, bir sonraki kullanımda mekânla ilgili özelliklerin öğrenilmiş olması ve mekân öğelerinin özelliklerinin tutarlı olarak işaretlenmiş olması gerekir. (Demirkan, 2015)

Evrensel Tasarım için 7 temel prensip sayılabilir. Bunlar; Eşitlikçi kullanım, Kullanım Esnekliği, Basit ve sezgisel kullanım, Algısal bilgi, Hata toleransı, Düşük fiziksel çaba, Yaklaşım ve kullanım için alan ve büyüklük (MAMATOĞLU, 2015)

Ülkemizde, 2005 yılında çıkarılan 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun ile Kamu kurum ve kuruluşlarına ait mevcut resmî yapılar, mevcut tüm yol, kaldırım, yaya geçidi, açık ve yeşil alanlar, spor alanları ve benzeri sosyal ve kültürel alt yapı alanları ile gerçek ve tüzel kişiler tarafından yapılmış ve umuma açık hizmet veren her türlü yapıların kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren 7 yıl içinde engellilerin erişebilirliğine uygun hale getirilme zorunluluğu getirilmiştir.

Fakat 2012 yılına ait 6353 sayılı Kanun ile **"5378 sayılı Kanunun Geçici 2.ve 3.maddesinde belirtilen 7 yıllık sürenin 8 yıl olacak şekilde değiştirilmesi ve Erişilebilirlik standartlarının uygulanmasının izlenmesi ve denetiminin her ilde Aile ve Sosyal Politikalar, İçişleri, Çevre ve Şehircilik, Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlıkları ile engelliler ile ilgili konfederasyonların temsilcilerinden oluşan komisyon tarafından yapılması, eksikleri tamamlaması için 8 yıllık sürenin bitiminden itibaren iki yılı geçmemek üzere ek süre verilebileceği"** şeklinde değiştirilmiştir.

Yasal düzenlemelerin ilk elden kanun koyucular tarafından bozulması kurulan mekanizmaların sonraki süreçte sağlıklı çalışmamasına kapı aralamaktadır. Zira Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı-Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü 26.02.2017 tarih ve 96413503-010.06.01-E.22639 sayılı 2017/3 no'lu Genelge 'de 6353 sayılı Kanunda belirtilen sürelerin dışına çıkarak Kanuna aykırı olarak "...erişilebilirlik tespiti yapılan yerlerden erişilebilirlik yükümlülüğünü yerine getirmediği tespit edilen kamu kurum ve kuruluşları ve bunların sahibi olan gerçek ve özel hukuk tüzel kişilerine 3 aydan 6 aya kadar ek süre verilmesi öngörülmüştür" diyerek kamusal mekanların erişilebilirliğinin izlenme ve denetlenmesini ertelemekte ve cezasızlık durumu yaratmaktadır.

İlgili komisyonun faaliyetlerine ve faaliyet sonuçlarına dair, çalışmamız kapsamında , bilgi ve açıklama talep edilmiştir (Ek-5). Çünkü komisyonun etkin izleme, denetim ve yaptırım uyguladığına dair şüpheler güçlüdür.

Diğer taraftan, Engelli Haklarına İlişkin Sözleşmenin 2008 yılında TBMM'de kabul edilmesi ve sözleşmenin 2009 yılından itibaren uygulanmaya başlanması da başka bir yasal zorunluluk doğurmaktadır.

BM Engelli Hakları Komitesi tarafından izlenen ülkelerin görevlerini yerine getirme durumları STÖ'lerin sunduğu **Gölge Raporlarla** teyit edildiği için görece daha etkin bir denetim mekanizması olabilmektedir. Fakat bu denetim mekanizmasının "önemsenen" yaptırımları olmadığı için uygulamalarda etkisi sınırlı kalmaktadır.

### 4.1. ENGELLİLERİN ERİŞEBİLİRLİĞİNE YÖNELİK YASAL DÜZENLEMELER

2005 yılında 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun ve 2008 yılında BM Engelli Haklarına İlişkin Sözleşme'nin kabul edilmiş olması Türkiye'de erişilebilirlik ile ilgili önemli çalışmalardır. Bunlarla birlikte mevzuat anlamında yapılan düzenlemeler özet olarak şu şekildedir (Ramazan TİYEK, 2016)

Tablo 1-Erişilebilirlikle İlgili Yasal Düzenlemelerin Gelişimi

Yıl	Mevzuat	Yapılan Düzenleme
1997	572 Sayılı Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Düzenlemeler Hakkında Kanun Hükmünde Kararname	Engellilerin erişilebilirliğine yönelik yapılan ilk yasal düzenleme (oy kullanma, fiziksel çevrenin erişilebilirliği, istihdam, toplu taşıma araçları vb düzenlenmiştir.)
1999	3194 Sayılı İmar Kanunu	572 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile 3194 sayılı İmar Kanunu'na "Fiziksel çevrenin engelliler için ulaşılabilir ve yaşanabilir kılınması için, imar planları ile kentsel, sosyal, teknik altyapı alanlarında ve yapılarda Türk Standartları Enstitüsü'nün ilgili standartlarına uyulması zorunludur." maddesinin eklenmesi
1999	Planlı Alanlar Tip İmar Yönetmeliği	Yapılarda, açık alanlarda, bunlar üzerindeki ulaşım ve haberleşme noktalarında ve peyzaj elemanlarında engellilerin ulaşılabilirliğinin sağlanması için TSE'nin engellilerle ilgili standartların(Bkz: TS 23599, TS 12576, TS 9111, TS 12460, TS 12574, TS 12575, TS 12637 ve TS 12694) dikkate alınması koşulunun getirilmesi
1999	Plan Yapımına Ait Esaslara Dair Yönetmelik	Planlarda engellilerin kentsel kullanımlar, sosyal ve teknik alt yapı alanlarında ulaşılabilirliğini sağlayıcı tedbirlerin alınması amacıyla engellilere yönelik her türlü mevzuat ve TSE standartları dikkate alınması koşulunun getirilmesi
2004	Toplu Taşıma Araçları Tip Onay Yönetmeliği (2001/85/AT)	Hareket Engelli Yolcuların Araca Giriş-Çıkışlarını Kolaylaştıran Teknik Donanımla İlgili Şartlara uyularak Araç Tip Onayı alma zorunluluğu
2005	5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun	Kamu kurum ve kuruluşlarına ait mevcut resmî yapılar, mevcut tüm yol, kaldırım, yaya geçidi, açık ve yeşil alanlar, spor alanları ve benzeri sosyal ve kültürel alt yapı alanları ile gerçek ve tüzel kişiler tarafından yapılmış ve umuma açık hizmet veren her türlü yapıların kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren yedi yıl içinde engellilerin erişilebilirliğine uygun hale getirilme zorunluluğu
2005	5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun	Yerel yönetimler tarafından şehir içinde kendilerince sunulan ya da denetimlerinde olan toplu taşıma hizmetlerinin Kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren yedi yıl içinde engellilerin erişilebilirliğine uygun hale getirme zorunluluğu
2006	BM Engelli Haklarına İlişkin Sözleşme	Sözleşme TBMM tarafından kabul edilerek yasal mevzuatın engellilerin insan haklarını güvence altına alacak şekilde düzenlenmesi zorunluluğu getirmiştir.
2006	2006/18 sayılı Başbakanlık Genelgesi	Yerel yönetimlerin 2005 yılında başlayan 7 yıllık sürecin; kısa, orta ve uzun vadede hazırlanacak eylem planları doğrultusunda, özellikle belediyelerin satın alacakları, kiralayacakları veya denetimlerinde bulunan toplu taşıma araçlarının TSE'nin ilgili standartlarına uyularak engellilerin erişilebilirliğine uygun olmasının sağlanması
2011	Şehir içi Toplu Ulaşım Hizmetinde Yer Alan Otobüsler ile İlgili İçişleri Bakanlığı Genelgesi	Belediyelerin İşletilmesi ve denetimi altındaki Sınıf 1 ve Sınıf 2 otobüslerin teknik şartlara uygun duruma getirilmesi, şehir içi toplu ulaşımında kullanılan otobüs durak yerlerinin ve engellilerin iniş ve binişlerinin kolaylaştıracak fiziksel şartların sağlanması, otobüslerin içindeki bilgilendirmeyi sağlayan sesli ve görsel uyarı sistemlerinin eklenmesi gerekliliği
2012	6353 Sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	5378 sayılı Kanunun Geçici 2.ve 3.maddesinde belirtilen 7 yıllık sürenin 8 yıl olacak şekilde değiştirilmesi
2012	6353 Sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun	Erişilebilirlik standartlarının uygulanmasının izlenmesi ve denetiminin her ilde Aile ve Sosyal Politikalar, İçişleri, Çevre ve Şehircilik, Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlıkları ile engelliler ile ilgili konfederasyonların temsilcilerinden oluşan komisyon tarafından yapılması, eksikleri tamamlaması için 8 yıllık sürenin bitiminden itibaren iki yılı geçmemek üzere ek süre verilebileceği
2013	Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Yönetmeliği	Umuma açık hizmet veren her türlü yapılar ve açık alanlar ile toplu taşıma araçlarında erişilebilirliğin izleme ve denetimini yapacak olan komisyonların teşkili, çalışma usul ve esasları, Kanun ile belirtilen yükümlülüklerin yerine getirilmesi için ek süre verilmesine, idari para cezalarının uygulanmasına ve genel bütçeye gelir kaydedilen idari para cezası tutarlarının kullanılması



Yasal alanda yapılan çalışmalar bulunmasına rağmen Türkiye’de engellilerin mekanlara, bilgiye ve hizmetlere erişebilirliklerinde sorunlar var olmaya devam etmektedir. “2002 Türkiye Özürlüler Araştırması” (ResmiGazete, 2010) sonuçlarına göre; engellerinden ötürü işinde veya işyerinde yaşadığı sorunlara ilişkin soruya cevap veren çıraklık eğitimi alan engellilerin yaklaşık % 70’i işyerinin fiziki koşullarının uygun olmadığını belirtmiştir. Günlük yaşamında karşılaştığı sorunlara ilişkin soruya cevap veren ortopedik engellilerden yaklaşık % 32’si fiziksel çevre düzenlemeleri olmadığından sokağa çıkamadıklarını, % 28’i kamuya açık bina ve alanlara giremediklerini, % 50’si toplu taşıma araçlarına binmekte güçlük çektiklerini ve % 29’u da sosyal ve kültürel etkinliklere katılamadıklarını belirtmişlerdir. Günlük aktivitelerini yerine getirirken bir başkasına tam bağımlı olan engellilerin yaklaşık % 68’i, bir başkasına yarı bağımlı olanların % 46’sı ve günlük aktivitelerini kendi başına bağımsız yapabilenlerin de % 24’ü işyerinin fiziki koşullarının uygun olmadığını belirtmişlerdir. Bulunduğu çevrede engeline uygun toplu taşıma hizmeti bulunduğunu söyleyen engellilerin oranı % 4’tür.

Var olan durum, yasal düzenlemeler yapılmasının yalnız başına yeterli olmadığını; mevzuat düzenlemesi-kamu-STÖ işbirliği-uygulama-denetim mekanizmalarının bir bütün olarak işletilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Eski ve yeni yapıların izlenmesi, standartlara uygunluğunun denetlenmesi erişilebilir mekanların oluşmasını sağlayacak temel faaliyettir. Bu konuda yasal düzenlemelerin sorumluluk verdiği kurumların görevlerini yerine getirmesi, STÖ’lerin ise süreci etkin şekilde izlemesi (Ek-3, Ek-4) ulusal ve uluslararası mekanizmaları devreye sokma girişimlerinde bulunması gerekmektedir.

## 5. ÇALIŞMA HAKKINDA

### 5.1. GENEL DEĞERLENDİRME

Türkiye 80 milyon civarında nüfusu olan bir ülkedir. Bu nüfusun ne kadarının engelli bireylerden oluştuğu ise net olarak bilinmemektedir. Hali hazırda 2011 yılında yapılan ve gerçeği yansıtmaktan uzak olan engelli nüfus sayımı verileri kullanılmaktadır.

Uluslararası alanda kabul edilen, dünya nüfusunun yaklaşık %10-12’si engellilerden oluşur yaklaşımı Türkiye tarafından da kabul edilmekte ve engelli nüfus tahminlerinde bu oran nüfusa uygulanarak engelli nüfus sayıları bulunmaktadır.

Bu genel kabule göre Türkiye nüfusunun yaklaşık 9 ya da 10 milyonunu engellilerden oluşturmaktadır. Bu tahmin üzerinden Ankara ilinde ise yaklaşık 500 bin engellinin yaşadığı verisine ulaşılmaktadır.

Ankara’da bulunan 18 kamu ve vakıf üniversitesinde YÖK verilerine göre 147.962 kadın ve 154.221 erkek olmak üzere toplam 302.183 öğrenci önlisans-lisans-lisansüstü ve doktora eğitimi almaktadır.

ANKARA İLİNDE BULUNAN ÜNİVERSİTELERİN ÖĞRENCİ SAYILARI ÖZET TABLOSU, 2018-2019<sup>4</sup>

Tablo 2-Ankara Öğrenci Sayıları

ÜNİVERSİTE ADI	STATÜSÜ		Kadın	Erkek	TOPLAM
<b>ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ</b> ANKARA HACI BAYRAM VELİ UNIVERSITY	<b>DEVLET</b> STATE	ANKARA	13304	15096	28400
<b>ANKARA MÜZİK VE GÜZEL SANATLAR ÜNİVERSİTESİ</b> ANKARA UNIVERSITY OF MUSIC AND FINE ARTS	<b>DEVLET</b> STATE	ANKARA	44	22	66
<b>ANKARA SOSYAL BİLİMLER ÜNİVERSİTESİ</b> SOCIAL SCIENCES UNIVERSITY OF ANKARA	<b>DEVLET</b> STATE	ANKARA	566	504	1070
<b>ANKARA ÜNİVERSİTESİ</b> ANKARA UNIVERSITY	<b>DEVLET</b> STATE	ANKARA	29949	33710	63659
<b>ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ</b> ANKARA YILDIRIM BEYAZIT UNIVERSITY	<b>DEVLET</b> STATE	ANKARA	8702	9866	18568
<b>ATILIM ÜNİVERSİTESİ</b> ATILIM UNIVERSITY	<b>VAKIF</b> FOUNDATION	ANKARA	5590	3920	9510
<b>BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ</b> BASKENT UNIVERSITY	<b>VAKIF</b> FOUNDATION	ANKARA	7266	9462	16728
<b>ÇANKAYA ÜNİVERSİTESİ</b> CANKAYA UNIVERSITY	<b>VAKIF</b> FOUNDATION	ANKARA	4394	3754	8148
<b>GAZİ ÜNİVERSİTESİ</b> GAZİ UNIVERSITY	<b>DEVLET</b> STATE	ANKARA	22280	21325	43605
<b>HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ</b> HACETTEPE UNIVERSITY	<b>DEVLET</b> STATE	ANKARA	23047	28960	52007
<b>İHSAN DOĞRAMACI BİLKENT ÜNİVERSİTESİ</b> IHSAN DOGRAMACI BILKENT UNIVERSITY	<b>VAKIF</b> FOUNDATION	ANKARA	6503	5682	12185
<b>LOKMAN HEKİM ÜNİVERSİTESİ</b> LOKMAN HEKIM UNIVERSITY	<b>VAKIF</b> FOUNDATION	ANKARA	111	270	381
<b>ORTA DOĞU TEKNİK ÜNİVERSİTESİ</b> MIDDLE EAST TECHNICAL UNIVERSITY	<b>DEVLET</b> STATE	ANKARA	16979	12423	29402
<b>TED ÜNİVERSİTESİ</b> TED UNIVERSITY	<b>VAKIF</b> FOUNDATION	ANKARA	1212	1967	3179
<b>TOBB EKONOMİ VE TEKNOLOJİ ÜNİVERSİTESİ</b> TOBB UNIVERSITY OF ECONOMICS AND TECHNOLOGY	<b>VAKIF</b> FOUNDATION	ANKARA	3234	2818	6052
<b>TÜRK HAVA KURUMU ÜNİVERSİTESİ</b> UNIVERSITY OF TURKISH AERONAUTICAL ASSOCIATION	<b>VAKIF</b> FOUNDATION	ANKARA	2285	949	3234
<b>UFUK ÜNİVERSİTESİ</b> UFUK UNIVERSITY	<b>VAKIF</b> FOUNDATION	ANKARA	2271	2898	5169
<b>YÜKSEK İHTİSAS ÜNİVERSİTESİ</b> UNIVERSITY OF HIGHER SPECIALIZATION	<b>VAKIF</b> FOUNDATION	ANKARA	225	595	820
<b>TOPLAM</b>			147962	154221	302183

<sup>4</sup> <https://istatistik.yok.gov.tr/>

Türkiye genelinde örgün-açık ve uzaktan öğrenim gören öğrencilerin bütününe kapsayacak veriler ise Tablo:3'teki gibi; 4.064.516 erkek, 3.675.986 kadın olmak üzere toplam 7.740.502 öğrencidir.

**Tablo 3-Türkiye Geneli Öğrenci Sayıları**

	TÜRKİYE GENELİ			DEVLET ÜNİVERSİTELERİ			VAKIF ÜNİVERSİTELER		
	TOPLAM ÖĞRENCİ SAYISI TOTAL NUMBER OF STUDENTS			TOPLAM ÖĞRENCİ SAYISI TOTAL NUMBER OF STUDENTS			TOPLAM ÖĞRENCİ SAYISI TOTAL NUMBER OF STUDENTS		
	E	K	T	E	K	T	E	K	T
<b>TOPLAM TOTAL</b>	<b>4064516</b>	<b>3675986</b>	<b>7740502</b>	<b>3760272</b>	<b>3374402</b>	<b>7134674</b>	<b>299152</b>	<b>295964</b>	<b>595116</b>
<b>ÖNLİSANS VOCATIONAL TRAINING SCH</b>	<b>1410461</b>	<b>1418969</b>	<b>2829430</b>	<b>1340660</b>	<b>1345198</b>	<b>2685858</b>	<b>64709</b>	<b>68151</b>	<b>132860</b>
<b>ÖRGÜN ÖĞRETİM FORMAL EDUCATION</b>	395697	310916	706613	346566	255052	601618	45615	51691	97306
<b>İKİNCİ ÖĞRETİM SECONDARY EDUCATION</b>	158016	90452	248468	138476	73507	211983	17964	15498	33462
<b>UZAKTAN ÖĞRETİM DISTANCE EDUCATION</b>	16969	12590	29559	15839	11628	27467	1130	962	2092
<b>AÇIK ÖĞRETİM OPEN EDUCATION</b>	839779	1005011	1844790	839779	1005011	1844790			
<b>LİSANS UNDERGRADUATE</b>	<b>2379422</b>	<b>2041277</b>	<b>4420699</b>	<b>2193173</b>	<b>1848596</b>	<b>4041769</b>	<b>186249</b>	<b>192681</b>	<b>378930</b>
<b>ÖRGÜN ÖĞRETİM FORMAL EDUCATION</b>	963533	976940	1940473	777477	784347	1561824	186056	192593	378649
<b>İKİNCİ ÖĞRETİM SECONDARY EDUCATION</b>	242534	165528	408062	242511	165509	408020	23	19	42
<b>UZAKTAN ÖĞRETİM DISTANCE EDUCATION</b>	15109	20914	36023	14939	20845	35784	170	69	239
<b>AÇIK ÖĞRETİM OPEN EDUCATION</b>	1158246	877895	2036141	1158246	877895	2036141			
<b>YÜKSEK LİSANS MASTERS</b>	<b>221112</b>	<b>173062</b>	<b>394174</b>	<b>178623</b>	<b>142114</b>	<b>320737</b>	<b>42489</b>	<b>30948</b>	<b>73437</b>
<b>ÖRGÜN ÖĞRETİM FORMAL EDUCATION</b>	184859	161141	346000	148897	130842	279739	35962	30299	66261
<b>İKİNCİ ÖĞRETİM SECONDARY EDUCATION</b>	22413	8886	31299	22362	8879	31241	51	7	58
<b>UZAKTAN ÖĞRETİM DISTANCE EDUCATION</b>	13840	3035	16875	7364	2393	9757	6476	642	7118
<b>DOKTORA DOCTORATE</b>	<b>53521</b>	<b>42678</b>	<b>96199</b>	<b>47816</b>	<b>38494</b>	<b>86310</b>	<b>5705</b>	<b>4184</b>	<b>9889</b>
<b>ÖRGÜN ÖĞRETİM FORMAL EDUCATION</b>	53521	42678	96199	47816	38494	86310	5705	4184	9889

## 5.2. ÇALIŞMA ALANI HAKKINDA BİLGİLER

Alan çalışması Ankara ilinde bulunan devlet ve vakıf üniversitelerinde yapılmıştır. Çalışma yapılacak alanlar bağımsız mekanlar veya binalar üzerinden planlanmıştır.

Ankara'da devlet ve vakıf üniversitesi olmak üzere 18 üniversite bulunmaktadır. Bu üniversitelere ait mekanlar Ankara'nın geneline yayılmış durumda olup aynı üniversitenin farklı ilçelerde binaları bulunabilmektedir. Bir kaç üniversite dışında üniversitelerin çoğunluğunun bütün fakülteleri bünyesinde barındırdığı kampüsleri bulunmamaktadır.

Ankara'da bulunan üniversitelerin il geneline dağılımı şu şekildedir;

**Tablo 4-Ankara'da Bulunan Üniversiteler**

Üniversite	İlçe	Üniversite	İlçe	Üniversite	İlçe
Anka Teknoloji Üniversitesi	Etimesgut - Çubuk	Gazi Üniversitesi	Çankaya	Türk Hava Kurumu Üniversitesi	Etimesgut
Ankara Üniversitesi	Çankaya	Gülhane Askerî Tıp Akademisi	Keçiören	Ufuk Üniversitesi	Çankaya
Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi	Altındağ	Hacettepe Üniversitesi	Çankaya	Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	Altındağ
Atılım Üniversitesi	Gölbaşı	Kara Harp Okulu	Çankaya	Yüksek İhtisas Üniversitesi	Çankaya
Başkent Üniversitesi	Etimesgut	Orta Doğu Teknik Üniversitesi	Çankaya	Çankaya Üniversitesi	Çankaya
Bilkent Üniversitesi	Çankaya	TED Üniversitesi	Çankaya	TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi	Çankaya

Ankara Üniversitesi dağınık olmakla beraber Cebeci, Tandoğan, Sıhhiye (DTCF) ve Dışkapı (mühendislik) kampüslerinden oluşmaktadır.

ODTÜ, Ankara'da bulunan üniversiteler içerisinde tek merkezli/kampüslü üniversite denilebilecek durumdadır.

Hacettepe Üniversitesi, Merkez (Sıhhiye) kampüsünde bazı bölümleri bulunmakla beraber fakülte ve bölümlerin yoğunluğu Beytepe Kampüsündedir.

Bilkent Üniversitesi, vakıf üniversiteleri içerisinde en yerleşik durumda olan ve bölümleri tek kampüste toplanmış bulunan üniversitedir.

Gazi Üniversitesi, toplu kampüsü olmamakla beraber bölümler/fakülteler genel olarak Beşevler bölgesinde toplanmıştır.

Sosyal Bilimler Üniversitesi yeni kurulmuş ve genel olarak Ulus semtindeki eski kamu binalarında yerleşik durumdadır. Sümerbank, Gümrük Bakanlığı, Maliye Meslek Lisesi binası gibi tarihi binalar üniversiteye tahsis edilmiş mekanlardır.

TED Üniversitesi yerleşke olarak en merkezi konumda ve daha önce lise ve Çankaya Belediyesi olarak faaliyet gösteren alanda kurulu bulunmakta ve bölümler toplu bir görünüm sergilemektedir.

Ankara ilinde kurulu bulunan üniversitelerde YÖK verilerine göre 147.962 kadın, 154.221 erkek olmak üzere toplam 302.183 öğrenci ön lisans, lisans, yüksek lisan ve doktora düzeylerinde eğitim görmektedirler.

## ERİŞİLEBİLİR ÜNİVERSİTELER İÇİN ARAŞTIRIYOR İZLİYORUZ!

Ankara ilinde bulunan üniversitelerde yine YÖK verilerine<sup>5</sup> göre 198 kadın, 334 erkek olmak üzere toplam 532 engelli öğrenci eğitim görmektedir. Bu veriler öğrencilerin beyanları esas alınarak belirlenmekte olup aktüel sayının daha yüksek olma ihtimali bulunmaktadır. Bazı üniversiteler için sahip olunan gayri resmi bilgiler YÖK tarafından ilan edilen engelli öğrenci sayısının somut durumu yansıtmadığı tezini doğrulamaktadır.

Engelli öğrencilerin engel grupları ve kayıtlı buldukları üniversiteler şu şekildedir;

**Tablo 5-Engelli öğrencilerin engel grupları ve kayıtlı buldukları üniversiteler**

Üniversite Adı	Engel Türü	Erkek	Kadın	Toplam
ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	5	2	7
ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ	FİZİKSEL ENGELLİLER	1	0	1
ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ	GÖRME ENGELLİLER	1	0	1
ANKARA ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	114	77	191
ANKARA ÜNİVERSİTESİ	DİL VE KONUŞMA PROBLEMLİLER	1	0	1
ANKARA ÜNİVERSİTESİ	FİZİKSEL ENGELLİLER	14	7	21
ANKARA ÜNİVERSİTESİ	GÖRME ENGELLİLER	27	14	41
ANKARA ÜNİVERSİTESİ	İŞİTME ENGELLİLER	6	7	13
ANKARA ÜNİVERSİTESİ	KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	3	1	4
ANKARA ÜNİVERSİTESİ	PSİKOLOJİK PROBLEMLİLER	2	0	2
ANKARA ÜNİVERSİTESİ	ZİHİNSEL ENGELLİLER	0	1	1
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	2	1	3
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ	FİZİKSEL ENGELLİLER	4	3	7
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ	GÖRME ENGELLİLER	6	1	7
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ	İŞİTME ENGELLİLER	2	0	2
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ	ZİHİNSEL ENGELLİLER	2	0	2
BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ	ASPERGER VEYA YÜKSEK FONKSİYONLU OTİSTİK BİREYLER	1	0	1
BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	4	2	6
BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ	DİKKAT EKSİKLİĞİ (HİPERAKTİF)	1	0	1
BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ	DİL VE KONUŞMA PROBLEMLİLER	1	0	1
BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ	FİZİKSEL ENGELLİLER	1	0	1
BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ	GÖRME ENGELLİLER	0	1	1
BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ	İŞİTME ENGELLİLER	1	1	2
BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ	KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	4	1	5
ÇANKAYA ÜNİVERSİTESİ	DİKKAT EKSİKLİĞİ (HİPERAKTİF)	2	0	2
ÇANKAYA ÜNİVERSİTESİ	DİL VE KONUŞMA PROBLEMLİLER	0	1	1
ÇANKAYA ÜNİVERSİTESİ	FİZİKSEL ENGELLİLER	1	2	3
ÇANKAYA ÜNİVERSİTESİ	GÖRME ENGELLİLER	3	3	6
ÇANKAYA ÜNİVERSİTESİ	İŞİTME ENGELLİLER	1	2	3
ÇANKAYA ÜNİVERSİTESİ	KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	1	1	2
GAZİ ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	18	6	24
GAZİ ÜNİVERSİTESİ	FİZİKSEL ENGELLİLER	3	1	4
GAZİ ÜNİVERSİTESİ	GÖRME ENGELLİLER	1	4	5
GAZİ ÜNİVERSİTESİ	İŞİTME ENGELLİLER	1	0	1
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	2	1	3
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ	DİL VE KONUŞMA PROBLEMLİLER	1	0	1

Üniversite Adı	Engel Türü	Erkek	Kadın	Toplam
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ	FİZİKSEL ENGELLİLER	15	7	22
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ	GÖRME ENGELLİLER	13	7	20
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ	İŞİTME ENGELLİLER	7	9	16
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ	KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	9	5	14
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ	ZİHİNSEL ENGELLİLER	2	0	2
BİLKENT ÜNİVERSİTESİ	ASPERGER VEYA YÜKSEK FONKSİYONLU OTİSTİK BİREYLER	0	1	1
BİLKENT ÜNİVERSİTESİ	DİĞER	16	13	29
BİLKENT ÜNİVERSİTESİ	DİKKAT EKSİKLİĞİ (HİPERAKTİF)	7	3	10
BİLKENT ÜNİVERSİTESİ	DİL VE KONUŞMA PROBLEMLİLER	2	0	2
BİLKENT ÜNİVERSİTESİ	GEÇİCİ YETERSİZLİKLERİ OLANLAR	1	0	1
BİLKENT ÜNİVERSİTESİ	GÖRME ENGELLİLER	2	3	5
BİLKENT ÜNİVERSİTESİ	İŞİTME ENGELLİLER	3	0	3
BİLKENT ÜNİVERSİTESİ	KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	14	6	20
ORTA DOĞU TEKNİK ÜNİVERSİTESİ	FİZİKSEL ENGELLİLER	2	0	2
ORTA DOĞU TEKNİK ÜNİVERSİTESİ	GÖRME ENGELLİLER	0	1	1
ORTA DOĞU TEKNİK ÜNİVERSİTESİ	KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	1	0	1
TOBB EKONOMİ VE TEKNOLOJİ ÜNİVERSİTESİ	FİZİKSEL ENGELLİLER	1	1	2
TOBB EKONOMİ VE TEKNOLOJİ ÜNİVERSİTESİ	GÖRME ENGELLİLER	1	0	1
TOBB EKONOMİ VE TEKNOLOJİ ÜNİVERSİTESİ	İŞİTME ENGELLİLER	0	1	1
TOBB EKONOMİ VE TEKNOLOJİ ÜNİVERSİTESİ	KRONİK SAĞLIK SORUNLARI	1	1	2
<b>TOPLAM</b>		<b>334</b>	<b>198</b>	<b>532</b>

### 5.3. ÇALIŞMANIN ÇIKIŞ NOKTASI

Çalışmanın çıkış noktasını “Hak” kavramı oluşturmaktadır. Üniversite kampüslerinin engelli öğrenciler, çalışanlar, akademisyenler ve bu kamusalılığı kullanan tüm katılımcılar için erişilebilir nitelikte olması bir lütuf, sosyal sorumluluk veya “pozitif ayrımcılık” değildir. Erişilebilirlik, temel insan haklarından birisinin ihlal edilmemesi veya engellilerin sahip olduğu insan hakları hakkının gereğinin yapılmasıdır.

Erişilebilirlik konusunda tüm kamusal mekanların makul düzenleme doğrultusunda toplumun tüm kesimleri için erişilebilir hale getirilmesi ulusal ve uluslararası mevzuatta yer edinmiş, taraflarca tanınmış ve kabul edilmiştir.

Türkiye tarafından da kabul edilmiş olan BM Engelli Haklarına İlişkin Sözleşme’de “Engelliliğe dayalı ayrımcılık makul düzenlemelerin gerçekleştirilmemesi dâhil her türlü ayrımcılığı kapsar”. denilmektedir. Bu anlamda üniversite yönetimlerinin ve diğer kamusal mekanların erişilebilirlik kriterlerine uygun planlama ve tasarımlar yapmaları ayrımcılık yasağının bir gereğidir.

Özet olarak çalışmanın çıkış noktası; mekânsal erişilebilirlik çerçevesinde engellilerin insan hakları ve bu hakların hayata geçmesinin izlenmesidir.

### 5.4. ÇALIŞMANIN AMACI

“Engelli Dostu Üniversite İçin Araştırıyor İzliyoruz” çalışması Ankara’da kurulu bulunan üniversitelerin mekânsal olarak erişilebilirliklerini inceleme ve izlemeye tabi tutmaktadır. Engelli bireylerin diğerleriyle beraber toplumsal hayata dahil olmalarının önündeki engellerin kaldırılması, BM Engelli Haklarına İlişkin Sözleşmede çerçevesi çizilen engellilerin bağımsız yaşamalarının ve toplumun tüm alanlarına tam katılımının sağlanmasına olanak verecek erişilebilirlik kriterlerinin uygulanması ve yine BM Engelli Haklarına İlişkin Sözleşme’de temel ilke olarak kabul edilen Evrensel Tasarım yaklaşımının başta üniversiteler olmak üzere hayatın her alanında uygulanmasını sağlamak çalışmanın nihai amacıdır.

Üniversitelerin mekânsal olarak izlenmesi ve elde edilen verilerin istatistiki hale getirilmesi hedeflenmektedir.

Çalışma sonucunda elde edilen somut durumun raporlanması, raporun ulusal ve uluslararası kurum/kuruluşlarla ve kamuoyu ile paylaşılması hedeflenmektedir.

Çalışma sonucunda elde edilen veriler ve Evrensel Tasarım ilkesi doğrultusunda erişilebilirlik standartları izleme yapılan ilgili mekân kurumsallıklarıyla paylaşılarak erişilebilirlik konusundaki eksikliklerin giderilmesi ve sürecin izlenmesi diğer bir hedef olarak belirlenmiştir.

### 5.5. ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ

Çalışmanın amaç ve hedefleri doğrultusunda Ankara’da kurulu bulunan üniversitelere ait 250 mekân, hazırlanmış olan “Bilgi Gözlem Formu” (Ek-6) aracılığıyla araştırmacılar tarafından gözlem veya yetkililerle görüşme yoluyla incelenmiş ve izlenmiştir.

Bilgi Gözlem Formu, 28 sorudan oluşmaktadır. İzleme çalışması, soruların karşısında evet-hayır seçenekleri ve gerekli olması durumunda açıklama yapılması formatında hazırlanmıştır.

Bilgi Gözlem Formunda bulunan sorular görme, ortopedik/bedensel ve işitme-konuşma engellilerin erişilebilirliklerini izlemeye yönelik olarak hazırlanmıştır.

“Engelli Dostu Üniversite İçin Araştırıyor İzliyoruz” çalışması planlama ve saha araştırmasının yapılması süreçleriyle beraber 01.11.2019-15.12.2019 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.

Çalışma sürecinde engelli öğrenciler ve engelli haklarına ilgi duyan öğrenciler gönüllü destek sunmuşlardır.

Çalışma sonucunda elde edilen veriler üniversiteler bazında ve benzer bölümler bazında sınıflandırmalara ve tasniflere tabi tutulmuştur.

## 6. ÇALIŞMA VERİLERİ VE ANALİZİ

“Engelli Dostu Üniversiteler için Araştırıyor İzliyoruz” sloganıyla gerçekleştirilen “Erişilebilir üniversite izleme çalışması” Ankara’da yer alan üniversitelere ait 250 mekânın izlenmesi şeklinde gerçekleştirildi.

“Bilgi Gözlem Formu” kullanılarak araştırmacılarca evet/hayır seçeneklerinin sunulması ve gerektiği durumda açıklama yapmaları yöntemiyle yapılan çalışmada belirlenmiş sorulara karşılık gelen cevapların sayısal dağılımı aşağıdaki gibidir:

Tablo 6-Alan Araştırması Sayısal Veriler

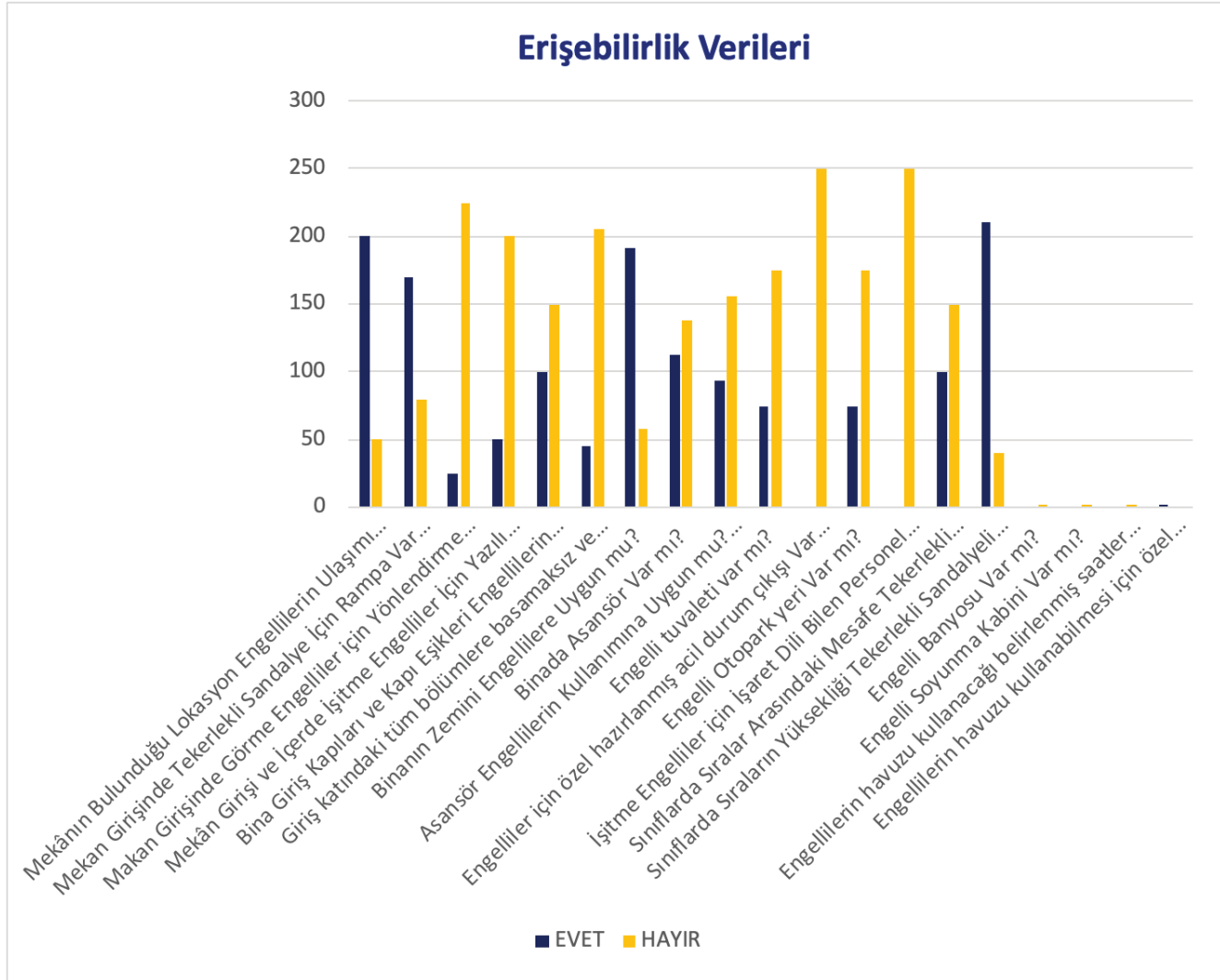
SORULAR	EVET	HAYIR
Mekânın Bulunduğu Lokasyon Engellilerin Ulaşımı İçin Uygun mu? (Toplu taşıma ile ulaşım açısından)	200	50
Mekân Girişinde Tekerlekli Sandalye İçin Rampa Var mı? (eğitim %5-7 aralığı)	170	80
Makan Girişinde Görme Engelliler için Yönlendirme Var mı? (Ulaşılabilir noktada kabartma yazı)	25	225
Mekân Girişi ve İçerde İşitme Engelliler İçin Yazılı Yönlendirmeler Var mı?	50	200
Bina Giriş Kapıları ve Kapı Eşikleri Engellilerin Kullanımı İçin Uygun mu?	100	150
Giriş katındaki tüm bölümlere basamaksız ve rampasız olarak ulaşılabilir mi?	45	205
Binanın Zemini Engellilere Uygun mu?	192	58
Binada Asansör Var mı?	112	138
Asansör Engellilerin Kullanımına Uygun mu? (asansör genişliği, düğmelerin yeri, sesli ve görüntülü yönlendirme, engellilerin tutunabileceği tırabzanlar vb yönlerden)	94	156
Engelli tuvaleti var mı?	75	175
Engelliler için özel hazırlanmış acil durum çıkışı Var mı?	0	250
Engelli Otopark yeri Var mı?	75	175
İşitme Engelliler için İşaret Dili Bilen Personel İstihdam Ediliyor mu?	0	250
Sınıflarda Sıralar Arasındaki Mesafe Tekerlekli Sandalye Geçişi İçin Uygun mu? (minimum 80-90cm)	150	100
Sınıflarda Sıraların Yüksekliği Tekerlekli Sandalyeli Engelli İçin Uygun mu? (maksimum 120cm)	210	40
Engelli Banyosu Var mı?	0	1
Engelli Soyunma Kabini Var mı?	0	1
Engellilerin havuzu kullanacağı belirlenmiş saatler var mı?	0	1
Engellilerin havuzu kullanabilmesi için özel düzenleme yapılmış mı?	1	0



Sorulara verilen cevapların grafik dağılımı da aşağıda yer almaktadır.

### Grafik 1-Alan Araştırması Elde Edilen Veriler Grafiği

Çalışmada elde edilen verilerin yüzdelerik dağılımı;

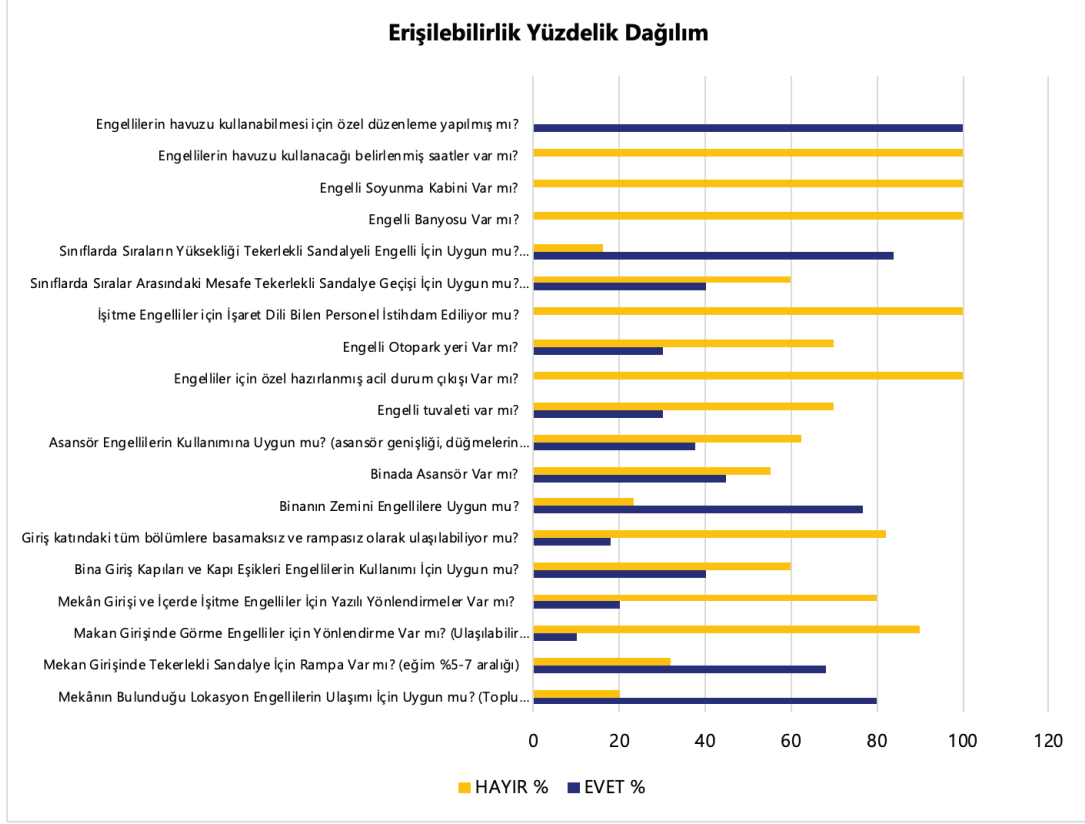


Tablo 7-İzleme Çalışmasında Elde Edilen Verilerin Yüzdelerle Dağılımı

SORULAR	EVET %	HAYIR %
Mekânın Bulunduğu Lokasyon Engellilerin Ulaşımı İçin Uygun mu? (Toplu taşıma ile ulaşım açısından)	80	20
Mekân Girişinde Tekerlekli Sandalye İçin Rampa Var mı? (eğim %5-7 aralığı)	68	32
Mekan Girişinde Görme Engelliler için Yönlendirme Var mı? (Ulaşılabilir noktada kabartma yazı)	10	90
Mekân Girişi ve İçerde İşitme Engelliler İçin Yazılı Yönlendirmeler Var mı?	20	80
Bina Giriş Kapıları ve Kapı Eşikleri Engellilerin Kullanımı İçin Uygun mu?	40	60
Giriş katındaki tüm bölümlere basamaksız ve rampasız olarak ulaşılabilir mi?	18	82
Binanın Zemini Engellilere Uygun mu?	76,8	23,2
Binada Asansör Var mı?	44,8	55,2
Asansör Engellilerin Kullanımına Uygun mu? (asansör genişliği, düğmelerin yeri, sesli ve görüntülü yönlendirme, engellilerin tutunabileceği trabzanlar vb yönlerden)	37,6	62,4
Engelli tuvaleti var mı?	30	70
Engelliler için özel hazırlanmış acil durum çıkışı Var mı?	0	100
Engelli Otopark yeri Var mı?	30	70
İşitme Engelliler için İşaret Dili Bilen Personel İstihdam Ediliyor mu?	0	100
Sınıflarda Sıralar Arasındaki Mesafe Tekerlekli Sandalye Geçişi İçin Uygun mu? (minimum 80-90cm)	60	40
Sınıflarda Sıraların Yüksekliği Tekerlekli Sandalyeli Engelli İçin Uygun mu? (maksimum 120cm)	84	16
Engelli Banyosu Var mı?	0	100
Engelli Soyunma Kabini Var mı?	0	100
Engellilerin havuzu kullanacağı belirlenmiş saatler var mı?	0	100
Engellilerin havuzu kullanabilmesi için özel düzenleme yapılmış mı?	100	0

Sorulara verilen cevapların yüzdeler olarak grafik dağılımı aşağıda yer almaktadır:

**Grafik 2-İzleme Çalışmasında Elde Edilen Verilerin Yüzdeler Dağılımının Grafik Gösterimi**



## 6.1 TOPLU TAŞIMA ARAÇLARI

Toplu taşıma araçlarıyla ilgili gözlem yöntemiyle izleme çalışması yapılmamış, Bilgi Edinme Hakkı Kanunu çerçevesinde Ankara Büyük Şehir Belediyesinden bilgi talep edilmiş ve gelen cevapta (Ek-5) Ankara BB uhdesinde 1540 adet toplu taşıma hizmeti veren araç olduğu, bunlardan 1443 adedinde tekerlekli sandalyeli ve akülü arabalıları için rampa bulunduğu, 97 adedinde ise rampanın yer almadığı ifade edilmiştir.

Belediyeye ait toplu taşıma araçlarında görüntülü ve sesli yönlendirme durumuna dair soruya cevap verilmemiş olmakla beraber Ankara genelinde belediyeye ait toplu taşıma araçlarında görüntülü ve sesli uyarı sisteminin olduğu tespit edilmiştir.

Metro sistemlerinde görme engelliler için sesli, işitme engelliler için görüntülü uyarı sistemi bulunmaktadır.

Metro istasyonlarında tekerlekli sandalye ve akülü araç kullanan engelliler için asansör sistemi bulunmaktadır. Metro istasyonlarında iniş-biniş peronlarında metro vagonları arasındaki boşluklar görme engelliler için risk barındırmaktadır.

Söz konusu boşlukların peronlara sabitlenecek paravan benzeri yöntemlerle kapatılması gerekmektedir.

## 6.2 MEKÂNIN BULUNDUĞU LOKASYONUN UYGUNLUĞU

İncelemesi yapılan mekân/binaların %80'i toplu taşıma araçlarıyla erişim açısından ulaşılabilir lokasyonlarda bulunmaktadır.

## 6.3 MEKÂN GİRİŞİNDE TEKERLEKLİ SANDALYE VE AKÜLÜ ARABALAR İÇİN UYGUNLUK

İzlemesi yapılan 250 mekândan 170'inde diğer bir ifadeyle %68'inde rampa bulunmaktadır. Fakat rampaların uluslararası standartlara göre uzunluğu ve eğimi genel olarak kullanılabilirlikten uzaktır.



## 6.4 MEKÂN GİRİŞLERİNİN GÖRME ENGELLİLER İÇİN UYGUNLUĞU

Girişlerde, görme engelliler için ulaşılabilir yerlerde kabartma yazılı yönlendirme bulunması açısından mekanların %90'ı eksikli durumdadır.

## 6.5 MEKÂN GİRİŞLERİNİN İŞİTME ENGELLİLER İÇİN UYGUNLUĞU

İnceleme yapılan mekanlardan 50 noktada işitme engelliler için yazılı yönlendirme tabelaları bulunmaktadır. Bu tabelalar ise genellikle büyük binalarda bulunmakta ve konulmasının temel nedeninin işitme engelliler olmadığı anlaşılmaktadır.

## 6.6 BİNA GİRİŞ KAPILARI VE KAPI EŞİKLERİ ENGELLİLERİN KULLANIMI İÇİN UYGUNLUĞU

Bina giriş kapılarının genişliğinin ve kapı eşiklerinin yüksekliğinin tekerlekli sandalye ve akülü arabaların geçişine uygunluğu açısından incelenen mekanların %40'ı yeterli ve %60'ı ise yetersiz durumdadır

## 6.7 GİRİŞ KATINDAKİ BÖLÜMLERİN ERİŞİLEBİLİRLİĞİ

İnceleme yapılan mekanların giriş katlarındaki bölümlerin büyük çoğunluğu rampa veya merdivenlerle ulaşılabilir durumdadır. Giriş katında rampa veya merdiven bulunan mekanların oranı %82 düzeyindedir.

## 6.8 BİNA ZEMİNLERİNİN ENGELLİLERİN HAREKET EDEBİLMESİNE UYGUNLUĞU

Bina zeminleri %76,8 oranında engellilerin hareket kabiliyetini kullanmalarına uygun olmakla beraber özellikle Koltuk Değnek kullanan engellilerin hareketlerinin sınırlanmaması, kayma-düşme gibi olumsuzlukların yaşanmaması için zeminlerin pürüzlü olması, kaygan özellikli olmaması sağlanmalıdır.

## 6.9 ASANSÖR BULUNMASI

İnceleme yapılan mekanların 112 tanesinde asansör bulunmaktadır. %44,8 ile binaların yarısından azında asansör bulunduğu tespit edilmiştir.



## 6.10. ASANSÖRLERİN ENGELLİLERİN KULLANIMINA UYGUNLUĞU

Sesli ve görüntülü uyarı sistemlerinin, görme engelliler için kabartmalı numaralandırmaların ve engellilerin tutunabileceği trabzanların bulunması açısından incelenen binaların tamamının %37,6'sında engellilerin kullanımına uygun asansör bulunduğu ve asansör bulunan binalardaki asansörlerin ise yaklaşık %84'ünün engellilerin kullanımına uygun olduğu tespit edilmiştir.

### 6.11 TUVALETLERİN ENGELLİLERİN KULLANIMINA UYGUNLUĞU

İncelenen mekanların %70'inde engellilerin kullanabileceği özelliklerde tuvalet bulunmamaktadır. Engelli tuvaleti bulunan yerlerin önemli bir kısmında engelliler cinsiyetsiz kabul edilerek ortak tuvaletler oluşturulmuştur. Binalarda herkes tarafından kullanılan tuvaletler engellilerle beraber kullanılabilir durumda düzenlenmemiştir. Mekanların büyük çoğunluğunda engelli tuvaleti bulunmama ile beraber engelli tuvaleti bulunan mekanlarda da diğer öğrencilerin kullandığı tuvaletlerden farklı tuvaletler oluşturularak ayrımcı bir tutum izlenmiştir.



Engelliler için düzenlenen tuvaletler genel olarak ortopedik engelliler dikkate alınarak tertibat oluşturulmuştur.

Görme engelliler için kabartmalı yönlendirmelere araştırma boyunca rastlanmamıştır.

Genel standartlara uygun ve bütün engel gruplarını kapsayacak bir düzenlemeden üniversitelerin tamamı uzak durumdadır.

### 6.12 ENGELLİLER İÇİN ACİL ÇIKIŞ



Kamusal mekanların engellilerin erişebilirliğine uygunluğu kapsamında üniversite mekanlarında yapılan inceleme ve izleme çalışmasında engelliler için acil çıkış tertibatı oluşturmuş mekân tespit edilmemiştir. İncelenen mekanların %100'ünde engelliler için acil çıkış bölümü bulunmamaktadır.

### 6.13 ENGELLİ OTOPARKI VAR MI?

Üniversitelerde otopark olarak belirlenmiş alanların %30'unda engelli araçlar için özel yer ayrılmış, yerler özel işaret ile belirtilmiş ve engelliler tarafından kullanılmaktadır.

Engelli araç otoparkı olarak belirlenmiş fakat belirgin işaret konulmamış, engelli araçları dışında başka araçların da park edildiği otoparklar izleme çalışmasında "Engelli Otoparkı Yok" olarak değerlendirilmiştir.. Çünkü engelli araçlarına ayrılmış yerlerin fark edilir şekilde özel işaretlerle gösterilmesi ve engelli birey aracıyla otoparka geldiğinde aracını park edebilmesi için engellilere tahsis edilmiş alanın boş olması aksi halde engelli bireyin özel alana park edilmiş aracın kaldırılması uğraşısı vermesi gerekecektir. Bu durumda engelli araç otopark uygulamasını anlamsız hale getirmektedir.

### 6.14 İŞARET DİLİ BİLEN PERSONEL BULUNDURULMASI

Görüşülen yerlerin hiçbirisinde işaret dili personeli istihdam edilmemektedir. İşitme engelli bireyler kamu kurumlarında ve özel sektör işyerlerinde iletişim kurma konusunda en fazla sıkıntı yaşayan engel gruplarının başında gelmektedir. İşitme engelliler yazarak anlaşma konusunda da zorlandıkları için mutlaka yanlarında işaret dili bilen refakatçi bulundurmaları gerekmektedir. Bu durum kamu ve özel/vakıf üniversiteleri için de geçerli olmaya devam etmektedir.

## 6.15 SINIFLARDA SIRALAR ARASI MESAFENİN UYGUNLUĞU



Sınıflarda sıralar arası mesafenin genişliği özellikle tekerlekli sandalye ve akülü araba kullanan engelliler için geçerli uluslararası standart olan minimum 80-90cm üzerinden değerlendirilmiştir.

Sınıflarda sıralar çoğunlukla hareket ettirebilir şekilde olduğu için engellinin durumuna göre düzenlemeye müsait durumdadır. İncelenen sınıfların %60'ında sıralar arası geçiş tekerlekli sandalye ve akülü arabalı engellilerin kullanımına uygundur.

## 6.16 SINIFLARDA SIRALARIN YÜKSEKLİĞİNİN UYGUNLUĞU

Sıraların yüksekliğinde de uluslararası kabul edilmiş standart olarak maksimum 120cm esas alınmıştır. Bu kritere uygun sınıfların oranı %84'tür. Bu oranla genel olarak sınıflar tekerlekli sandalyeli ve ortopedik engelli bireylerin kullanımına uygun özelliktedir.

## 7. ARA SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

20.yy'ın önemli bir kısmında; engellilere yönelik daha korumacı bir tavrın geliştirildiği, engellilerin eğitim, sağlık, istihdam, mesleki ve tıbbi rehabilitasyonu ve habilitasyon gibi sosyal devlet uygulamalarının belirleyici olduğu bir süreç yaşanmıştır.

1992 yılında "Avrupa Kentsel Şartı" ile kentlerin herkes tarafından yararlanabilecek şekilde tasarlanması, engelli bireylere yönelik uygulamaların aşırı korumacı değil onların toplumla bütünleşmesini sağlayıcı yönde olması, mekanların engelli bireylerin ihtiyaçlarına uygun şekilde tasarlanması, toplu taşıma hizmetlerinden herkesin yararlanabilmesi gibi temel ilkeler kabul edilmiştir.

2005 yılında çıkarılan 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun ile kamu kurum ve kuruluşlarına ait mekanların ve toplu taşıma araçlarının 7 yıl içerisinde engellilerin erişimine uygun hale getirilmesi zorunluluğu getirilmiştir. Fakat gerek kanunda konulan süre sınırlaması gerekse de uygunluğun denetimi esnemeler göstermiştir.

2012 yılında çıkarılan 6353 sayılı kanunla **"mekanların erişilebilirlik standartlarının uygulanmasının izlenmesi ve denetimi her ilde Aile ve Sosyal Politikalar, İçişleri, Çevre ve Şehircilik, Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlıkları ile engelliler ile ilgili konfederasyonların temsilcilerinden oluşan komisyon tarafından yapılır."** Şeklinde düzenleme getirilmiş ve komisyonca gerekli görülen düzenlemeleri yapmayan kurum/kuruluşlara 500bin liraya kadar idari para cezası kesilebilecektir. Fakat bu kanun maddesinin etkin ve devamında belirtilen yaptırımların etkin şekilde hayata geçirildiği söylenemez.

Çalışma kapsamında; Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'ndan izleme ve denetimi yapılan, Erişilebilirlik Belgesi verilen, ek süre tanınan, İdari Para Cezası (İPC) kesilen yer sayıları ve kesilen İPC tutarı ile ilgili bilgiler Bilgi Edinme Kanunu kapsamında talep edilmiştir (Ek-5)

### MANİFESTO

#### Engelli rampası zorunluluğu ertelendi, Şöförler Odası Başkanı 'müjdeler olsun' dedi

Toplu taşıma araçlarında engelli rampası zorunluluğu getiren düzenlemenin ertelenmesini Sincan Şöförler ve Otomobilciler Esnaf Odası Başkanı İsa Yalçın "müjdeler olsun" diyerek duyurdu.

28-01-2010 22:48



Ulaşılabilirlik Stratejisi ve Ulusal Eylem Planı 2010-2011<sup>6</sup>e göre Erişebilirlik; "Yaşamın tüm alanlarındaki hak ve hizmetlere ulaşabilmek ve bunlardan yararlanabilmek", TSE'ye göre<sup>7</sup>; "Herkesin, istediği her yere ve her hizmete ulaşabilmesi ve bunları kullanabilmesi" olarak tanımlanmaktadır. Herhangi bir engeli olan kişilerle (özellikle tekerlekli sandalye kullananların ya da algı yetersizliği olanların) tüm bina ve yakın çevresi kullanıcılarının, normal kullanım şartları altında yardımsız ve rahatlıkla giriş-çıkışına, içeride dolaşmasına ve burada sunulan tüm hizmetlerden yararlanmasına imkân tanıyan her çeşit bina ulaşılabilir nitelikte olarak kabul edilir.

2006 yılında BM Genel Kurulunda kabul edilen "Engelli Haklarına İlişkin Sözleşme" mevzuat ve engelli haklarının BM üyesi ülkeler nezdinde tanınması anlamında en etkili hukuksal metin olmuştur. Türkiye 2008 yılında TBMM'de kabul ederek sözleşmenin tarafı olmuş ve 2009 yılında da sözleşmeyi yürürlüğe sokmuştur.

Sözleşme barındırdığı genel ilkelerle, BM nezdinde yapılan izleme çalışmalarıyla ve STÖ'lerin sunduğu "Gölge Raporlarla" engelli hakları ve engellilerin erişebilirliğini sağlayacak düzenlemeler konusunda sözleşmeye taraf ülkeler ve Türkiye üzerinde basınç oluşturulmasını sağlamaktadır.

Sözleşme, erişebilirlik konusunda "Evrensel Tasarım/Herkes için Tasarım" ilkesiyle yol gösterici bir işlev üstlenirken aynı zamanda "Makul Düzenleme" yaklaşımı ile de sözleşmeye taraf devletlere aşırı yük altına girmeden düzenleme yapma kolaylığı sağlamaktadır.

Tüm ülke genelinde öncelikle kamu kurumlarına ait mekanların, toplu taşıma araçlarının ve hizmetlerin engelliler için erişilebilir nitelikte olması artık uluslararası mevzuat, anayasal ve yasal bir zorunluluktur.

Mekanların, bilginin, ürünlerin ve hizmetlerin engellilerle beraber toplumun tümü için (kadın, çocuk, yaşlı, çalışan vb) Evrensel Tasarım yaklaşımı doğrultusunda erişilebilir hale getirilmesi yukarıda özetlenen yasal zorunluluğa paralel olarak temel insan haklarının bir gereğidir.

Engellilerin insan hakları; yöneticilere, karar vericilere, işyeri sahiplerine, STÖ'lere ve toplumun tümüne erişilebilirlik konusunda düzenlemeler yapmaları, bu konuda izleme, tespit ve girişimlerde bulunmayı salık vermektedir. Bu gereklilik doğrultusunda harekete geçmeyen her kurum, kuruluş, kişi vs insan hakları ihlali yapmış sayılmaktadır.

Üniversitelerde yapılan izleme çalışması sonucunda, var olan erişilebilirlik düzenlemelerinin engellilerin insan hakları bakış açısından ziyade çoğunlukla erişilebilirlik kriteri sağlanıyor algısı oluşturmak ve yasal zorunluluk üzerinden hareket edildiği kanısına varılmıştır.

Bu nedenden dolayı; yapılan erişilebilirlik düzenlemeleri standartlara uygun olmaktan uzaktır.

İşitme engelliler, kamu kurumları, özel şirketler ve genel olarak toplumda sorunları ve hakları konusunda farkındalığın enaz olduğu engel grubudur.

Ortopedik engelliler için yapılan düzenlemeler; rampa, kaldırımlar, tuvaletler, asansörler eksikli ve TSE standartlarından uzaktır.

Görme engelliler için oluşturulmuş izli yollar; kullanışlı olmayan, hedefine varmayan, engellileri sağlıklı şekilde yönlendirmeyen niteliktedir.

<sup>6</sup> <https://resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/11/20101112-19.htm>

<sup>7</sup> TSE TS 9111, 2011: 3



## 8. ÖNERİLER

Alanda yapılan izleme çalışması sonucunda edinilen kanaate göre erişilebilirlikle ilgili eksikliklerin giderilmesi için acil ve ilk etapta alınması gereken önlemler şu şekildedir;

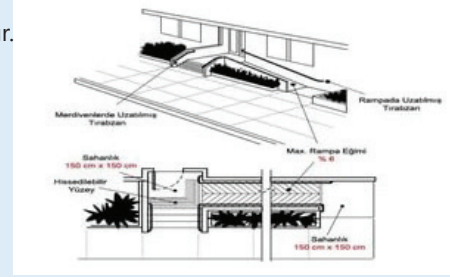
- Tüm toplumsal aktörler erişilebilirlik konusunda insan hakları bakış açısıyla hareket etmeli,
- Kamu kurumları, özel sektör işyerleri, üniversiteler, yerel yönetimler, engelli alanında çalışan STÖ'ler ve meslek kuruluşları arasında işbirliği oluşturulmalı,
- Kurum ve kuruluşlarda erişilebilirlik konusunda farkındalık oluşturucu eğitim vb faaliyetler gerçekleştirilmeli,
- Engelli bireyler sürecin aktif unsurları haline getirilmeli,
- Kurumlar arasında eşgüdümün oluşmasını sağlayarak bütünlüklü politikalar oluşturulmalı,
- Erişilebilirlik komisyonlarının kurum ve idarecilerin tasarrufundan uzak ve bağımsız olması sağlanmalı,
- Erişilebilirlik komisyonu üyelerinin bağımsız hareket etme ve karar verme güvenceleri sağlanmalı,
- Erişilebilirlik komisyonu üye sayısı artırılmalı ve üyelerin işyerlerindeki diğer işleri izleme ve denetim çalışmasına göre planlanmalı hatta izleme ve denetim tek görev olmalı,
- Erişilebilirlik izleme süreçleri ve yaptırımları etkinleştirilmeli,
- Erişilebilirlik komisyonları daha fazla STÖ'ye açılmalı,
- STÖ'lerin izleme ve denetim süreçlerinde daha etkin hale gelmesi sağlanmalı,
- İzleme ve denetim komisyonu ile yerel yönetimler koordineli çalışmalı ve ruhsat vb durumlarda komisyonun kararı esas alınmalıdır.

## 9. ERİŞİLEBİLİRLİK STANDARTLARI

Türk Standartları Enstitüsü'nün (TSE) TS 9111standartı "Engel ve hareket kısıtlılığı bulunanlar için binalardaki erişilebilirlik" standartlarını tanımlar. Bina çevresi de TS 9111'e dahildir. Bina dışı merdiven, rampa, dış kapı, bina içindeki kapılar, merdivenler, basamaklar, pencereler, koridorlar, tuvalet, banyo, mutfak, yatak odası gibi bölümlerin özellikleri TS 9111 ile standart hale getirilmiştir.

### A. Bina Dışı Alanlarla İlgili Standartlar

- Binalarda herkesin aynı güzergahı, aynı girişi, aynı donanımları kullanması esastır.
- Bina girişlerinin otoparka, toplu ulaşım araçlarına yakın, engelsiz, zeminin pürüzlü olması, aydınlatmanın ve işaretlemenin iyi olması, mümkün olduğu kadar zıt renk kullanılması sağlanmalıdır.
- Bahçe yolları en az 200 cm genişliğinde olmalıdır. Bahçe yolları, çakıl gibi gevşek ve kaygan malzeme ile döşenmemelidir
- Otopark ile bina girişi arasında engebe ve yükseltmeler bulunmamalıdır.
- Kaldırımlara iniş ve çıkışları sağlayan Bordür rampası kaldırım sınırları içerisinde, araç yoluna taşmamalıdır.
- Bordür rampalar en az 90cm genişliğinde en fazla 1:12 (%8) eğiminde olmalıdır.
- Yaya yolu üzerinde seviye farkları 6mm'den fazla olması durumunda yüzeyin pahlanması veya rampa yapılması gerekmektedir.
- Bina girişlerinin en az birinde engelsiz giriş olanağı olmalıdır.
- Ana giriş dışında alternatif engelsiz giriş oluşturulacaksa bu girişin ana giriş üzerine konulacak yönlendirme tabelaları ile görünür kılınması sağlanmalıdır.



Resim: Engelsiz girişin ana girişten farklı olması durumunda yönlendirme tabelaları.

### B. Rampalarla İlgili Standartlar

- Tüm güzergahlar ve rampalar en az 90cm genişliğinde olmalıdır.
- Rampaların eğimi 1:12'den (%8) fazla olmamalıdır. 200cm'den uzun olan ve 15cm'den daha yükseğe çıkan rampaların kenarlarında yüksekliği en az 90cm olan korkuluklar olmalıdır.
- Rampa kenarlarındaki korumalıklar en az 5cm yüksekliğinde olmalıdır.
- Rampa başlangıç ve bitişinde pürüzlü uyarı yüzeyi bulunmalıdır.
- Rampa uzunlukları 900cm'den fazla olmamalıdır. Bu durumda rampa sahanlıklar aracılığıyla bölünmelidir.

Bina giriş rampalarının eğiminin aşağıda tabloda verildiği gibi olmalıdır.

Tablo-8

Rampanın En Fazla Yüksekliği	Rampanın En Fazla Eğimi
15 cm'den daha az	1:12 yani %8
16-50 cm arası	1:14 yani %7
51-100 cm arası	1:16 yani %6
100 cm ve üzeri	1:20 yani %5

### C. Merdivenlerle İlgili Standartlar

- Merdiven basamaklarının derinliği en az 28cm ve yüksekliği ise en fazla 16cm ölçüsünde olmalıdır.
- Merdiven basamaklarında bulunan kaymaya dayanıklı bant 40mm genişliğinde olmalı ve bantın et kalınlığı basamak üzerinden itibaren 0,01cm'den fazla olmamalıdır.
- Az görenlere rehberlik etmesi açısından bantlar basamaklarla zıt renklerde olmalıdır.
- **Dış mekân merdiven korkuluk ve küpeşmelerinin yerden yüksekliği en az 90cm olmalı ve korkuluklar merdiven bitiminden sonra 45cm daha devam ettirilmelidir.**
- **Merdiven başlangıç ve bitişinde 120cm uzunluğunda duyumsanabilir yüzey kaplama ile merdiven işaretlenmelidir.**

### D. Kapılarla İlgili Standartlar

- Kapı önü sahanlığı en az 1,5mX1,5m genişliğinde olmalıdır.
- Bina giriş kapısı duvarla aynı hızada olmamalıdır.
- Aydınlatma sensörlü, diyafon ve kapı zili 90-140cm yüksekliğinde olmalıdır.
- İç kapılar kolay açılabilmesi için koridor eksenine dik açılmalıdır.
- Görme engelliler için kapılar duvarlardan farklı renkte olmalıdır.
- Görme engellilerin bölmleri tanımları için kapı kolu hizasında kabartma harf veya rakamlar kullanılmalıdır.
- Kapı 90° açıldığında kapı genişliğinin 90cm'den az olmaması gerekir.
- Her halükârda kapı net yüksekliği en az 210cm olmalıdır.
- Manevra alanı dar olan yerlerde menteşeli kapılar yerine sürmeli kapılar tercih edilmelidir.
- Otomatik kapılar görme engellilere kılavuzluk eden köpeklerin ortalama ağırlığı (20kg) ile açılabilmelidir. kılavuz köpeklerin
- Bu kapılar aynı zamanda çocuklar ve çok kısa boylu kişileri, cüceleri algılamalıdır.

### E. Pencerelerle İlgili Standartlar

- Pencere altı duvarların tekerlekli sandalyeliler açısından yerden yüksekliği 80 cm'yi geçmemelidir.
- Pencereleri tekerlekli sandalyelinin kolay açıp kapaması için ispanyoletlerin yerden yüksekliği 90-110cm arasında olmalıdır.

### F. Zeminle İlgili Standartlar

- Ulaşılabilir yüzeyler boyunca zeminin sert, sabit, dayanıklı, sağlam ve kaymayan özellikte olması sağlanmalıdır.
- Zeminde halı kullanılıyorsa yere güvenli bir biçimde sabitlenmelidir. Halı vb yer döşemelerinin kalınlığı 1,3cm'yi geçmemelidir.
- Görme engellilerin yerlerin ses yansıtıcı özelliğini kullanmalarını sağlamak için gürültü ve titreşim yalıtımına uygun malzemeler kullanılmalıdır.
- Koridorların genişliği en az 90cm ve yüksekliği de en az 220 cm olmalıdır.

### G. Tuvaletlerle İlgili Standartlar

- Kamusal mekanlarda en çok 25 kişiye en az 1 engelli kadın ve 1 engelli erkek tuvalet yapılmalıdır.
- Tuvalet girişleri 90cm'den dar olmamalıdır.
- Tuvalet içi hareket alanı tekerlekli sandalye veya akülü aracın hareketini zorlaştırıyor ise kapıların sürmeli olması sağlanmalıdır.
- Tuvalet kabini alanı en az 150cmX150cm boyutlarında olmalıdır.
- Tuvaletlerde ortopedik engellilerin tutunma çubukları klozetlerden 25-35cm daha yukarıda olması gerekmektedir.
- Klozet oturma yerinin yerden yüksekliği 43-48cm arasında olmalıdır.
- Tuvalet aydınlatmalarının otomatik yanması sağlanmalıdır.
- Acil durum çağrı aparatı klozete yakın bir yerde konumlandırılmalıdır.
- Aynanın yerden yüksekliği alt tarafı en fazla 90cm üst tarafı ise 190cm olmalıdır.
- Sıvı sabun musluğuna yakın ve yerden 80-110cm yükseklik aralığında olmalıdır.
- El kurutma makinesi veya kâğıt havlu sıvı sabuna yakın ve aynı yükseklik aralığında olmalıdır.
- Lavabolar köşeli olmamalı, her yönden yaklaşıma fırsat verecek şekilde yuvarlak kenarlı olmalıdır.
- Lavabo altlarında kapaklı dolap bulunmamalı, diz boşluğu bırakılmalıdır.

## H. Asansörle İlgili Standartlar

- Tek bir tekerlekli sandalye kullanıcısı için asansör boyutunun 95cmX140cm boyutunda olması sağlanmalıdır.
- Asansör kapsısı genişliği en az 90cm olmalıdır. 80cm altındaki asansör kapıları tekerlekli sandalye kullanıcıları için uygun değildir.
- Asansör önünde 150cmX150cm sahanlık bırakılmalı bu mümkün değilse tekerlekli sandalye için hareket alanı ve tehlike belirtici işaretlemeler konulmalıdır.
- Asansör numara panellerinin yerden yüksekliği en fazla 140cm olmalıdır.
- Asansörler düğmelerinde görme engelliler için kabartma yönlendirme bulunmalıdır.
- Asansörde görme engelliler için sesli ve işitme engelliler için ekranlı numarator bulunmalıdır.
- Asansör kapısı açıldığında, kapı ile merdiven basamağı arasında tekerlekli sandalyeli kullanıcının hareket alanı olacak kadar boşluk bulunmalıdır.

## 10. SONUÇ

BM Engelli Haklarına İlişkin Sözleşme ve ulusal mevzuatta bulunan bir takım düzenlemeler erişilebilirliği toplumsal hayata katılmanın vazgeçilmez unsuru olarak görmektedir.

Engelliliğin tarihsel seyri, geri düşülen dönemler yaşanmasına rağmen, insanlık tarihi engelli hakları alanında olumlu ve ileriye doğru giden bir süreç yaşandığını göstermektedir.

21.yy'da gelinen aşama; engellilikle ilgili tarihsel durumu "engellilerin insan hakları" ile tanımlamaktadır. Ve yapılacak çalışmalarda bu bakış açısının belirleyici olması zorunludur.

Erişilebilirlikle ilgili yapılacak düzenlemelerin sadece engellileri kapsamayacağı, hamile kadınlar veya bebekli aileler, çocuklar, yaşlılar, çalışanlar, turistler, hastalar vs tüm toplumun özellikle mekânsal erişilebilirlikten doğrudan faydalanacağı açıktır.

Bütün kamusal mekanların, bilginin, teknolojinin, üretilen mal ve hizmetlerin engellilerle beraber bütün toplum için erişilebilir olması, evrensel tasarım ilkelerine ve uluslararası standartlara uygun hale getirilmesi toplumdaki bütün aktörlerin ve kişilerin sorumluluğundadır.

Bu sorumluluk, herkesin engelli adayı olduğu şeklindeki yanlış bakış açısından veya yasal zorunluluklardan değil temel insan hakları bakışı üzerinden anlamlandırılmalı ve yerine getirilmelidir.

Dönemsel olan ve insanlığı her yönüyle karanlığa götüren dönemler dışında; toplumsal birikim, tarihsel deneyim, toplumsal ilişkileri açıklayan yasalar ve de üretici güçlerin ilişki ve gelişimi insanlığı bütün anlamında daha iyiye götürme eğilimindedir. Ve hatta engelli, kadın, çocuk, yaşlı, çalışan, dışlanan, ezilen vs. ayrımı yapmadan ...

***tüm toplumsal zenginliklere tüm toplumun erişebileceği, engelsiz bir ülke ve dünya umuduyla....***

## 11. EKLER

EK 1-Erişilebilir Kentsel Düzenin Planlanması

EK 2-Herkes için Erişilebilirlik

EK 3-TBMM'de Grubu Bulunan Partilerin Grup Başkanlıklarına

EK 4-TBMM'de Grubu Bulunan Partilerin Grup Başkanlıklarına

EK 5-TBMM'de Grubu Bulunan Partilerin Grup Başkanlıklarına

EK 6-TBMM'de Grubu Bulunan Partilerin Grup Başkanlıklarına

EK 7-TBMM'de Grubu Bulunan Partilerin Grup Başkanlıklarına

EK 8-Kamu Denetçiliği Kurumu'na

EK 9-Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı

EK 10-Ankara Büyük Şehir Belediyesinin Bilgi Talep Yazısına Cevabı

EK 11-BİLGİ GÖZLEM FORMU

EK 12-Bahçelievler Deneyimi

EK 13-BM Engelli Haklarına İlişkin Sözleşme

## EK 1-ERİŞİLEBİLİR KENTSEL DÜZENİN PLANLANMASI

### Erişilebilir Kentsel Düzenin Planlanması

#### TMMOB Şehir Plancıları Odası Ankara Şubesi

Kentler ayırım ve engel olmaksızın özgür ve rahatça kamusal ve ortak alanlarda bir araya gelebilmenin, çağdaş kentsel mekanlara ve hizmetlere erişilebilmenin ve onlardan faydalanabilmenin, en nihayetinde toplumsal bütünleşmenin modern mekansallığıdır. Erişilebilirlik; engelli, yaşlı, çocuk, yoksul, varıl, kentli, mülteci, lgbti, kadın, erkek, dil bilmeyen vb toplumsal ayrıştırmalar ya da engeller olmaksızın, herkesin bir yerden, başka bir yere ekonomik, güvenli ve konforlu ulaşabilmesi tanımının yanı sıra; kentte ve toplumsal yaşamda sunulan herhangi bir servisin, hizmetin, bilginin, teknolojinin ya da mekanın kamusal yararlar çerçevesinde herkes tarafından ulaşılabilir ve kullanılabilir olmasını ifade etmektedir. Erişilebilir kentsel mekanlar ve hizmet sunumları, insanın kendini var edebilmesinin ve toplumsal yaşama katılablmesinin en temel gereksinimidir. Erişilebilirliğe ilişkin tanımlamalarda yoğunluklu olarak kentsel ulaşım ve hareketlilik olgularına indirgenme eğilimi mevcuttur. Oysa kavramın sosyal, kültürel, iktisadi, politik, demografik, mekansal vb. birçok alanda karşılığı olmakla birlikte; söz konusu alanlarda erişimi sağlanacak öğelerin belirlenmesi ve onlar arasında bir bütünleşme, uzlaşma düzleminin yaratılması yoluyla ancak kavram hakkettiği çerçeveye oturtulabilir.

Türkiye kentlerinde farklı alanlarda çok çeşitli erişim problemleri yaşanmaktadır. Özellikle varsıllar ve kimi ayrıcalıklı kesimler lehinde büyüyen erişilebilir kentler ve hizmetler dünyası yaratılırken, toplumun ciddi büyüklükte bir kesimi mağduriyet ve yoksunluk yaşamaktadır. Kentlerde erişilebilirlik meselesinin odağını kentsel gelişim süreçleri içinde temel insan ihtiyaçlarının kaynaklarının ve çeşitli kamusalılıkların üretimi, korunması ve onların adil dağılımı, ulaşılabilirliği oluşturmaktadır. Bu doğrultuda Türkiye’de bilimsel, sosyo-kültürel, iktisadi ve demokratik açılardan zenginleştirilmiş kaynaklara ve kamusalılıklara erişme problemi dört temel başlık üzerinden özetlenebilir.

1. İnsanın yaşamını sürdürmesi için en temel ihtiyaçlardan olan barınma ve beslenmede yaratılmış olan yoksunluklar erişilebilirlik başlığı altında ortaya çıkmış olan ve giderek derinleşen birincil problem alanıdır.

“Herkes temel insani gereksinimlerini karşılayabilecek, insan haysiyetine yakışır biçimde konut ve barınma hakkına sahiptir.” Toplumun konut ve barınma haklarının sağlıklı, konforlu, güvenli biçimlerde var olabilmesi ve bireylerin bu haklara adil erişimi için, gerekli tüm araştırma altyapısının ve düzenlemelerin sağlanması ihtiyacı bulunmaktadır.

- **Barınma:** Planlı kentleşme yoluyla barınmaya dair çağdaş uygulamalar hayata geçirilmeli ve erişimi sağlanmalıdır. Kentlerimizde yapılacak bilimsel nüfus projeksiyonları doğrultusunda ihtiyaç doğrultusunda yapı stoğunun ve bu yapı stoğunun güvenilirliğinin sağlanması gerekmektedir. Toplumun bu hakka erişiminin sağlanabilmesi ve kolaylaştırılabilmesi amacıyla lüks konut projelerinin, yatırım için konut üretiminin ve mevsimlik konut üretiminin değil iyi tasarlanmış sosyal konut sunumları önceliklendirilmelidir. Ayrıca ucuz konut sunumları kentlerde kolay ulaşılabilir ve toplumun kentsel yaşama kolayca erişebileceği alanlarda tasarlanmalıdır.
- **Beslenme:** Temel insan hakkı olarak beslenme değerlendirildiğinde gıda ihtiyacına ekonomik, taze ve güvenilir bir biçimde ulaşmak için kentsel alanların da bu amaç doğrultusunda planlanması ve ülke politikası olarak herkes için sağlıklı gıdaya erişim politikasının oluşturulması ihtiyacı bulunmaktadır. Fakat kentlerimizde yapı çevreyi tarımsal nitelikli alanlara doğru genişleten bir yapılaşma politikası bulunmaktadır. Örneğin Ankara’nın tüm mahalleleri kırsal/kentsel ayırımı olmaksızın benzer yaklaşımla imar rantı üretmek amacıyla planlanırken, sağlıklı gıda üretiminin kaynağı olan yerel tarımsal gelişimler ve tarıma dayalı sanayi gelişimi yok edilmiştir.

2. İnsanın yaşamsal ihtiyaçlarına erişimle eşdeğer önemde toplumsal yaşamın getirdiği hak, hizmet ve sunumlara eşit ve etkin bir biçimde erişebilmesi ihtiyacı bulunmaktadır. Ancak bu yolla insan yaşamı onurlu bir biçimde sürdürülebilir. Ne yazık ki işsizliğin tavan yaptığı ve kentsel hizmet sunumlarının özelleştirme yoluyla sermaye döngüsünün bir parçası haline getirilerek maddiyata indirildiği bu dönemde kentsel ve kamusal hizmetlere erişim problemi ciddi boyutlara ulaşmıştır. Bu doğrultuda öncelikle çalışma hakkını etkinleştirecek, eşitleyecek, özgürce iş ediniminin sağlandığı, ayrımcılığın olmadığı, adil, sağlıklı ve güvenli çalışma koşullarının, örgütlenme özgürlüğü ile sağlandığı bir yapılaşmanın oluşması ihtiyacı elzemdir. Bu eşitliğin herkes için sağlanması ile birlikte adalet, eğitim, sağlık, gibi temel hizmetler, doğal ve kültürel çevreye erişim politikalarının temellendirilmesi ve erişime açılması herkes için sağlanmalıdır.

- **Adalet:** Herkesin temel insan haklarından ve ülkedeki adalet hizmetlerinden yaygın ve etkili bir şekilde yararlanmasının sağlanması ihtiyacı bulunmaktadır. İnsan hakları hukuku başta olmak üzere toplumun bütününe ilgilendiren adalet arayışı süreçlerinin tanınması, korunması, yerine getirilmesi ve gelişiminin gözetilmesi asıldır. Adaletle toplumun eşit erişiminin sağlanamaması, hak ve hukuk ihlallerinin yanı sıra bu sorunların mekana yansımaları olarak Ankara'da; toplumun adliye kurumuna erişimi göz ardı edilerek Adalet Sarayının mevcut konumundan taşınması ve toplumun kolay erişim ihtiyacı hiçe sayılarak yeni adliye sarayının inşaatı için planlar yapılmaktadır.
- **Eğitim:** Eğitim temel bir insanlık hakkıdır ve eğitime herkes tarafından en kolay yolla ve ücretsiz olarak ulaşılması esastır. Ülkemizde en can yakıcı problem alanı olan eğitimin gerileşmesinin yanı sıra mahalle merkezinde yer alan, belirli bir düzeyde ve benzer ölçütlere sahip okullardan oluşan mekansallık da yitirilmiştir. Mahalle ölçeği dışında ele alınan, çepçemele itilen, nitelik kaybı yaşayan, özelleştirilen eğitim kurumları arasındaki tercihler doğrultusunda çeşitli erişim problemleri oluşmaktadır.

Belirli standartlara sahip okullara erişim için servis bağımlılığı ortaya çıkmıştır. Nitelik arayışında olan ancak aynı zamanda yoksullukla da mücadele eden halkın sırtına çocuklarının okuyabilmesi için servis ücretleri gibi ekstra masraflar binmiştir.

Özel gereksinimli, geçici koruma altında olması gereken ve reşit olmadan yoksulluk nedeniyle zorunlu olarak çalışan çocukların eğitime ücretsiz, ucuz yollarla erişimi neredeyse olanaksızdır.

Çocukların bir şekilde kamusal hizmet olan eğitimin mekanına erişimi yeterli değildir. Eğitime eriştikten sonra "kapsayıcı ve nitelikli eğitim" olanakları mevcut değildir. Dolayısıyla eğitime erişim meselesinin merkezi ve yerel planlama araçlarıyla her boyutta erişilebilir kılınması gerekmektedir.

- **Sağlık:** Toplumun tüm üyelerinin, gelir düzeyinden bağımsız olarak, sağlık hizmetine erişimlerinin sağlanması toplumsal yaşamın en temel ihtiyacıdır. Sağlık hizmetleri, ülkenin sosyo-ekonomik durumu bozuldukça, rant-satış-pazarlama ekseninde ve lüks sunum paketleri ile topluma sunulmaya başlanmış; adaletsizliğin arttığı, temel sağlık hizmetlerine erişimin kısıtlandığı ve bireylerin ekonomik gücüne bağlı olarak erişilebildiği bir sunum haline gelmiştir. Ayrıca Dünya genelinde gelişmiş ülkelerin vazgeçmesine rağmen, ülkemizde "Şehir Hastaneleri" olarak bilinen bir yapılaşmanın yani kentin merkezi konumunda bulunan çeşitli hastanelerin sunduğu tüm hizmetlerin büyük bir sağlık yapısında birleştirilmesi politikasının baskısı ile kentlerimizde yaygınlaşan sağlığa erişim ihtiyacı kapsamında büyük bir problem alanı oluşturulmuştur. Örneğin Ankara'da hizmete açılan Bilkent Şehir Hastanesi ve yapımı devam eden Etilik Şehir Hastanesi ile, hem konumsal olarak erişim sorunu olan hem de kendi içerisinde bir ucundan diğer ucuna engelli, yaşlı veya çocuklu bir bireyin erişim ihtiyacı düşünülmeden tasarlanmış devasa kompleksler ortaya çıkmıştır.
- **Doğal ve Kültürel Çevre:** Doğal ve tarihi/kültürel çevre, insanoğlunun kuşaklar ötesi bir görgü ve öngörüye sahip olmasına, asırlar boyunca yaratılmış ve gelişmiş kamusal alanları görerek, öğrenerek ve onları koruyarak sürdürülebilir bir kentselliğe ulaşılmasına olanak sağlar. Tüm insanlığın mirası olarak görülen bu alanlara koruma ve kamusal faydalar çerçevesinde erişim konusunda sıkıntı yaşanmaktadır. Çoğunlukla özel sermayenin gelişimi için erişilebilir ve kullanılabilir kılınan bu tür alanlardan hem toplum mahrum kalmakta, hem de bu alanların kaybı yaşanmaktadır.

Örneğin Ankara'da tarihi kent merkezinin rant baskısı altında dönüşümü ve birçok tarihi ve kültürel varlığın kaybedilmesi; tarım-sanayi-kent bütünleşmesini sağlayan Atatürk Orman Çiftliği alanlarının yok edilmesi ve toplumun erişimine kapatılması, kentin hava koridoru olan vadilerin özel konut projelerinin zemini ya da arka bahçesi haline getirilerek toplumun elinden alınması; toplumsal iletişimin zemini olan açık-yeşil alanların, meydanların eksikliği ve erişim kısıtı; sanata karşı hiçbir estetik duyarlılığı olmayan yöneticilerin önderliğinde piyasa mekanizması ve hükümet politikaları kısıcında kentsel mekandan kaldırılan sanat eserleri kapanan sinemalar, tiyatrolar, kütüphaneler toplumun erişim sıkıntısı yaşadığı temel alanlardır.

3. "Hareketlilik" ve "dolaşım", kaynakların ve çeşitli kamusalılıkların bütünleşik gelişiminde temel rolü olan, bu gelişim içinde sürdürülebilir toplumsal faydalanmayı açığa çıkaracak olan temel kavramlardır. Hareketliliğin ve dolaşımın araçlarının başarılı biçimde tasarlanması yoluyla gündelik yaşam ritimlerinin sağlıklı biçimde sürdürülmesi ile kentte farklı sınıflar ve kültürlerden topluluklar arasında eşitliği ve adaleti doğuracak sosyal devinimlerin gerçekleşmesinin altyapısı kurgulanır.

- **Yaya Erişimi:** Kentte hareketliliği ve dolaşımı sağlanacak olan temel özne insandır. Kentte insanın dolaşımının güvenli ve konforlu biçimde sağlanması yoluyla insanın bedensel ve zihinsel gelişiminin iletişimsel mekanı yaratılmış olur. Kentlerimizde bu alanda açığa çıkan problemin ilk basamağını kentsel alanlara yaya olarak erişememe problemi oluşturmaktadır.

Engel dolu yaya yolları, kaldırımların sürekliliğinin olmaması, standartlara uygun yükseklik ve genişliklerde yapılmaması, yaya yollarının yaya geçitleri ile entegre edilmemeleri, sinyalizasyon, işaretleme, yönlendirmelerin eksikliği ve var olan düzenlemelerin bırakın engellileri sağlıklı bireylerin hareketliliğini ve dolaşımına engel oluşturması bu alanda gözlemlenen en temel problemlerdir.

Ayrıca bu alanda oluşan problemin önemli bir boyutu da ucuz, hızlı ve çevreye duyarlı hareketliliğin temelini oluşturan toplu taşımanın yetersizliği oluşturmaktadır. Ulaşım ve erişim konularının birbirine entegre olduğu günümüz kentlerinde, ulaşım ana planlarının hazırlanması ve sürdürülebilir ulaşım ve hareketlilik modelleri geliştirilmelidir. Ulaşım ve hareketliliği destekleyen politikalar olmadan erişimin mümkün olmadığı düşünülmelidir. Her kesimden vatandaşın evinden çıkıp ulaşmak istediği yere entegre ve sürdürülebilir ulaşım modelleriyle erişebilmesi modern kent yaşamının gerekliliklerinden birisi haline gelmiştir. Diğer yandan, dezavantajlı kesimlerin toplum yaşamına katılması ancak bu şekilde elde edilebilir.

Kent merkezlerinde yaya ve toplu taşımacılığın ağırlıklı olduğu talep yönetim politikaları uygulanmalı; ulaşımın türleri çeşitlendirilerek çevreye duyarlı alternatif ulaşım türleri teşvik edilmeli; trafikte yaya ve bisikletlilerin güvenliği sağlanmalıdır.

**Kent merkezinde** ve alt merkezlerinde araç önceliği yerine yaya önceliği egemen kılınmalı; mevcut yaya bölgeleri ve yollarının yaygınlaştırılması ve iyileştirilmesi için çalışmalar yapılmalıdır.

**Kent merkezlerinde ve mahallelerde yaya bölgelerinin tasarım ve uygulama çalışmaları katılımcı ve bütüncül bir yaklaşımla ele alınmalıdır.**

Hareket kısıtlılığı olan bireyler, yaya standartları geliştirilirken yaya mekânlarının geliştirilmesi ve uygulaması aşamasında özellikle dikkat edilmesi gereken ihtiyaç gruplarıdır.

Yaya yoğun bölgelerde, üst geçitlerin yerine hemzemin (düzayak) ışık kontrollü yaya geçitleri yapılmalıdır. Bu geçitlerde yayalar için ayrılan geçiş süresi en yavaş yaya hızına göre belirlenmelidir. Yaya yolları ve bölgelerinin gerek yapımı gerekse bakım onarım ve altyapı çalışmalarında ulusal ve uluslararası standartlar dikkate alınmalı ve yaya hareketini kısıtlayan ve işgal eden kullanımlar kaldırılmalıdır.

Kamu ulaşım hizmetlerinden etkin yararlanabilmeleri ve yayalara açık alanlara bağımsız ve güvenli bir şekilde erişebilmeleri için, bazı ek düzenlemeler göz önünde bulundurulmalıdır. (alçak basamaklar, rampalar, uygun genişlik, uygun malzeme ve hareket alanı vb.)

4. Bilgi edinme hakkı ve bilgiye erişim, hukuk devletinin önemli bir unsuru olan idarenin şeffaflığı ilkesine dayanmaktadır. Kamu kurumları "kamu yararı" kapsamında çalışmalardan neredeyse vazgeçtiği, yöneticilerin ve piyasanın ekonomik, politik ve sosyal çıkarları çerçevesinde alınan kararlarla yıpratıldığı bir toplumsal yapılaşma içerisinde, bilginin sunulmadığı ve/veya doğru bilgiye ulaşamadığı bir süreç yaşanmaktadır. Tam da bu sebeple kamu çalışmalarının yasaların çizdiği çerçeve içinde gerçekleştirilip gerçekleştirilmediği, kamu yararı, halk ve çevre sağlığı, temel hizmetler gibi konularda ilgili kamu kurumlarında yapılan çalışmalar hakkında doğru bilginin üretilmesi ve kamuya açık hale getirilmesi ihtiyacı bulunmaktadır. Planlama meslek alanında hala yalnızca ilgili kurumda askıya çıkarılan plan askı süreçlerinin takip edilebildiği, plan uygulamalarının sonuçlarının ve etkilerinin, kamu ihalelerinin bilgi çağında erişime kapalı olduğu sorunu bulunmaktadır.



Sonuç olarak erişimin kendisi çok boyutlu bir konudur ve kapsamı erişmek istenilen yapının emekçilerinin varlığı ve ihtiyaçları, eğitim altyapısı, onun için kullanılan finansmanın ne için nasıl sağlandığı, coğrafi ulaşılabilirlik, seçim özgürlüğü, toplum eğitimi, hizmet niteliğinin güvence altına alınması gibi çeşitli etmenlerle ilişkilidir. Fiziksel, sosyal, ekonomik ve kültürel çevreyi planlamayı amaçlarken toplumun her kesimi için bu hizmet ve mekan sunumlarını sağlanması ve erişimi için altyapıyı sağlaması gerekir.

Toplumun kent yaşantısına eşit fırsatlarda katılabilmelerinin sağlanmasında ve bilgiye ve hizmete ulaşabilmesinde mekânsal düzenlemeler yaşamsal bir öneme sahiptir. Planlamanın her kademesinde; oluşturulacak kentsel hizmetlerden (sosyal, kültürel, sağlık, eğitim vs.) kentlinin yaşlı, genç, çocuk, kadın, engelli, dezavantajlı tüm kesimin eşit ve etkin yararlanması, kentsel hizmetlere erişilebilirliğinin artırılması ve katılımcı bir politikanın izlenmesi elzemdir. Özellikle kentin makroformunun oluşturulduğu, kentsel ve kamusal hizmetlerin mekansallıklarının oluşturulduğu **üst ölçekli planların yapımında;** bütüncül ve katılımcı yaklaşım izlenmeli, kentte yaşayan tüm kesimlerin adil olarak erişebileceği bir biçimde, bütüncül, ucuz, güvenli ve konforlu kentsel kullanımlar ve onlara erişimi sağlanmalıdır. Bu da ancak sadece fiziksel değil sosyal boyutlarıyla da kentsel politikaların ve stratejilerin geliştirilmesi yoluyla elde edilebilir.

EK 2-HERKES İÇİN ERİŞİLEBİLİRLİK

**Herkes için Erişilebilirlik**

Av. Ali ULUSOY

***Çankaya Kent Konseyi Engelli Meclisi Başkanı***

***Engelsiz ve Mutlu Yaşam Derneği Başkanı***

Engelliler ve Gençlik Derneği'nin hazırlamış olduğu "Erişilebilir Üniversiteler" isimli araştırmanın raporunun kamusal mekanların erişilebilir olmasının belki eğitime veya istihdama etkileri konusunda büyük bir eksikliği doldurduğunu görmenin mutluluğu içindeyim.

Erişilebilirlik engelli bireylerin ve bütün insanların toplumsal hayata katılmaları için çok önemlidir. Erişilebilirlik hem Birleşmiş Milletler Engelli Hakları Sözleşmesi hem de Anayasa ve yasalar ile güvence altına alınmasına rağmen uygulama ise hiç de olması gerektiği gibi değildir.

Engelliler ve Gençlik Derneğinin hazırlamış olduğu bu rapor erişilebilirlik konusundaki mevzuatın hükümlerinin derli toplu olarak yer aldığı eşsiz bir kaynak olmuş. "**Engelli Dostu Üniversiteler için Araştırıyor İzliyoruz**" sloganıyla gerçekleştirilen "Erişilebilir üniversite izleme çalışması" Ankara'da yer alan üniversitelere ait 250 mekanın izlenmesi şeklinde gerçekleştirilen Ankara'daki üniversitelerin erişilebilirliği konusunda yapılmış olan ilk çalışma olduğunu düşünüyorum.

Hem engelli üniversite öğrencileri, üniversitelerin engellilikle ilgili birimleri ve engellilik alanında çalışan sivil toplum örgütleri ile engellilik ile ilgili çalışan akademisyenler için çok önemli bir kaynak olan bu çalışmayı gerçekleştirdikleri ve titiz bir izleme ve inceleme sonrası raporu hazırladıkları için Engelliler ve Gençlik Derneğini ve saha araştırmacılarını kutluyorum.

Ellerine sağlık...

EK 3-TBMM'DE GRUBU BULUNAN PARTİLERİN GRUP BAŞKANLIKLARINA

Engelliler ve Gençlik  
Derneği  
Gerede Sok 7/9 Çankaya/ ANKARA  
engencder@gmail.com  
05074517735



Konu: Erişilebilirlik Konusunda Meclis Araştırması

Yapılması Talebi Hakk.

Sayı: 2020/2

**Türkiye Büyük Millet Meclisi**  
**Adalet ve Kalkınma Partisi Grup Başkanlığı'na**

01.07.2005 tarihli ve 5378 sayılı Engelli Hakları Kanunu'nun Tanımlar başlıklı 3. maddesinde Erişilebilirlik; "Binaların, açık alanların, ulaşım ve bilgilendirme hizmetleri ile bilgi ve iletişim teknolojisinin, engelliler tarafından güvenli ve bağımsız olarak ulaşılabilir ve kullanılabilir olması" olarak tanımlanmış ve Türk Standartları Enstitüsü'nün (TSE) erişilebilirlik konusunda standartlar yayımlayacağı belirtilmiştir.

Söz konusu Kanunun 7. maddesinde ise; "Yapılı çevrede engellilerin erişilebilirliğinin sağlanması için planlama, tasarım, inşaat, imalat, ruhsatlandırma ve denetleme süreçlerinde erişilebilirlik standartlarına uygunluk sağlanır. Özel ve kamu toplu taşıma sistemleri ile sürücü koltuğu hariç dokuz veya daha fazla koltuğu bulunan özel ve kamu toplu taşıma araçlarının engellilerin erişilebilirliğine uygun olması zorunludur. Bilgilendirme hizmetleri ile bilgi ve iletişim teknolojisinin engelliler için erişilebilir olması sağlanır" düzenlemesi yapılarak belirtilen mahallerin erişilebilirlik kriterlerine uyumu için 7 yıl uyumlulaştırma süresi tanınmıştır.

04.07.2012 tarih ve 6353 sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Karamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 34. maddesiyle 7 yıllık uyumlulaştırma süresi 8 yıla çıkarılmış ve 5378 sayılı Kanuna eklenen geçici maddeyle "Bu Kanunun geçici 2 nci maddesi ile bu maddenin birinci fıkrasında belirtilen erişilebilirlik standartlarının uygulanmasının izlenmesi ve denetimi her ilde Aile ve Sosyal Politikalar, İçişleri, Çevre ve Şehircilik, Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlıkları ile özürülüler ile ilgili konfederasyonların temsilcilerinden oluşan komisyon tarafından yapılır. İhtiyaç halinde birden fazla komisyon kurulabilir. Denetim sonucunda ilgili belediye ve kamu kurum ve kuruluşları ile umuma açık hizmet veren her türlü yapıların ve açık alanların malikleri ile toplu taşıma araçlarının sahiplerine eksikleri tamamlaması için birinci fıkrada belirtilen sürenin bitiminden itibaren iki yılı geçmemek üzere ek süre verilebilir" denilerek 8 yıl fiili olarak 10 yıla çıkarılmıştır.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı-Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün 26.02.2017 tarih ve 96413503-010.06.01-E.22639 sayılı 2017/3 no'lu

4

Genelge'de 6353 sayılı Kanunda belirtilen sürelerin dışına çıkılarak Kanuna aykırı olarak ".erişilebilirlik tespiti yapılan yerlerden erişilebilirlik yükümlülüğünü yerine getirmediği tespit edilen kamu kurum ve kuruluşları ve bunların sahibi olan gerçek ve özel hukuk tüzel kişilerine 3 aydan 6 aya kadar ek süre verilmesi" öngörülmüştür.

Ulusal mevzuatın üstünde olan uluslararası sözleşmelerden olan ve TBMM tarafından 03.12.2008 tarihinde kabul edilen BM Engelli Haklarına İlişkin Sözleşmenin genel ruhuna işlenmiş olan ve sözleşmede "ürünlerin, çevrenin, programların ve hizmetlerin özel bir tasarıma veya uyarlanmaya gerek duyulmaksızın, mümkün olduğunca herkes tarafından kullanılabilmesi" şeklinde tasarlanması, gerek duyulduğu takdirde özel engelli grupları için yardımcı cihazların tasarlanması" olarak tanımlanan evrensel tasarım ve kapsayıcı tasarım şeklinde somutlanan ve engelli bireylerin bağımsız hareket etmesini esas alan erişilebilirlik ile ilgili düzenlemeler yapma zorunluluğu Türkiye için uluslararası hukukta da bağlayıcı sorumluluklar yüklemektedir.

Derneğimiz tarafından, Ankara ilinde pilot olarak belirlenen bölgelerde dilekçemize ekli form kullanılarak yapılan izleme çalışmasında elde edilen veriler; kamusal mekan olarak tariflenen ve engelliler tarafından sıklıkla kullanılan alanların engelliler için erişilebilir olmaktan uzak olduğunu göstermektedir.

Kamusal mekanların, bilginin, teknolojinin ve üretilen mal ve hizmetlerin toplumdaki herkes için erişilebilir olması yasal düzenlemelerin yarattığı zorunluluğun ötesinde temel insan haklarından olan ve Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi'nde açıkça belirtilen ayrımcılık yasağının bir gereğidir.

Derneğimiz tarafından yapılan ve yukarıda belirtilen çalışmanın amacı ise; sadece durum tespiti yapmak olmayıp, erişilebilirlikle ilgili eksikliklerin giderilmesi konusunda girişimlerde bulunmak ve yetkilileri yasal zorunluluk ve insan hakları ilkeleri yönünden teşvik etmektir.

Anayasa'nın 98.maddesi; "Türkiye Büyük Millet Meclisi, Meclis araştırması, genel görüşme, Meclis soruşturması ve yazılı soru yollarıyla bilgi edinme ve denetleme yetkisini kullanır" denilmektedir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü' nün;" Meclis Araştırmasının Tarifi ve Açılması" başlıklı 94. ve "Meclis Araştırma Komisyonu ve Yetkileri" başlıklı 95.maddeleri ise Meclis araştırmalarının ve araştırma ile ilgili özel komisyon kurulabileceğini düzenlemiştir.

Yukarıda yasal çerçevesi aktarılmış olan temel insan haklarından birisi olan engellilerin kamusal mekanlara erişilebilirliği konusunda Ankara ilinde Meclis Araştırması'nın yapılması konusunda partiniz Meclis Grup Başkanlığı'nın Anayasa ve TBMM İçtüzük'ü uyarınca girişimlerde bulunmasını

Arz ve talep ederiz.

Coşkun GÖK  
Engelliler ve Gençlik Derneği Başkanı  


EK 4-TBMM'DE GRUBU BULUNAN PARTİLERİN GRUP BAŞKANLIKLARINA



Konu: Erişilebilirlik Konusunda Meclis Araştırması  
Yapılması Talebi Hakk.

Sayı: 2020/4

**Türkiye Büyük Millet Meclisi**  
**Cumhuriyet Halk Partisi Grup Başkanlığı'na**

01.07.2005 tarihli ve 5378 sayılı Engelli Hakları Kanunu'nun Tanımlar başlıklı 3. maddesinde Erişilebilirlik; "Binaların, açık alanların, ulaşım ve bilgilendirme hizmetleri ile bilgi ve iletişim teknolojisinin, engelliler tarafından güvenli ve bağımsız olarak ulaşılabilir ve kullanılabilir olması" olarak tanımlanmış ve Türk Standartları Enstitüsü'nün (TSE) erişilebilirlik konusunda standartlar yayımlayacağı belirtilmiştir.

Söz konusu Kanunun 7. maddesinde ise; "Yapılı çevrede engellilerin erişilebilirliğinin sağlanması için planlama, tasarım, inşaat, imalat, ruhsatlandırma ve denetleme süreçlerinde erişilebilirlik standartlarına uygunluk sağlanır. Özel ve kamu toplu taşıma sistemleri ile sürücü koltuğu hariç dokuz veya daha fazla koltuğu bulunan özel ve kamu toplu taşıma araçlarının engellilerin erişilebilirliğine uygun olması zorunludur. Bilgilendirme hizmetleri ile bilgi ve iletişim teknolojisinin engelliler için erişilebilir olması sağlanır" düzenlemesi yapılarak belirtilen mahallerin erişilebilirlik kriterlerine uyumu için 7 yıl uyumlulaştırma süresi tanınmıştır.

04.07.2012 tarih ve 6353 sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 34. maddesiyle 7 yıllık uyumlulaştırma süresi 8 yıla çıkarılmış ve 5378 sayılı Kanuna eklenen geçici maddeyle "Bu Kanunun geçici 2 nci maddesi ile bu maddenin birinci fıkrasında belirtilen erişilebilirlik standartlarının uygulanmasının izlenmesi ve denetimi her ilde Aile ve Sosyal Politikalar, İçişleri, Çevre ve Şehircilik, Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlıkları ile özürülüler ile ilgili konfederasyonların temsilcilerinden oluşan komisyon tarafından yapılır. İhtiyaç halinde birden fazla komisyon kurulabilir. Denetim sonucunda ilgili belediye ve kamu kurum ve kuruluşları ile umuma açık hizmet veren her türlü yapıların ve açık alanların malikleri ile toplu taşıma araçlarının sahiplerine eksikleri tamamlaması için birinci fıkrada belirtilen sürenin bitiminden itibaren iki yılı geçmemek üzere ek süre verilebilir" denilerek 8 yıl fiili olarak 10 yıla çıkarılmıştır.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı-Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün 26.02.2017 tarih ve 96413503-010.06.01-E.22639 sayılı 2017/3 no'lu

9

Genelge'de 6353 sayılı Kanunda belirtilen sürelerin dışına çıkılarak Kanuna aykırı olarak “..erişilebilirlik tespiti yapılan yerlerden erişilebilirlik yükümlülüğünü yerine getirmediği tespit edilen kamu kurum ve kuruluşları ve bunların sahibi olan gerçek ve özel hukuk tüzel kişilerine 3 aydan 6 aya kadar ek süre verilmesi” öngörülmüştür.

Ulusal mevzuatın üstünde olan uluslararası sözleşmelerden olan ve TBMM tarafından 03.12.2008 tarihinde kabul edilen BM Engelli Haklarına İlişkin Sözleşmenin genel ruhuna işlenmiş olan ve sözleşmede “ürünlerin, çevrenin, programların ve hizmetlerin özel bir tasarıma veya uyarlanmaya gerek duyulmaksızın, mümkün olduğunca herkes tarafından kullanılabilmesi şeklinde tasarlanması, gerek duyulduğu takdirde özel engelli grupları için yardımcı cihazların tasarlanması” olarak tanımlanan evrensel tasarım ve kapsayıcı tasarım şeklinde somutlanan ve engelli bireylerin bağımsız hareket etmesini esas alan erişilebilirlik ile ilgili düzenlemeler yapma zorunluluğu Türkiye için uluslararası hukukta da bağlayıcı sorumluluklar yüklemektedir.

Derneğimiz tarafından, Ankara ilinde pilot olarak belirlenen bölgelerde dilekçemize ekli form kullanılarak yapılan izleme çalışmasında elde edilen veriler; kamusal mekan olarak tariflenen ve engelliler tarafından sıklıkla kullanılan alanların engelliler için erişilebilir olmaktan uzak olduğunu göstermektedir.

Kamusal mekanların, bilginin, teknolojinin ve üretilen mal ve hizmetlerin toplumdaki herkes için erişilebilir olması yasal düzenlemelerin yarattığı zorunluluğun ötesinde temel insan haklarından olan ve Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi'nde açıkça belirtilen ayrımcılık yasağının bir gereğidir.

Derneğimiz tarafından yapılan ve yukarıda belirtilen çalışmanın amacı ise; sadece durum tespiti yapmak olmayıp, erişilebilirlikle ilgili eksikliklerin giderilmesi konusunda girişimlerde bulunmak ve yetkilileri yasal zorunluluk ve insan hakları ilkeleri yönünden teşvik etmektir.

Anayasa'nın 98.maddesi; “Türkiye Büyük Millet Meclisi, Meclis araştırması, genel görüşme, Meclis soruşturması ve yazılı soru yollarıyla bilgi edinme ve denetleme yetkisini kullanır” denilmektedir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü' nün;” Meclis Araştırmasının Tarifi ve Açılması” başlıklı 94. ve “Meclis Araştırma Komisyonu ve Yetkileri” başlıklı 95.maddeleri ise Meclis araştırmalarının ve araştırma ile ilgili özel komisyon kurulabileceğini düzenlemiştir.

Yukarıda yasal çerçevesi aktarılmış olan temel insan haklarından birisi olan engellilerin kamusal mekanlara erişilebilirliği konusunda Ankara ilinde Meclis Araştırması'nın yapılması konusunda partiniz Meclis Grup Başkanlığı'nın Anayasa ve TBMM İçtüzük'ü uyarınca girişimlerde bulunmasını

Arz ve talep ederiz.

Coskun GÖK  
Engelliler ve Gençlik Derneği Başkanı  
ENGENÇDER

EK 5-TBMM'DE GRUBU BULUNAN PARTİLERİN GRUP BAŞKANLIKLARINA



Konu: Erişilebilirlik Konusunda Meclis Araştırması  
Yapılması Talebi Hakk.  
Sayı: 2020/3

**Türkiye Büyük Millet Meclisi**  
**Halkların Demokratik Partisi Grup Başkanlığı'na**

01.07.2005 tarihli ve 5378 sayılı Engelli Hakları Kanunu'nun Tanımlar başlıklı 3. maddesinde Erişilebilirlik; "Binaların, açık alanların, ulaşım ve bilgilendirme hizmetleri ile bilgi ve iletişim teknolojisinin, engelliler tarafından güvenli ve bağımsız olarak ulaşılabilir ve kullanılabilir olması" olarak tanımlanmış ve Türk Standartları Enstitüsü'nün (TSE) erişilebilirlik konusunda standartlar yayımlayacağı belirtilmiştir.

Söz konusu Kanunun 7. maddesinde ise; "Yapılı çevrede engellilerin erişilebilirliğinin sağlanması için planlama, tasarım, inşaat, imalat, ruhsatlandırma ve denetleme süreçlerinde erişilebilirlik standartlarına uygunluk sağlanır. Özel ve kamu toplu taşıma sistemleri ile sürücü koltuğu hariç dokuz veya daha fazla koltuğu bulunan özel ve kamu toplu taşıma araçlarının engellilerin erişilebilirliğine uygun olması zorunludur. Bilgilendirme hizmetleri ile bilgi ve iletişim teknolojisinin engelliler için erişilebilir olması sağlanır" düzenlemesi yapılarak belirtilen mahallerin erişilebilirlik kriterlerine uyumu için 7 yıl uyumlulaştırma süresi tanınmıştır.

04.07.2012 tarih ve 6353 sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 34. maddesiyle 7 yıllık uyumlulaştırma süresi 8 yıla çıkarılmış ve 5378 sayılı Kanuna eklenen geçici maddeyle "Bu Kanunun geçici 2 nci maddesi ile bu maddenin birinci fıkrasında belirtilen erişilebilirlik standartlarının uygulanmasının izlenmesi ve denetimi her ilde Aile ve Sosyal Politikalar, İçişleri, Çevre ve Şehircilik, Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlıkları ile özürllüer ile ilgili konfederasyonların temsilcilerinden oluşan komisyon tarafından yapılır. İhtiyaç halinde birden fazla komisyon kurulabilir. Denetim sonucunda ilgili belediye ve kamu kurum ve kuruluşları ile umuma açık hizmet veren her türlü yapıların ve açık alanların malikleri ile toplu taşıma araçlarının sahiplerine eksikleri tamamlaması için birinci fıkrada belirtilen sürenin bitiminden itibaren iki yılı geçmemek üzere ek süre verilebilir" denilerek 8 yıl fiili olarak 10 yıla çıkarılmıştır.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı-Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün 26.02.2017 tarih ve 96413503-010.06.01-E.22639 sayılı 2017/3 no'lu

9

Genelge'de 6353 sayılı Kanunda belirtilen sürelerin dışına çıkılarak Kanuna aykırı olarak "...erişilebilirlik tespiti yapılan yerlerden erişilebilirlik yükümlülüğünü yerine getirmediği tespit edilen kamu kurum ve kuruluşları ve bunların sahibi olan gerçek ve özel hukuk tüzel kişilerine 3 aydan 6 aya kadar ek süre verilmesi" öngörülmüştür.

Ulusal mevzuatın üstünde olan uluslararası sözleşmelerden olan ve TBMM tarafından 03.12.2008 tarihinde kabul edilen BM Engelli Haklarına İlişkin Sözleşmenin genel ruhuna işlenmiş olan ve sözleşmede "ürünlerin, çevrenin, programların ve hizmetlerin özel bir tasarıma veya uyarlanmaya gerek duyulmaksızın, mümkün olduğunca herkes tarafından kullanılabilceği şekilde tasarlanması, gerek duyulduğu takdirde özel engelli grupları için yardımcı cihazların tasarlanması" olarak tanımlanan evrensel tasarım ve kapsayıcı tasarım şeklinde somutlanan ve engelli bireylerin bağımsız hareket etmesini esas alan erişilebilirlik ile ilgili düzenlemeler yapma zorunluluğu Türkiye için uluslararası hukukta da bağlayıcı sorumluluklar yüklemektedir.

Derneğimiz tarafından, Ankara ilinde pilot olarak belirlenen bölgelerde dilekçemize ekli form kullanılarak yapılan izleme çalışmasında elde edilen veriler; kamusal mekan olarak tariflenen ve engelliler tarafından sıklıkla kullanılan alanların engelliler için erişilebilir olmaktan uzak olduğunu göstermektedir.

Kamusal mekanların, bilginin, teknolojinin ve üretilen mal ve hizmetlerin toplumdaki herkes için erişilebilir olması yasal düzenlemelerin yarattığı zorunluluğun ötesinde temel insan haklarından olan ve Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi'nde açıkça belirtilen ayrımcılık yasağının bir gereğidir.

Derneğimiz tarafından yapılan ve yukarıda belirtilen çalışmanın amacı ise; sadece durum tespiti yapmak olmayıp, erişilebilirlikle ilgili eksikliklerin giderilmesi konusunda girişimlerde bulunmak ve yetkilileri yasal zorunluluk ve insan hakları ilkeleri yönünden teşvik etmektir.

Anayasa'nın 98.maddesi; "*Türkiye Büyük Millet Meclisi, Meclis araştırması, genel görüşme, Meclis soruşturması ve yazılı soru yollarıyla bilgi edinme ve denetleme yetkisini kullanır*" denilmektedir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün; "Meclis Araştırmasının Tarifi ve Açılması" başlıklı 94. ve "Meclis Araştırma Komisyonu ve Yetkileri" başlıklı 95.maddeleri ise Meclis araştırmalarının ve araştırma ile ilgili özel komisyon kurulabileceğini düzenlemiştir.

Yukarıda yasal çerçevesi aktarılmış olan temel insan haklarından birisi olan engellilerin kamusal mekanlara erişilebilirliği konusunda Ankara ilinde Meclis Araştırması'nın yapılması konusunda partiniz Meclis Grup Başkanlığı'nın Anayasa ve TBMM İçtüzük'ü uyarınca girişimlerde bulunmasını

Arz ve talep ederiz.

Coşkun GÖK  
Engelliler ve Gençlik Derneği Başkanı





EK 6-TBMM'DE GRUBU BULUNAN PARTİLERİN GRUP BAŞKANLIKLARINA

Engelliler ve Gençlik  
Derneği  
Gerede Sok 7/9 Çankaya/ ANKARA  
engencder@gmail.com  
05074517735



Konu: Erişilebilirlik Konusunda Meclis Araştırması  
Yapılması Talebi Hakk.  
Sayı: 2020/6

**Türkiye Büyük Millet Meclisi**  
**İyi Parti Grup Başkanlığı'na**

01.07.2005 tarihli ve 5378 sayılı Engelli Hakları Kanunu'nun Tanımlar başlıklı 3. maddesinde Erişilebilirlik; "Binaların, açık alanların, ulaşım ve bilgilendirme hizmetleri ile bilgi ve iletişim teknolojisinin, engelliler tarafından güvenli ve bağımsız olarak ulaşılabilir ve kullanılabilir olması" olarak tanımlanmış ve Türk Standartları Enstitüsü'nün (TSE) erişilebilirlik konusunda standartlar yayımlayacağı belirtilmiştir.

Söz konusu Kanunun 7. maddesinde ise; "Yapılı çevrede engellilerin erişilebilirliğinin sağlanması için planlama, tasarım, inşaat, imalat, ruhsatlandırma ve denetleme süreçlerinde erişilebilirlik standartlarına uygunluk sağlanır. Özel ve kamu toplu taşıma sistemleri ile sürücü koltuğu hariç dokuz veya daha fazla koltuğu bulunan özel ve kamu toplu taşıma araçlarının engellilerin erişilebilirliğine uygun olması zorunludur. Bilgilendirme hizmetleri ile bilgi ve iletişim teknolojisinin engelliler için erişilebilir olması sağlanır" düzenlemesi yapılarak belirtilen mahallerin erişilebilirlik kriterlerine uyumu için 7 yıl uyumlaştırma süresi tanınmıştır.

04.07.2012 tarih ve 6353 sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 34. maddesiyle 7 yıllık uyumlaştırma süresi 8 yıla çıkarılmış ve 5378 sayılı Kanuna eklenen geçici maddeyle "Bu Kanunun geçici 2 nci maddesi ile bu maddenin birinci fıkrasında belirtilen erişilebilirlik standartlarının uygulanmasının izlenmesi ve denetimi her ilde Aile ve Sosyal Politikalar, İçişleri, Çevre ve Şehircilik, Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlıkları ile özürülüler ile ilgili konfederasyonların temsilcilerinden oluşan komisyon tarafından yapılır. İhtiyaç halinde birden fazla komisyon kurulabilir. Denetim sonucunda ilgili belediye ve kamu kurum ve kuruluşları ile umuma açık hizmet veren her türlü yapıların ve açık alanların malikleri ile toplu taşıma araçlarının sahiplerine eksikleri tamamlaması için birinci fıkrada belirtilen sürenin bitiminden itibaren iki yılı geçmemek üzere ek süre verilebilir" denilerek 8 yıl fiili olarak 10 yıla çıkarılmıştır.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı-Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün 26.02.2017 tarih ve 96413503-010.06.01-E.22639 sayılı 2017/3 no'lu

4

Genelge'de 6353 sayılı Kanunda belirtilen sürelerin dışına çıkılarak Kanuna aykırı olarak "...erişilebilirlik tespiti yapılan yerlerden erişilebilirlik yükümlülüğünü yerine getirmedeği tespit edilen kamu kurum ve kuruluşları ve bunların sahibi olan gerçek ve özel hukuk tüzel kişilerine 3 aydan 6 aya kadar ek süre verilmesi" öngörülmüştür.

Ulusal mevzuatın üstünde olan uluslararası sözleşmelerden olan ve TBMM tarafından 03.12.2008 tarihinde kabul edilen BM Engelli Haklarına İlişkin Sözleşmenin genel ruhuna işlenmiş olan ve sözleşmede "ürünlerin, çevrenin, programların ve hizmetlerin özel bir tasarıma veya uyarlanmaya gerek duyulmaksızın, mümkün olduğunca herkes tarafından kullanılabilmesi şeklinde tasarlanması, gerek duyulduğu takdirde özel engelli grupları için yardımcı cihazların tasarlanması" olarak tanımlanan evrensel tasarım ve kapsayıcı tasarım şeklinde somutlanan ve engelli bireylerin bağımsız hareket etmesini esas alan erişilebilirlik ile ilgili düzenlemeler yapma zorunluluğu Türkiye için uluslararası hukukta da bağlayıcı sorumluluklar yüklemektedir.

Derneğimiz tarafından, Ankara ilinde pilot olarak belirlenen bölgelerde dilekçemize ekli form kullanılarak yapılan izleme çalışmasında elde edilen veriler; kamusal mekan olarak tariflenen ve engelliler tarafından sıklıkla kullanılan alanların engelliler için erişilebilir olmaktan uzak olduğunu göstermektedir.

Kamusal mekanların, bilginin, teknolojinin ve üretilen mal ve hizmetlerin toplumdaki herkes için erişilebilir olması yasal düzenlemelerin yarattığı zorunluluğun ötesinde temel insan haklarından olan ve Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi'nde açıkça belirtilen ayrımcılık yasağının bir gereğidir.

Derneğimiz tarafından yapılan ve yukarıda belirtilen çalışmanın amacı ise; sadece durum tespiti yapmak olmayıp, erişilebilirlikle ilgili eksikliklerin giderilmesi konusunda girişimlerde bulunmak ve yetkilileri yasal zorunluluk ve insan hakları ilkeleri yönünden teşvik etmektir.

Anayasa'nın 98.maddesi; "*Türkiye Büyük Millet Meclisi, Meclis araştırması, genel görüşme, Meclis soruşturması ve yazılı soru yollarıyla bilgi edinme ve denetleme yetkisini kullanır*" denilmektedir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün; "Meclis Araştırmasının Tanımı ve Açılması" başlıklı 94. ve "Meclis Araştırma Komisyonu ve Yetkileri" başlıklı 95.maddeleri ise Meclis araştırmalarının ve araştırma ile ilgili özel komisyon kurulabileceğini düzenlemiştir.

Yukarıda yasal çerçevesi aktarılmış olan temel insan haklarından birisi olan engellilerin kamusal mekanlara erişilebilirliği konusunda Ankara ilinde Meclis Araştırması'nın yapılması konusunda partiniz Meclis Grup Başkanlığı'nın Anayasa ve TBMM İçtüzük'ü uyarınca girişimlerde bulunmasını

Arz ve talep ederiz.

Coşkun GÖK  
Engelliler ve Gençlik Derneği Başkanı



EK 7-TBMM'DE GRUBU BULUNAN PARTİLERİN GRUP BAŞKANLIKLARINA

Engelliler ve Gençlik  
Derneği  
Gerede Sok 7/9 Çankaya/ ANKARA  
engencder@gmail.com  
05074517735



Konu: Erişilebilirlik Konusunda Meclis Araştırması  
Yapılması Talebi Hakk.

Sayı: 2020/8

**Türkiye Büyük Millet Meclisi**  
**Milliyetçi Hareket Partisi Grup Başkanlığı'na**

01.07.2005 tarihli ve 5378 sayılı Engelli Hakları Kanunu'nun Tanımlar başlıklı 3. maddesinde Erişilebilirlik; "Binaların, açık alanların, ulaşım ve bilgilendirme hizmetleri ile bilgi ve iletişim teknolojisinin, engelliler tarafından güvenli ve bağımsız olarak ulaşılabilir ve kullanılabilir olması" olarak tanımlanmış ve Türk Standartları Enstitüsü'nün (TSE) erişilebilirlik konusunda standartlar yayımlayacağı belirtilmiştir.

Söz konusu Kanunun 7. maddesinde ise; "Yapılı çevrede engellilerin erişilebilirliğinin sağlanması için planlama, tasarım, inşaat, imalat, ruhsatlandırma ve denetleme süreçlerinde erişilebilirlik standartlarına uygunluk sağlanır. Özel ve kamu toplu taşıma sistemleri ile sürücü koltuğu hariç dokuz veya daha fazla koltuğu bulunan özel ve kamu toplu taşıma araçlarının engellilerin erişilebilirliğine uygun olması zorunludur. Bilgilendirme hizmetleri ile bilgi ve iletişim teknolojisinin engelliler için erişilebilir olması sağlanır" düzenlemesi yapılarak belirtilen mahallerin erişilebilirlik kriterlerine uyumu için 7 yıl uyumlulaştırma süresi tanınmıştır.

04.07.2012 tarih ve 6353 sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 34. maddesiyle 7 yıllık uyumlulaştırma süresi 8 yıla çıkarılmış ve 5378 sayılı Kanuna eklenen geçici maddeyle "Bu Kanunun geçici 2 nci maddesi ile bu maddenin birinci fıkrasında belirtilen erişilebilirlik standartlarının uygulanmasının izlenmesi ve denetimi her ilde Aile ve Sosyal Politikalar, İçişleri, Çevre ve Şehircilik, Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlıkları ile özürllüer ile ilgili konfederasyonların temsilcilerinden oluşan komisyon tarafından yapılır. İhtiyaç halinde birden fazla komisyon kurulabilir. Denetim sonucunda ilgili belediye ve kamu kurum ve kuruluşları ile umuma açık hizmet veren her türlü yapıların ve açık alanların malikleri ile toplu taşıma araçlarının sahiplerine eksikleri tamamlaması için birinci fıkrada belirtilen sürenin bitiminden itibaren iki yılı geçmemek üzere ek süre verilebilir" denilerek 8 yıl fiili olarak 10 yıla çıkarılmıştır.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı-Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün 26.02.2017 tarih ve 96413503-010.06.01-E.22639 sayılı 2017/3 no'lu

4

Genelge'de 6353 sayılı Kanunda belirtilen sürelerin dışına çıkılarak Kanuna aykırı olarak "...erişilebilirlik tespiti yapılan yerlerden erişilebilirlik yükümlülüğünü yerine getirmediği tespit edilen kamu kurum ve kuruluşları ve bunların sahibi olan gerçek ve özel hukuk tüzel kişilerine 3 aydan 6 aya kadar ek süre verilmesi" öngörülmüştür.

Ulusal mevzuatın üstünde olan uluslararası sözleşmelerden olan ve TBMM tarafından 03.12.2008 tarihinde kabul edilen BM Engelli Haklarına İlişkin Sözleşmenin genel ruhuna işlenmiş olan ve sözleşmede "ürünlerin, çevrenin, programların ve hizmetlerin özel bir tasarıma veya uyarlanmaya gerek duyulmaksızın, mümkün olduğunca herkes tarafından kullanılabilmesi şeklinde tasarlanması, gerek duyulduğu takdirde özel engelli grupları için yardımcı cihazların tasarlanması" olarak tanımlanan evrensel tasarım ve kapsayıcı tasarım şeklinde somutlanan ve engelli bireylerin bağımsız hareket etmesini esas alan erişilebilirlik ile ilgili düzenlemeler yapma zorunluluğu Türkiye için uluslararası hukukta da bağlayıcı sorumluluklar yüklemektedir.

Derneğimiz tarafından, Ankara ilinde pilot olarak belirlenen bölgelerde dilekçemiz ekli form kullanılarak yapılan izleme çalışmasında elde edilen veriler; kamusal mekan olarak tariflenen ve engelliler tarafından sıklıkla kullanılan alanların engelliler için erişilebilir olmaktan uzak olduğunu göstermektedir.

Kamusal mekanların, bilginin, teknolojinin ve üretilen mal ve hizmetlerin toplumdaki herkes için erişilebilir olması yasal düzenlemelerin yarattığı zorunluluğun ötesinde temel insan haklarından olan ve Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi'nde açıkça belirtilen ayrımcılık yasağının bir gereğidir.

Derneğimiz tarafından yapılan ve yukarıda belirtilen çalışmanın amacı ise; sadece durum tespiti yapmak olmayıp, erişilebilirlikle ilgili eksikliklerin giderilmesi konusunda girişimlerde bulunmak ve yetkilileri yasal zorunluluk ve insan hakları ilkeleri yönünden teşvik etmektir.

*Anayasa'nın 98.maddesi; "Türkiye Büyük Millet Meclisi, Meclis araştırması, genel görüşme, Meclis soruşturması ve yazılı soru yollarıyla bilgi edinme ve denetleme yetkisini kullanır" denilmektedir.*

Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün;" Meclis Araştırmasının Tarifi ve Açılması" başlıklı 94. ve "Meclis Araştırma Komisyonu ve Yetkileri" başlıklı 95.maddeleri ise Meclis araştırmalarının ve araştırma ile ilgili özel komisyon kurulabileceğini düzenlemiştir.

Yukarıda yasal çerçevesi aktarılmış olan temel insan haklarından birisi olan engellilerin kamusal mekanlara erişilebilirliği konusunda Ankara ilinde Meclis Araştırması'nın yapılması konusunda partiniz Meclis Grup Başkanlığı'nın Anayasa ve TBMM İçtüzük'ü uyarınca girişimlerde bulunmasını

Arz ve talep ederiz.

Coşkun GÖK  
Engelliler ve Gençlik Derneği Başkanı



EK 8-KAMU DENETÇİLİĞİ KURUMU'NA

Engelliler ve Gençlik  
Derneği  
Gerede Sok 7/9 Çankaya/ ANKARA  
engencder@gmail.com  
05074517735



Konu: Kamusal Mekanların Engelliler İçin  
Erişilebilirliği Hakk.

Sayı: 2020/7

**Kamu Denetçiliği Kurumu'na**

01.07.2005 tarihli ve 5378 sayılı Engelli Hakları Kanunu'nun Tanımlar başlıklı 3. maddesinde Erişilebilirlik; "Binaların, açık alanların, ulaşım ve bilgilendirme hizmetleri ile bilgi ve iletişim teknolojisinin, engelliler tarafından güvenli ve bağımsız olarak ulaşılabilir ve kullanılabilir olması" olarak tanımlanmış ve Türk Standartları Enstitüsü'nün (TSE) erişilebilirlik konusunda standartlar yayımlayacağı belirtilmiştir.

Söz konusu Kanunun 7. maddesinde ise; "Yapılı çevrede engellilerin erişilebilirliğinin sağlanması için planlama, tasarım, inşaat, imalat, ruhsatlandırma ve denetleme süreçlerinde erişilebilirlik standartlarına uygunluk sağlanır. Özel ve kamu toplu taşıma sistemleri ile sürücü koltuğu hariç dokuz veya daha fazla koltuğu bulunan özel ve kamu toplu taşıma araçlarının engellilerin erişilebilirliğine uygun olması zorunludur. Bilgilendirme hizmetleri ile bilgi ve iletişim teknolojisinin engelliler için erişilebilir olması sağlanır" düzenlemesi yapılarak belirtilen mahallerin erişilebilirlik kriterlerine uyumu için 7 yıl uyumlulaştırma süresi tanınmıştır.

04.07.2012 tarih ve 6353 sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 34. maddesiyle 7 yıllık uyumlulaştırma süresi 8 yıla çıkarılmış ve 5378 sayılı Kanuna eklenen geçici maddeyle "Bu Kanunun geçici 2 nci maddesi ile bu maddenin birinci fıkrasında belirtilen erişilebilirlik standartlarının uygulanmasının izlenmesi ve denetimi her ilde Aile ve Sosyal Politikalar, İçişleri, Çevre ve Şehircilik, Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlıkları ile özürülüler ile ilgili konfederasyonların temsilcilerinden oluşan komisyon tarafından yapılır. İhtiyaç halinde birden fazla komisyon kurulabilir. Denetim sonucunda ilgili belediye ve kamu kurum ve kuruluşları ile umuma açık hizmet veren her türlü yapıların ve açık alanların malikleri ile toplu taşıma araçlarının sahiplerine eksikleri tamamlaması için birinci fıkrada belirtilen sürenin bitiminden itibaren iki yılı geçmemek üzere ek süre verilebilir" denilerek 8 yıl fiili olarak 10 yıla çıkarılmıştır.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı-Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün 26.02.2017 tarih ve 96413503-010.06.01-E.22639 sayılı 2017/3 no'lu Genelge'de 6353 sayılı Kanunda belirtilen sürelerin dışına çıkılarak Kanuna aykırı olarak "...erişilebilirlik tespiti yapılan yerlerden erişilebilirlik yükümlülüğünü yerine getirmediği

4

tespit edilen kamu kurum ve kuruluşları ve bunların sahibi olan gerçek ve özel hukuk tüzel kişilerine 3 aydan 6 aya kadar ek süre verilmesi" öngörülmüştür.

Ulusal mevzuatın üstünde olan uluslararası sözleşmelerden olan ve TBMM tarafından 03.12.2008 tarihinde kabul edilen BM Engelli Haklarına İlişkin Sözleşmenin genel ruhuna işlenmiş olan ve sözleşmede "ürünlerin, çevrenin, programların ve hizmetlerin özel bir tasarıma veya uyarlanmaya gerek duyulmaksızın, mümkün olduğunca herkes tarafından kullanılabilmesi şeklinde tasarlanması, gerek duyulduğu takdirde özel engelli grupları için yardımcı cihazların tasarlanması" olarak tanımlanan evrensel tasarım ve kapsayıcı tasarım şeklinde somutlanan ve engelli bireylerin bağımsız hareket etmesini esas alan erişilebilirlik ile ilgili düzenlemeler yapma zorunluluğu Türkiye için uluslararası hukukta da bağlayıcı sorumluluklar yüklemektedir.

Derneğimiz tarafından, Ankara ilinde pilot olarak belirlenen bölgelerde dilekçemize ekli form kullanılarak yapılan izleme çalışmasında elde edilen veriler; kamusal mekan olarak tariflenen ve engelliler tarafından sıklıkla kullanılan alanların engelliler için erişilebilir olmaktan uzak olduğunu göstermektedir.

Kamusal mekanların, bilginin, teknolojinin ve üretilen mal ve hizmetlerin toplumdaki herkes için erişilebilir olması yasal düzenlemelerin yarattığı zorunluluğun ötesinde temel insan haklarından olan ve Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi'nde açıkça belirtilen ayrımcılık yasağının bir gereğidir.

Derneğimiz tarafından yapılan ve yukarıda belirtilen çalışmanın amacı ise; sadece durum tespiti yapmak olmayıp, erişilebilirlikle ilgili eksikliklerin giderilmesi konusunda girişimlerde bulunmak ve yetkilileri yasal zorunluluk ve insan hakları ilkeleri yönünden teşvik etmektir.

Kurumunuzun, kamu ve özel sektör temsilcilerinin/yetkililerinin, engellilerin kamusal mekanlara, bilgiye, teknolojiye ve üretilen mal ve hizmetlere erişimini sağlayacak Evrensel Tasarım İlkesi doğrultusunda erişilebilirlik düzenlemelerine dair sorumluluklarını yerine getirmeleri konusunda tavsiye kararı vermesi hususunu,

Arz ve talep ederiz.

Coşkun GÖK  
Engelliler ve Gençlik Derneği Başkanı



Ek1: Bilgi Gözlem Formu

Engelliler ve Gençlik  
Derneği  
Gerede Sok 7/9 Çankaya/ ANKARA  
engencder@gmail.com  
05074517735



Konu: Kamusal Mekanların Engelliler İçin  
Erişilebilirliği Hakkında Bilgi Edinme

Sayı: 2020/3

**T.C.**  
**Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı**  
**(Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğüne)**

01.07.2005 tarihli ve 5378 sayılı Engelli Hakları Kanunu'nun Tanımlar başlıklı 3.maddesinde Erişilebilirlik; "Binaların, açık alanların, ulaşım ve bilgilendirme hizmetleri ile bilgi ve iletişim teknolojisinin, engelliler tarafından güvenli ve bağımsız olarak ulaşılabılır ve kullanılabilir olması" olarak tanımlanmış ve Türk Standartları Enstitüsü'nün (TSE) erişilebilirlik konusunda standartlar yayımlayacağı belirtilmiştir.

Söz konusu Kanununun 7. maddesinde ise; "Yapılı çevrede engellilerin erişilebilirliğinin sağlanması için planlama, tasarım, inşaat, imalat, ruhsatlandırma ve denetleme süreçlerinde erişilebilirlik standartlarına uygunluk sağlanır. Özel ve kamu toplu taşıma sistemleri ile sürücü koltuğu hariç dokuz veya daha fazla koltuğu bulunan özel ve kamu toplu taşıma araçlarının engellilerin erişilebilirliğine uygun olması zorunludur. Bilgilendirme hizmetleri ile bilgi ve iletişim teknolojisinin engelliler için erişilebilir olması sağlanır" düzenlemesi yapılarak belirtilen mahallerin erişilebilirlik kriterlerine uyumu için 7 yıl uyumlulaştırma süresi tanınmıştır.

04.07.2012 tarih ve 6353 sayılı Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 34. maddesiyle 7 yıllık uyumlulaştırma süresi 8 yıla çıkarılmış ve 5378 sayılı Kanuna eklenen geçici maddeyle "Bu Kanunun geçici 2 nci maddesi ile bu maddenin birinci fıkrasında belirtilen erişilebilirlik standartlarının uygulanmasının izlenmesi ve denetimi her ilde Aile ve Sosyal Politikalar, İçişleri, Çevre ve Şehircilik, Ulaştırma, Denizcilik ve Haberleşme Bakanlıkları ile özürllüler ile ilgili konfederasyonların temsilcilerinden oluşan komisyon tarafından yapılır. İhtiyaç halinde birden fazla komisyon kurulabilir. Denetim sonucunda ilgili belediye ve kamu kurum ve kuruluşları ile umuma açık hizmet veren her türlü yapıların ve açık alanların malikleri ile toplu taşıma araçlarının sahiplerine eksikleri tamamlaması için birinci fıkrada belirtilen sürenin bitiminden itibaren iki yılı geçmemek üzere ek süre verilebilir" denilerek 8 yıl fiili olarak 10 yıla çıkarılmıştır.

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı-Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün 26.02.2017 tarih ve 96413503-010.06.01-E.22639 sayılı 2017/3 no'lu Genelge'de 6353 sayılı Kanunda belirtilen sürelerin dışına çıkılarak Kanuna aykırı olarak ".....erişilebilirlik tespiti yapılan yerlerden erişilebilirlik yükümlülüğünü yerine getirmediği tespit edilen kamu kurum ve kuruluşları ve bunların sahibi olan gerçek ve özel hukuk tüzel kişilerine 3 aydan 6 aya kadar ek süre verilmesi" öngörülmüştür.

9

Ulusal mevzuatın üstünde olan uluslararası sözleşmelerden olan ve TBMM tarafından 03.12.2008 tarihinde kabul edilen BM Engelli Haklarına İlişkin Sözleşmenin genel ruhuna işlenmiş olan ve sözleşmede “ürünlerin, çevrenin, programların ve hizmetlerin özel bir tasarıma veya uyarlanmaya gerek duyulmaksızın, mümkün olduğunca herkes tarafından kullanılabilmesi” şeklinde tasarlanması, gerek duyulduğu takdirde özel engelli grupları için yardımcı cihazların tasarlanması” olarak tanımlanan evrensel tasarım ve kapsayıcı tasarım şeklinde somutlanan ve engelli bireylerin bağımsız hareket etmesini esas alan erişilebilirlik ile ilgili düzenlemeler yapma zorunluluğu Türkiye için uluslararası hukukta da bağlayıcı sorumluluklar yüklemektedir.

Kamusal mekanların, bilginin, teknolojinin ve üretilen mal ve hizmetlerin toplumdaki herkes için erişilebilir olması yasal düzenlemelerin yarattığı zorunluluğun ötesinde temel insan haklarından olan ve Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi’nde açıkça belirtilen ayrımcılık yasağının bir gereğidir.

Derneğimiz tarafından, Ankara ilinde pilot olarak belirlenen bölgelerde yapılan izleme çalışmasında elde edilen veriler; kamusal mekan olarak tariflenen ve engelliler tarafından sıklıkla kullanılan alanların engelliler için erişilebilir olmaktan uzak olduğunu göstermektedir.

Yukarıda atf yapılan yasal düzenlemeler “Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Yönetmeliği” hükümlerinin yürütmesini ve “Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Komisyonlarının” sorumluluğunu Bakanlığınıza bırakmıştır.

Yine atf yapılan yasal düzenlemeler ve Bakanlığınızın 02.03.2017 tarih ve 2017/4 no’lu genelgesinde erişilebilirlik gereklerini yerine getirmeyen kurum ve kuruluşlara İdari Para Cezası (İPC) uygulanacağı ile ceza uygulama kriter ve tutarları belirtilmiştir.

Buna göre,

- Ankara ilinde, Erişilebilirlik İzleme ve Denetleme Komisyonu kurulmuş mudur? Kurulmuş ise hangi tarihten itibaren faaliyet göstermektedir? Hangi kurum ve kuruluşlar komisyona dahil olmuştur?
- İlgili komisyonun Ankara ilinde erişilebilirlik konusunda izleme ve denetleme yaptığı kurum/kuruluş/meکان sayısı kaçtır?
- Yapılan izleme ve denetlemeler sonucunda kaç kurum/kuruluşa “Erişilebilirlik Belgesi” verilmiştir.
- Yapılan izleme ve denetlemeler sonucunda kaç kurum/kuruluşa eksiklikleri tamamlaması için 3 aydan 6 aya kadar ek süre verilmiştir?
- İzleme ve denetlemeler sonucunda kaç kurum/kuruluşa İPC uygulanmıştır?
- Uygulanan İPC tutarı toplam olarak ne kadardır?
- Uygulanan İPC tutarının ne kadarı tahsil edilmiştir?

4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu gereği Bakanlığınız ilgi ve sorumluluk alanına giren yukarıdaki soruların cevaplanması hususunu Derneğimiz adına,

Bilgilerinize arz ve talep ederiz.

Coskun GÖK  
Engelliler ve Gençlik Derneği Başkanı

ENGENÇDER



EK 10-ANKARA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİNİN BİLGİ TALEP YAZISINA CEVABI

**Cevaplandı.**

🕒 14.11.2019 15:13

14.11.2019 Tarihi itibari ile faal olarak toplu taşıma hizmeti veren 1540 adet otobüs bulunmaktadır. Bu otobüslerin; 1063 adeti solo tipi yani kısa, 380 adeti ise körüklü otobüs olup, 1443 adet olan bu otobüsler cng yani doğalgaz yakıtı ile çalışmaktadır. Dizel yakıt ile çalışan 97 adet 99 model otobüs bulunmaktadır. 97 adet Mercedes dizel otobüsler acil durumlarda servise verilmektedir. 97 adet otobüste engelli rampası veya asansörü bulunmamaktadır. 1063 adet kısa otobüste engelli asansörü bulunmaktadır. 380 adet körüklü otobüste ise engelli rampası bulunmaktadır. Her otobüs bir adet engelli yolcu arabası veya bir adet engelli yolcu sandalyesi alabilmektedir. Her otobüste bir adet engelli yolcu arabasının veya bir adet engelli yolcu sandalyesinin bağlantı aparatı ve emniyet kemeri mevcuttur. Solo tipi kısa toplu taşıma otobüs kapılarında mavi zemin üzerine beyaz renkte tekerlekli sandalye simgesi mevcuttur. Durakta bekleyen engelli yolcu arabası veya engelli yolcu sandalyesinin engelli rampası veya asansörünün bulunduğu kapılardan otobüse alınması için şoför ikaz iz lambası butonu bulunmaktadır. Bu butona basıldığında otobüs şoförünün görebileceği yerde yanan iz lambası yanmaktadır. Bu sayede otobüs şoförü durakta engelli arabalı veya engelli sandalyeli yolcunun olduğu konusunda bilgilenmekte ve kapıyı açarak engelli yolcu arabası veya engelli yolcu sandalyeli engelli otobüse almaktadır. Bilgilerinize rica ederiz.

## EK 11-BİLGİ GÖZLEM FORMU

ENGELLİ DOSTU ÜNİVERSİTE İÇİN ARAŞTIRIYOR-İZLİYORUZ SAHA ARAŞTIRMA ANKETİ<sup>8\*</sup>

Üniversite:  
Fakülte:  
Bölüm:  
Tarih:

Soru No	SORULAR	CEVAPLAR	
1	İncelemesi Yapılan Kamusal Alan Hangisidir?	İdari Bina ( ) Yemekhane ( ) Restoran/cafes ( ) Yüzme Havuzu ( )	Fakülte ( ) Yurt ( ) Toplu Taşıma Aracı ( ) Diğer ( )
2	İncelemesi Yapılan Yerin İsmi/Plaka Numarasını/Adres ve Telefonunu Yazınız.		
3	Araştırma Nasıl Yapıldı?	Gözlem Yapılarak ( ) Yetkiliyle Görüşülerek ( ) ( )	
4	Mekânın Bulunduğu Lokasyon Engellilerin Ulaşımı İçin Uygun mu? (Toplu taşıma ile ulaşım açısından)	Evet ( ) Hayır ( )	
5	Mekan Girişinde Tekerlekli Sandalye İçin Rampa Var mı? (eğim %5-7 aralığı)	Evet ( ) Hayır ( )	
6	Mekan Girişinde Görme Engelliler için Yönlendirme Var mı? (Ulaşılabilir noktada kabartma yazı)	Var ( ) Yok ( )	
7	Mekân Girişi ve İçerde İşitme Engelliler İçin Yazılı Yönlendirmeler Var mı?	Var ( ) Yok ( )	
8	Bina Giriş Kapıları ve Kapı Eşikleri Engellilerin Kullanımı İçin Uygun mu? (Tekerlekli sandalye, görme engelliler vb açısından)	Evet ( ) Hayır ( ) Açıklama:	
9	Giriş katındaki tüm bölümlere basamaksız ve rampasız olarak ulaşılabilir mi?	Evet ( ) Hayır ( ) Açıklama:	
10	Binanın Zemini Engellilere Uygun mu? (kayganlık, kabartma yönünden)	Evet ( ) Hayır ( ) Açıklama:	

<sup>8</sup> engellidostuuniversite@gmail.com

@engellidostukentlericin

Bu formun içeriği **Engelliler ve Gençlik Derneği**'ne aittir.

Soru No	SORULAR	CEVAPLAR
11	Binada Asansör Var mı?	Evet ( ) Hayır ( ) Açıklama:
12	<i>11.soru evet ise</i> Asansör Engellilerin Kullanımına Uygun mu? (asansör genişliği, düğmelerin yeri, sesli ve görüntülü yönlendirme, engellilerin tutunabileceği tirabzanlar vb yönlerden)	Evet ( ) Hayır ( ) Açıklama:
13	Engelli tuvaleti var mı?	Evet ( ) Hayır ( ) Açıklama:
14	Engelliler için özel hazırlanmış acil durum çıkışı Var mı?	Evet ( ) Hayır ( ) Açıklama:
15	Engelli Otopark yeri Var mı?	Evet ( ) Hayır ( ) Açıklama:
16	İşitme Engelliler için İşaret Dili Bilen Personel İstihdam Ediliyor mu?	Evet ( ) Hayır ( ) Açıklama:
17	Sınıflarda Sıralar Arasındaki Mesafe Tekerlekli Sandalye Geçişi İçin Uygun mu? (minimum 80-90cm)	Evet ( ) Hayır ( ) Açıklama:
18	Sınıflarda Sıraların Yüksekliği Tekerlekli Sandalyeli Engelli İçin Uygun mu? (maksimum 120cm)	Evet ( ) Hayır ( ) Açıklama:
19	<i>(İncelenen yer lokanta, cafe vb yer ise diğer ilgili sorulara ek olarak 19-20.(dahil) Soruları da bu doğrultuda cevaplayınız)</i> İşyeri Menü Listesinin Brail Alfabeti ile Hazırlanmış Şekli Kullanılıyor mu?	Evet ( ) Hayır ( ) Açıklama:
20	Müşterilerin Kullandığı mobilyaların (masa, danışma masası, tezgâh) yüksekliği Tekerlekli Sandalyeliler İçin Uygun mu? (minimum 120cm)	Evet ( ) Hayır ( ) Açıklama:
21	<i>(İncelenen yer yurt ise diğer ilgili sorulara ek olarak 21.soruyu bu doğrultuda cevaplayınız)</i> Engelli Banyosu Var mı?	Evet ( ) Hayır ( ) Açıklama:
22	<i>(İncelenen yer Yüzme Havuzu ise diğer ilgili sorulara ek olarak 22-24. (dahil soruları bu doğrultuda cevaplayınız)</i> Engelli Soyunma Kabini Var mı?	Evet ( ) Hayır ( ) Açıklama:
23	Engellilerin havuzu kullanacağı belirlenmiş saatler var mı?	Evet ( ) Hayır ( ) Hangi Saatler:
24	Engellilerin havuzu kullanabilmesi için özel düzenleme yapılmış mı?	Evet ( ) Hayır ( ) Açıklama:

EK 12-BAHÇELİEVLER DENEYİMİ



Bahçelievler Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği tarafından 22 Eylül 2019 tarihinde başlatılan imza kampanyası **(Bahçelievler Sektinde (Bahçelievler, Yukarı Bahçelievler, Emek Mahalleleri) kaldırım işgallerine son verilmesini ve engellilerin, yaşlıların, çocukların can güvenliği içinde rahatça yürüyebileceği, reklam panoları tarafından işgal edilmemiş kaldırımlar istiyoruz.)** 1624 imza ile sonuçlandırılarak Ankara Büyükşehir Belediyesi ve Çankaya Belediyesine gönderilmiştir. Bu konuda Ankara Büyükşehir Belediyesi Zabıta Daire Başkanlığı ilgili Daire Başkanlıkları, Kamu Kurum ve Kuruluşlarına yazı göndermiş ve çalışmalar başlatılmıştır. 24 Ocak 2020 tarihinde kaldırımların engellilere uygun hale getirilmesi için bir teknik ekip ile derneğimiz ilgilileri semtimizde keşif yapmış, taleplerimiz iletilmiştir. Derneğimiz tarafından süreç takip edilmektedir.

**Bahçelievler Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği**

EK 13-BM ENGELLİ HAKLARINA İLİŞKİN SÖZLEŞME

BM ENGELLİLERİN HAKLARINA İLİŞKİN SÖZLEŞME<sup>9</sup>

Giriş

**İşbu Sözleşme'ye Taraf Olan Devletler,**

- (a) Birleşmiş Milletler Şartı'nda ilan edilmiş olan ve insanlık ailesinin tüm mensuplarının doğuştan sahip oldukları onuru, değeri, eşit ve devredilmez hakları dünyada özgürlüğün, adalet ve barışın temeli olarak kabul eden ilkeleri anımsayarak,
- (b) Birleşmiş Milletler'in, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ve Uluslararası İnsan Hakları Sözleşmeleri ile tanınan hak ve özgürlüklere herhangi bir ayrımcılığa uğramaksızın herkesin sahip olduğunu kabul ve ilan ettiğini göz önünde bulundurarak,
- (c) Tüm insan haklarının ve temel özgürlüklerin evrensel, bölünmez, birbiriyle bağlantılı ve karşılıklı bağımlı olma niteliği ile engelli bireylerin bu haklardan herhangi bir ayrımcılığa uğramaksızın yararlanmalarının güvence altına alınması gerekliliğini tekrar teyit ederek,
- (d) Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'yi, Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'yi, Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme'yi, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesine İlişkin Uluslararası Sözleşme'yi, İşkence ve Diğer İnsanlık Dışı veya Küçültücü Muamele veya Cezaya Karşı Sözleşme'yi, Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni ve Uluslararası Göçmen İşçilerin ve Aile Bireylerinin Korunması Sözleşmesi'ni akılda tutarak,
- (e) Engelliliğin gelişen bir kavram olduğunu ve engellilik durumunun, sakatlığı olan kişilerin topluma diğer bireyler ile birlikte eşit koşullarda tam ve etkin katılımını engelleyen tutumlar ve çevre koşullarının etkileşiminden kaynaklandığı gerçeğini kabul ederek,
- (f) Engelliler için Dünya Eylem Programı ve Engelliler için Fırsat Eşitliğinin Sağlanmasına Yönelik Standart Kurallar'da yer alan ilke ve politika önerilerinin engellilere fırsat eşitliği sağlanmasına yönelik ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeyde politikaların, planların, programların ve eylemlerin geliştirilmesi, tasarlanması ve değerlendirilmesine katkısını göz önünde bulundurarak,
- (g) Engelliliğe ilişkin konuların sürdürülebilir kalkınmayla ilgili stratejilerin ayrılmaz bir parçası olarak ele alınmasının önemini vurgulayarak,
- (h) Bir kişinin engelli olduğu için ayrımcılığa maruz kalmasının her bireyin doğuştan sahip olduğu insanlık onuru ve değerinin de ihlal edilmesi anlamına geldiğini de kabul ederek,
- (i) Bunun yanısıra engelli bireylerin çeşitliliğini kabul ederek,
- (j) Daha yoğun desteğe ihtiyacı olan engelliler dahil olmak üzere, tüm engellilerin insan haklarının güçlendirilmesi ve korunmasının gerektiğini kabul ederek,
- (k) Çeşitli araç ve yükümlülüklerin varlığına rağmen engelli kişilerin topluma eşit bireyler olarak katılmaları önündeki manilerin halen var olmaya devam ettiği ve dünyanın her yerinde engelli bireylerin insan hakları ihlallerine maruz kaldıkları gerçeğinden endişe duyarak,

<sup>9</sup> <https://resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/07/20090714-1.htm>

(1) Özellikle gelişmekte olan ülkeler başta olmak üzere tüm ülkelerde engellilerin yaşam koşullarının geliştirilmesinde uluslararası işbirliğinin önemini bilincinde olarak,

(m) Engellilerin toplumun refah ve çeşitliliğine yaptıkları ve yapabilecekleri olumlu katkıları ve engellileri insan haklarını ve temel özgürlükleri tam kullanmaya ve topluma tam katılmaya teşvik etmenin onların toplumsal aidiyetlerine, toplumun insani, sosyal ve ekonomik yönden kalkınmasına ve yoksulluğun azalmasına katkıda bulunacağını kabul ederek,

(n) Kendi seçimlerini yapma özgürlüğü de dahil olmak üzere engellilerin bireysel varlıklarının ve bağımsızlığının önemini kabul ederek,

(o) Engellilerin kendilerini doğrudan ilgilendirenler de dâhil olmak üzere politika ve programlarla ilgili karar alma süreçlerine etkin olarak katılabilmeleri gerektiğini dikkate alarak,

(p) Irk, ten rengi, cinsiyet, dil, din, siyasi veya başka fikir, ulusal, etnik veya toplumsal köken, mülkiyet, doğum, yaş veya başka bir statü bakımından birçok nedene dayalı olarak ve bu nedenle daha ağırlaştırılmış bir ayrımcılığa maruz kalan engellilerin karşılaştığı zor koşullardan kaygı duyarak,

(q) Engelli kadınların ve kızların hem ev içinde hem de ev dışında şiddete uğramaya, yaralanmaya veya istismara, ihmale, ihmalkar muameleye, kötü muameleye veya istismara karşı daha büyük bir risk altında oldukları gerçeğinin farkında olarak,

(r) Engelli çocukların diğer çocuklarla eşit koşullar altında tüm insan haklarından ve temel özgürlüklerden tam olarak yararlanması gereğini kabul ederek ve bu bağlamda Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne Taraf Devletlerin üstlendiği yükümlülükleri yeniden hatırlatarak,

(s) Engellilerin insan temel hak ve özgürlüklerinden tam yararlanmasını teşvike yönelik çabalara cinsiyet eşitliği perspektifinin de eklenmesi gerektiğini vurgulayarak,

(t) Engellilerin çoğunluğunun yoksulluk koşullarında yaşadığının altını çizerek ve bu bakımdan, yoksulluğun engelliler üzerindeki olumsuz etkisine dikkat çekmenin kritik önemini kabul ederek,

(u) Birleşmiş Milletler Şartı'nda yer alan amaç ve ilkelere saygı üzerine kurulu barış ve güvenlik ortamının ve yürürlükteki insan hakları belgelerine riayet edilmesinin özellikle silahlı çatışma ve işgal koşullarında engellilerin korunması için vazgeçilmez olduğunu akılda tutarak,

(v) Fiziksel, sosyal, ekonomik ve kültürel çevreye, sağlık ve eğitim hizmetlerine, bilgiye ve iletişime erişimin engellilerin tüm insan haklarından ve temel özgürlüklerden tam yararlanmasını sağlamadaki önemini kabul ederek,

(w) Diğer bireylere ve ait olduğu topluma karşı görevleri bulunan bireyin Uluslararası İnsan Hakları Sözleşmesi'nde tanımlanan hakların güçlendirilmesi ve bu haklara riayet edilmesi için çaba gösterme yükümlülüğü altında olduğunun farkında olarak,

(x) Ailenin toplumun doğal ve temel birimi olduğu ve toplum ve devlet tarafından korunması gerektiğinin ve engellilerin tüm insan haklarından tam ve eşit ölçüde yararlanabilmesinin sağlanabilmesi için engelliler ile aile bireylerinin gerekli koruma ve desteği alması gerektiğine inanarak,

(y) Engellilerin haklarını ve onurunu güçlendiren ve koruyan kapsamlı bir uluslararası sözleşmenin engellilerin ağır sosyal dezavantajlarının ortadan kaldırılmasına ve onların medeni, siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel ortamlara eşit fırsatlarla katılımının teşvik edilmesine hem gelişen hem de gelişmekte olan ülkelerde önemli bir katkı sağlayacağına ikna olarak,

Aşağıdaki hükümler üzerinde anlaşmaya varmışlardır:

## Madde 1

### Amaç

Bu Sözleşme'nin amacı, engellilerin tüm insan hak ve temel özgürlüklerinden tam ve eşit şekilde yararlanmasını teşvik ve temin etmek ve insanlık onurlarına saygıyı güçlendirmektir.

Engelli kavramı diğer bireylerle eşit koşullar altında topluma tam ve etkin bir şekilde katılımlarının önünde engel teşkil eden uzun süreli fiziksel, zihinsel, düşünsel ya da algısal bozukluğu bulunan kişileri içermektedir.

## Madde 2

### Tanımlar

İşbu Sözleşme'nin amaçları açısından;

"İletişim" erişilebilir bilgi ve iletişim teknolojisi dahil dilleri, metin gösterimini, Braille alfabesi kullanarak ve dokunarak iletişimi, büyük harflerle baskıyı, yazılı, işitsel ve erişilebilir çoklu medyayı, sade dili, işitsel okumayı, beden dilini, diğer tür, biçem ve araçlarla gerçekleşen iletişimi içermektedir;

"Dil" sözlü dili, işaret dilini ve sözlü olmayan diğer dilleri kapsamaktadır;

"Engelliliğe dayalı ayrımcılık" siyasi, ekonomik, sosyal, kültürel, medeni veya başka herhangi bir alanda insan hak ve temel özgürlüklerinin tam ve diğerleri ile eşit koşullar altında kullanılması veya bunlardan yararlanılması önünde engelliliğe dayalı olarak gerçekleştirilen her türlü ayırım, dışlama veya kısıtlamayı kapsamaktadır. Engelliliğe dayalı ayrımcılık makul düzenlemelerin gerçekleştirilmemesi dahil her türlü ayrımcılığı kapsar.

"Makul düzenleme", engellilerin insan haklarını ve temel özgürlüklerini tam ve diğer bireylerle eşit şekilde kullanmasını veya bunlardan yararlanmasını sağlamak üzere belirli durumda ihtiyaç duyulan, ölçüsüz veya aşırı bir yük getirmeyen, gerekli ve uygun değişiklik ve düzenlemeleri ifade eder.

"Evrensel Tasarım/Herkes İçin Tasarım" ürünlerin, çevrenin, programların ve hizmetlerin özel bir ek tasarıma veya düzenlemeye gerek duyulmaksızın, mümkün olduğunca herkes tarafından kullanılabilir şekilde tasarlanmasıdır. "Evrensel tasarım" gerek duyulduğu takdirde bazı engelli grupları için ihtiyaç duyulan yardımcı cihazların tasarımı zorunluluğunu da dışlamayacaktır.

## Madde 3

### Genel İlkeler

İşbu Sözleşme'nin dayandığı ilkeler şunlardır:

- (a) Kendi seçimlerini yapma özgürlükleri ve bağımsızlıklarını da kapsayacak şekilde, kişilerin insanlık onuru ve bireysel özerkliklerine saygı gösterilmesi;
- (b) Ayrımcılık yapılmaması;
- (c) Engellilerin topluma tam ve etkin katılımlarının sağlanması;
- (d) Farklılıklara saygı gösterilmesi ve engellilerin insan çeşitliliğinin ve insanlığın bir parçası olarak kabul edilmesi;
- (e) Fırsat eşitliği;

(f) Erişilebilirlik;

(g) Kadın-erkek eşitliği;

(h) Engelli çocukların gelişim kapasitesine ve kendi kimliklerini koruyabilme haklarına saygı duyulması.

#### **Madde 4**

##### **Genel Yükümlülükler**

1. Taraf Devletler engelliliğe dayalı herhangi bir ayrımcılığa izin vermeksizin tüm engellilerin insan hak ve temel özgürlüklerinin eksiksiz olarak yaşama geçirilmesini sağlamak ve engellilerin hak ve özgürlüklerini güçlendirmekle yükümlüdür. Bu amaç doğrultusunda Taraf Devletler;

(a) Bu Sözleşme’de tanınan hakların uygulanması için gerekli tüm yasal, idari ve diğer tedbirleri almayı;

(b) Yürürlükte mevcut, engelliler aleyhinde ayrımcılık teşkil eden yasalar, düzenlemeler, gelenekler ve uygulamaları değiştirmek veya ortadan kaldırmak için gerekli olan, yasama faaliyetleri dahil uygun tüm tedbirleri almayı;

(c) Tüm politika ve programlarda engellilerin insan haklarının korunmasını ve güçlendirilmesini dikkate almayı;

(d) Bu Sözleşme’yle bağdaşmayan eylemler veya uygulamalardan kaçınmayı ve kamu kurum ve kuruluşlarının bu Sözleşme’ye uygun davranmalarını sağlamayı;

(e) Kişiler, örgütler veya özel teşebbüslerin engelliliğe dayalı ayrımcı uygulamalarını engellemek için gerekli tüm uygun tedbirleri almayı;

(f) Standartlar ve rehber ilkelerin geliştirilmesinde Sözleşme’nin ikinci maddesinde tanımlandığı gibi evrensel tasarımdan yararlanılması ve engellilerin özel ihtiyaçlarını karşılamak üzere evrensel olarak tasarlanmış ve mümkün olduğunca az değişikliği ve düşük maliyeti gerektiren ürünler, hizmetler, ekipman ve tesislerin araştırılması, geliştirilmesi, temini ve kullanılabilirliğini sağlamayı veya desteklemeyi;

(g) Maliyeti karşılanabilir teknolojilere öncelik vererek bilgi ve iletişim teknolojileri, hareket kolaylaştırıcı araçlar, yardımcı teknolojiler gibi engellilere yönelik yeni teknolojilerin araştırılması, geliştirilmesi, temini ve kullanılabilirliğini sağlamayı veya desteklemeyi;

(h) Engellilere yeni teknolojiler dahil hareket kolaylaştırıcı araçlara, yardımcı teknolojilere ve bunların beraberindeki diğer yardımcı ve destekleyici hizmetler ile tesislere ilişkin erişim bilgilerinin sağlanmasını;

(i) Engellilerle çalışan meslek sahipleri ve işyeri personelinin bu Sözleşme’de tanınan haklara ilişkin eğitiminin geliştirilmesi ve böylece bu haklarla güvence altına alınan destek ve hizmetlerin iyileştirilmesini

taahhüt eder.

2. Taraf Devletler ekonomik, sosyal ve kültürel haklarla ilgili olarak kaynakları ölçüsünde azami tedbirleri almayı ve gerektiğinde uluslararası işbirliği çerçevesinde engellilerin bu haklardan tam olarak yararlanmasını aşamalı olarak sağlamak için işbu Sözleşme’de yer alan ve uluslar arası hukuka göre derhal uygulanması gereken yükümlülükleri yerine getirmeyi taahhüt eder.

3. Taraf Devletler işbu Sözleşme’nin uygulanmasını sağlayacak yasalar ve politikaların geliştirilmesi ve yaşama geçirilmesi ile engellilere ilişkin diğer karar alma süreçlerinde engelli çocuklar da dahil olmak üzere engellilere onları temsil eden örgütler aracılığıyla sürekli danışacak ve etkin bir şekilde bu sürece dahil edeceklerdir.



4. Bu Sözleşme'deki hiçbir hüküm engelli kişilerin haklarının sağlanması bakımından daha elverişli nitelikte olan ve Taraf Devlet'in yasalarında veya Taraf Devlet'in uymayı taahhüt ettiği uluslar arası hukuk kurallarında mevcut bulunan hükümleri etkilemeyecektir. Taraf Devletler'den herhangi birinin hukuka, sözleşmelere, hukuki düzenlemelere, geleneğe göre yürürlükte bulunan temel insan haklarından herhangi birini işbu Sözleşme'nin bu hakları öngörmediği veya daha dar kapsamlı olarak öngördüğü gerekçesiyle kısıtlaması veya kısmen değiştirmesi mümkün değildir.

5. Bu Sözleşme'nin hükümleri herhangi bir sınırlama veya istisnaya tabi olmaksızın federal devletlerin bütün bölgelerinde uygulanır.

## **Madde 5**

### **Ayrımcılık Yapılmaması ve Eşitlik**

1. Taraf Devletler herkesin hukuk önünde ve karşısında eşit olduğunu ve ayrımcılığa uğramaksızın hukuk tarafından eşit korunma ve hukuktan eşit yararlanma hakkına sahip olduğunu kabul eder.

2. Taraf Devletler engelliliğe dayalı her türlü ayrımcılığı yasaklar ve engellilerin herhangi bir nedene dayalı ayrımcılığa karşı eşit ve etkin bir şekilde korunmasını güvence altına alır.

3. Taraf Devletler eşitliği sağlamak ve ayrımcılığı ortadan kaldırmak üzere engellilere yönelik makul düzenlemelerin yapılması için gerekli tüm adımları atar.

4. Engellilerin fiili eşitliğini hızlandırmak veya sağlamak için gerekli özel tedbirler işbu Sözleşme amaçları doğrultusunda ayrımcılık olarak nitelendirilmez.

## **Madde 6**

### **Engelli Kadınlar**

1. Taraf Devletler engelli kadınlar ile kız çocuklarının çok yönlü ayrımcılığa maruz kalmakta olduğunu kabul eder ve bu bakımdan onların tüm insan hak ve temel özgürlüklerinden tam ve eşit koşullarda yararlanmalarını sağlamaya yönelik tedbirleri alır.

2. Taraf Devletler kadınların tam gelişimi, ilerlemesi ve güçlenmesini ve bu Sözleşme'de belirtilen insan hak ve temel özgürlüklerini kullanmalarını ve bunlardan yararlanmalarını sağlamak için gerekli tüm tedbirleri alır.

## **Madde 7**

### **Engelli Çocuklar**

1. Taraf Devletler, engelli çocukların diğer çocuklarla eşit bir şekilde tüm insan hak ve özgürlüklerinden tam olarak yararlanmasını sağlamak için gerekli tüm tedbirleri alır.

2. Engelli çocuklarla ilgili tüm eylemlerde çocuğun en çıkarının gözetilmesine öncelik verir.

3. Taraf Devletler engelli çocukların kendilerini etkileyen her konuda diğer çocuklarla eşit koşullar altında görüşlerini serbestçe ifade etme hakkına sahip olmalarını, yaşları ve olgunluk seviyelerine göre görüşlerine önem verilmesini ve onlara bu hakkın tanınması için engeline ve yaşına uygun destek sunulmasını sağlar.

## Madde 8

### Bilinçlendirme

1. Taraf Devletler, aşağıdaki amaçları gerçekleştirmek için acil, etkin ve uygun tedbirleri almayı taahhüt eder:

(a) Aile dahil toplumun her kesiminde engellilere yönelik bilinci arttırmak ve engellilerin hakları ve insanlık onurlarına saygı duyulmasını teşvik etmek;

(b) Yaşamın her alanında engellilere yönelen klişeler, önyargılar, incitici uygulamalar ile cinsiyet ve yaş temelli ayrımcı davranışlarla mücadele etmek;

(c) Engelli bireylerin kapasiteleri ve katkılarına ilişkin bilinç yaratmak.

2. Bu amaca yönelik tedbirler aşağıdakileri içermektedir:

(a) Toplumda bilinç yaratmaya yönelik etkin kampanyaların tasarlanması, başlatılması ve sürdürülmesi:

(i) Engelli bireylerin haklarının kabul edilebilirliği konusunda toplumun eğitimi;

(ii) Engellilere yönelik olumlu yaklaşımların ve toplumsal bilincin artırılması;

(iii) Engelli bireylerin becerileri, meziyetleri ve yeteneklerinin işyerlerine ve iş piyasasına katkısının toplumca tanınmasını teşvik etmek;

(b) Erken yaşta itibaren tüm çocukların eğitim sisteminin her aşamasında engelli bireylerin insan haklarına saygıyla yaklaşmasını teşvik etmek;

(c) Tüm kitle iletişim araçlarında engellilerin işbu Sözleşme'nin amacına uygun bir yaklaşımla tanımlanmasını cesaretlendirmek;

(d) Engellilere ve haklarına ilişkin bilinci artırıcı eğitim programlarını desteklemek.

## Madde 9

### Erişebilirlik

1. Taraf Devletler engellilerin bağımsız yaşayabilmelerini ve yaşamın tüm alanlarına etkin katılımını sağlamak ve engellilerin diğer bireylerle eşit koşullarda fiziki çevreye, ulaşım, bilgi ve iletişim teknolojileri ve sistemleri dahil olacak şekilde bilgi ve iletişim olanaklarına, hem kırsal hem de kentsel alanlarda halka açık diğer tesislere ve hizmetlere erişimini sağlamak için uygun tedbirleri alacaklardır. Erişim önündeki engellerin tespitini ve ortadan kaldırılmasını da içeren bu tedbirler diğerlerinin yanında, aşağıda belirtilenlere de uygulanır:

(a) Binalar, yollar, ulaşım araçları ve okullar, evler, sağlık tesisleri ve işyerleri dahil diğer kapalı ve açık tesisler;

(b) Elektronik hizmetler ve acil hizmetler de dahil olmak üzere bilgi ve iletişim araçları ile diğer hizmetler.

2. Taraf Devletler aşağıdakileri gerçekleştirmek için de uygun tedbirleri alacaklardır:

- (a) Kamuya açık veya kamu hizmetine sunulan tesis ve hizmetlere erişime ilişkin asgari standart ve rehber ilkelerin geliştirilmesi, duyurulması ve bunlara ilişkin uygulamaların izlenmesi;
- (b) Kamuya açık tesisleri işleten veya kamuya hizmet sunan özel girişimlerin engellilerin ulaşılabilirliğini her açıdan dikkate almalarının sağlanması;
- (c) İlgili kişilerin engellilerin karşılaştığı ulaşılabilirlik sorunlarıyla ilgili olarak eğitilmesi;
- (d) Kamuya açık binalar ve diğer tesislerde Braille alfabesi ve anlaşılması kolay nitelik taşıyan işaretlemelerin sağlanması;
- (e) Kamuya açık binalara ve tesislere erişimi kolaylaştırmak için rehberler, okuyucular ve profesyonel işaret dili tercümanları dahil çeşitli canlı yardımların ve araçların sağlanması;
- (f) Engellilerin bilgiye erişimini sağlamak için onlara uygun yollarla yardım ve destek sunulmasının teşvik edilmesi;
- (g) Engellilerin İnternet dahil yeni bilgi ve iletişim teknolojilerine ve sistemlerine erişiminin teşvik edilmesi;
- (h) Erişilebilir bilgi ve iletişim teknolojileri ve sistemlerinin tasarım, geliştirme ve dağıtım çalışmalarının ilk aşamadan başlayarak teşvik edilmesi ve böylece bu teknoloji ve sistemlere engelliler tarafından asgari maliyetle erişilebilmesinin sağlanması.

### **Madde 10**

#### **Yaşama Hakkı**

Taraf Devletler her insanın yaşama hakkına sahip olduğunu yeniden onaylayarak engellilerin bu haktan etkin ve diğer bireylerle eşit koşullar altında yararlanmalarını sağlayacak gerekli tüm tedbirleri alır.

### **Madde 11**

#### **Risk Durumları ve İnsani Bakımdan Acil Durumlar**

Taraf Devletler silahlı çatışma halleri, acil insani durumlar ve doğal afetler de dahil olmak üzere risk durumlarında engellilerin korunması ve güvenliğinin sağlanması için insancıl hukuk ve uluslararası insan hakları hukuku dahil uluslararası hukuk çerçevesindeki yükümlülüklerini yerine getirmek için gerekli tüm tedbirleri alır.

### **Madde 12**

#### **Yasa Önünde Eşit Tanınma**

1. Taraf Devletler, engellilerin buldukları her yerde kişi olarak tanınma hakkına sahip olduklarını yeniden onaylar.
2. Taraf Devletler engellilerin tüm yaşam alanlarında diğer bireylerle eşit koşullar altında hak ehliyetine sahip olduğunu kabul eder.
3. Taraf Devletler engelli bireylerin hak ehliyetlerini kullanırken gereksinim duyabilecekleri desteği alabilmeleri için uygun tedbirleri alır.

4. Taraf Devletler hak ehliyetinin kullanımına ilişkin tüm tedbirlerin uluslararası insan hakları hukukuna uygun olarak istismarı önleyici uygun ve etkin bir şekilde güvenceler sağlamasını temin eder. Söz konusu güvenceler hak ehliyetinin kullanımına ilişkin tedbirlerin kişinin haklarına, iradesine ve tercihlerine saygılı olmasını, çıkar çatışmasından bağımsız olmasını, kişinin iradesine haksız bir müdahalede bulunmamasını, kişinin içinde bulunduğu koşullar ile orantılı olmasını ve bu koşulları gözetmesini, mümkün olan en kısa süre içinde uygulanmasını, yetkili, bağımsız ve tarafsız bir merci veya yargı organı tarafından sürekli olarak gözden geçirilmesini sağlamalıdır. Bu güvenceler söz konusu tedbirlerin kişinin hak ve çıkarlarını etkilediği derecede ölçülü olmalıdır.

5. Taraf Devletler işbu Madde çerçevesinde engellilerin mülk edinmek veya mirasa hak kazanmak, mali işlerini kontrol etmek ve banka kredileri, ipotekleri ve diğer mali kredilere erişim açısından diğer bireylerle eşit haklara sahip olmasını sağlamak için uygun ve etkin bir şekilde tüm tedbirleri almalı ve engellilerin mülklerinden keyfi olarak mahrum bırakılmamasını sağlar.

### **Madde 13**

#### **Adalete Erişim**

1. Taraf Devletler engellilerin diğer bireylerle eşit koşullar altında adalete etkin bir şekilde erişimini sağlamalıdır. Bunun için usule ve yaşa uygun düzenlemeler yapılmalı ve soruşturma ve diğer hazırlık aşamaları ve tanıklık dahil tüm hukuki işlemlere doğrudan ve dolaylı katılımları kolaylaştırılmalıdır.

2. Taraf Devletler engellilerin adalete etkin bir şekilde erişimini sağlamak için polis ve cezaevi personeli dahil adalet sistemi çalışanlarının gerekli eğitimi almalarını sağlamalıdır.

### **Madde 14**

#### **Kişi Özgürlüğü ve Güvenliği**

1. Taraf Devletler engellilerin diğer bireylerle eşit koşullar altında aşağıdaki haklardan yararlanmasını sağlar:

(a) Kişi özgürlüğü ve güvenliği hakkından yararlanma;

(b) Özgürlüklerinden hukuka aykırı veya keyfi bir şekilde mahrum bırakılmamaları, özgürlüğün kısıtlandığı hallerin hukuka dayalı olması ve engelliliğin, hiçbir koşulda özgürlüğün kısıtlanmasının gerekçesi olarak gösterilmemesi.

2. Taraf Devletler engelli kişiler eğer herhangi bir süreç sonunda özgürlüklerinden mahrum edildiyse; bunun diğer bireylerle eşit koşullar altında yapılmasını; engellilerin uluslararası insan hakları hukukuna uygun olarak güvencelere sahip olmasını ve makul düzenlemeye ilişkin hükümler dahil olmak üzere Sözleşme'nin hedefleri ve ilkeleriyle uyumlu muamele görmesini sağlar.

### **Madde 15**

#### **İşkence, insanlık dışı veya aşağılayıcı Muamele veya Cezaya Maruz Kalmama**

1. Hiç kimse işkence veya zalimane, insanlık dışı veya aşağılayıcı muameleye veya cezaya maruz kalmamalıdır. Özellikle, hiç kimse rızası alınmaksızın tıbbi veya bilimsel deney tabii tutulmamalıdır.

2. Taraf Devletler engellilerin işkence veya zalimane, insanlık dışı veya aşağılayıcı muameleye veya cezaya karşı diğer bireylerle eşit koşullar altında korunmasını sağlamak için etkin bir şekilde tüm yasal, idari, yargısal ve diğer tedbirleri alır.

## Madde 16

### Sömürü, Şiddet veya İstismara Maruz Kalmama

1. Taraf Devletler engellilerin ev içinde ve dışında sömürüye uğramasının, şiddete ve istismara maruz kalmasının, bu tutumların cinsiyete dayalı hali dahil her biçiminden korumak için uygun yasal, idari, sosyal, eğitsel ve diğer tüm tedbirleri alır.
2. Taraf Devletler engellilere, ailelerine, onların bakımını sağlayanlara cinsiyetlerine ve yaşlarına uygun yardım ve desteği sağlayarak sömürü, şiddet ve istismar vakalarının nasıl önleneceğine, tespit edileceğine ve bildirileceğine dair bilgi ve eğitim vererek sömürünün, şiddetin ve istismarın her biçimini önleyici uygun tüm tedbirleri alır. Taraf Devletler koruma hizmetlerinin yaş, cinsiyet ve engellilik konularına duyarlı olmalarını sağlar.
3. Taraf Devletler sömürünün, şiddetin ve istismarın her biçimini önlemek için engellilere hizmet etmeye yönelik tüm tesislerin ve programların bağımsız merciler tarafından etkin bir şekilde denetlenmesini sağlar.
4. Taraf Devletler koruyucu hizmetlerin sunulması sırasında meydana gelenler de dahil olmak üzere sömürünün, şiddetin veya istismarın herhangi bir biçiminin mağduru olan engellilerin fiziksel, zihinsel ve psikolojik olarak tedavisi, rehabilitasyonu ve sosyal açıdan yeniden bütünleşmesini sağlayıcı uygun tüm tedbirleri alır. Söz konusu iyileşme ve yeniden bütünleşme, kişinin sağlığına, öz saygısına, onuruna, özerkliğine kavuşmasını sağlar ve yaş ve cinsiyetiyle bağlantılı özel ihtiyaçlarını dikkate alır.
5. Taraf Devletler engellilere karşı sömürü, şiddet ve istismar vakalarının tespiti, soruşturulması ve gerekli hallerde kovuşturulmasını sağlamak için kadın ve çocuk merkezli yasa ve politikalar dahil etkili yasa ve politikaları yürürlüğe koyar.

## Madde 17

### Kişisel Bütünlüğün Korunması

Engelli her kişi, beden ve ruh bütünlüğüne diğer bireylerle eşit bir şekilde saygı duyulması hakkına sahiptir.

## Madde 18

### Seyahat Özgürlüğü ve Uyrukluk

1. Taraf Devletler engellilerin diğer bireylerle eşit koşullar altında seyahat ve yerleşim yerini seçme özgürlüğüne ve uyrukluk hakkına sahip olduğunu kabul eder ve engellilerin aşağıdaki haklarını sağlar:
  - (a) Uyrukluk kazanma ve değiştirme hakkı olması ve keyfi olarak veya engelli olması nedeniyle uyrukluktan mahrum bırakılmaması;
  - (b) Kişinin engelli olması nedeniyle uyrukluğuna veya kimliğine ilişkin diğer belgeleri elde etme, bu belgelere sahip olma ve bu belgeleri kullanma veya seyahat özgürlüğünden yararlanmasını sağlamak için gerekli olabilecek göçmenlik işlemleri gibi süreçleri yürütme olanağından mahrum bırakılmaması;
  - (c) Kendi ülkesi dahil herhangi bir ülkeden ayrılma özgürlüğünün olması;
  - (d) Kendi ülkesine girme hakkından engelli olmasına dayanılarak veya keyfi olarak mahrum bırakılmaması.
2. Engelli çocuklar doğum sonrasında derhal nüfusa kaydedilmeli ve doğuştan isim edinme, uyrukluk kazanma ve mümkün olduğu ölçüde kendi ebeveynlerini bilme ve onlar tarafından bakılma hakkına sahip olmalıdır.

## Madde 19

### Bağımsız Yaşayabilme ve Topluma Dahil Olma

İşbu Sözleşmeye Taraf Devletler tüm engellilerin diğer bireylerle eşit koşullar altında toplum içinde yaşama hakkına sahip olduğunu kabul eder ve engellilerin bu haktan eksiksiz yararlanabilmeleri ve topluma tam katılımlarını kolaylaştırmak için gerekli tedbirleri etkin bir şekilde alır. Bu çerçevede aşağıdaki noktalara dikkat edilmelidir:

- Engelliler diğer bireylerle eşit koşullar altında ikametgahlarını ve nerede ve kiminle yaşayacaklarını seçme hakkına sahiptirler ve özel bir yaşama düzenine zorlanamazlar;
- Engellilerin kişisel destek dahil olmak üzere toplum içinde yaşamak ve topluma dahil olmak için ihtiyaç duydukları konut içi, kurum içi ve diğer toplumsal destek hizmetlerine erişimleri sağlanmalı ve engellilerin toplumdan tecridi ve ayrı tutulması önlenmelidir;
- Kamusal hizmet ve tesisler engellilere diğer bireylerle eşit şekilde açık olmalı ve onların ihtiyaçlarına yanıt verebilmelidir.

## Madde 20

### Kişisel Hareketlilik

Taraf Devletler engellilerin olanaklar çerçevesinde azami ölçüde bağımsız hareket edebilmesini sağlamak için etkin bir şekilde gerekli tüm tedbirleri alır. Bu tedbirler şunlardır:

- Engellilerin istedikleri şekil ve zamanda ve karşılanabilir bir maliyetle hareket edebilmelerinin kolaylaştırılması;
- Engellilerin hareketi kolaylaştırıcı kaliteli araç ve gerece, yardımcı teknolojilere, yardım sunan insanlara ve araçlara karşılanabilir bir maliyetle erişiminin kolaylaştırılması;
- Engellilere ve engelli kişilerle çalışan uzman personele engellilerin hareket becerilerinin geliştirilmesi konusunda eğitim verilmesi;
- Harekete yardımcı araç ve gereçlerle yardımcı teknolojileri üretenlerin engellilerin her türlü ihtiyacını dikkate almaları hususunda teşvik edilmesi.

## Madde 21

### Düşünce ve İfade Özgürlüğü ile Bilgiye Erişim

Taraf Devletler engellilerin işbu Sözleşme'nin 2. Maddesinde tanımlanmış tüm iletişim araçlarını tercihe bağlı kullanabilmesi, bilgi ve fikir araştırma, alma ve verme özgürlüğü dahil düşünce ve ifade özgürlüğünden diğer bireylerle eşit koşullar altında yararlanabilmesi için uygun tüm tedbirleri alır. Bu tedbirler aşağıdakileri içermelidir:

- Kamuya sunulması amaçlanan bilginin engellilerin erişebileceği biçimlerde ve farklı engelli gruplarına uygun teknolojilerle güncel olarak ve ek bir bedel alınmaksızın sunulması;
- Engellilerin resmi temaslarda işaret dillerini, Braille alfabesini, beden dilini ve tercih ettikleri diğer tüm erişilebilir iletişim araç ve biçimlerini kullanmalarının kolaylaştırılması;
- Kamuya açık hizmet sunan özel kuruluşların internet dahil olmak üzere, engellilerin erişebileceği ve kullanılabilmesi için uygun biçimde bilgi ve hizmet sunmalarının teşvik edilmesi;

(d) İnternet aracılığıyla bilgi sunanlar dahil olmak üzere kitle iletişim hizmeti sunan kurumların hizmetlerini engellilerin erişebileceği şekillerde sunmalarının teşvik edilmesi;

(e) İşaret dili kullanımının kabul ve teşvik edilmesi.

## **Madde 22**

### **Özel Hayata Saygı**

1. İkametgahı ve yaşama biçimi ne olursa olsun hiçbir engelli bireyin özel hayatı, ailesi, konutu, haberleşmesi ve diğer iletişimlerine keyfi veya hukuka aykırı şekilde müdahale edilemez ve şeref ve haysiyetine yönelik hukuka aykırı uygulamalarda bulunulamaz. Engelliler söz konusu müdahale veya saldırılardan hukuken korunma hakkına sahiptir.

2. Taraf Devletler engellilerin kişisel, sağlık ve rehabilitasyon bilgilerinin gizliliğini diğer bireyler ile eşit koşullar altında korur.

## **Madde 23**

### **Hane ve Aile Hayatına Saygı**

1. Taraf Devletler evlilik, aile, ebeveynlik ve özel ilişkilere dair meselelerde engellilere karşı ayrımcılığı ortadan kaldırmak için uygun tedbirleri etkin bir şekilde ve engellilerin diğer bireylerle eşit olduğunu gözeterek alır. Bu çerçevede aşağıda belirtilenler sağlanmalıdır:

(a) Evlilik çağına gelmiş engellilerin evlenme ve aile kurma hakkının tanınması ve bu hakkın evlenmek isteyen eşlerin serbest iradeleri ve rızaları doğrultusunda kullanılması;

(b) Engellilerin çocuklarının sayısına ve yaş aralığına, serbestçe ve sorumluluğunu taşıyarak karar verme hakkının tanınması ve yaşlarına uygun bilgiye, üreme ve aile planlaması eğitimine erişim hakkının tanınması ile bu haklarını kullanmaları için gereken araçların oluşturulması;

(c) Çocuklar dahil olmak üzere engellilerin diğer bireylerle eşit koşullar altında doğurganlıklarından mahrum bırakılmaması.

2. Taraf Devletler, velayet, vesayet, kayımlık, evlat edinme veya ulusal mevzuatta bu kavramların benzerlerinin yer aldığı kurumlar hususunda-her durumda çocukların yararlarının üstün tutulması şartıyla-engelli hakları ve sorumluluklarını güvence altına alır. Engelliler çocuklarının bakım sorumluluklarını yerine getirirken Taraf Devletler uygun desteği sunar.

3. Taraf Devletler, engelli çocukların aile yaşamlarıyla ilgili olarak diğer bireylerle eşit haklara sahip olmasını sağlar. Taraf Devletler bu hakları yaşama geçirmek ve engelli çocukların saklanması, terk edilmesi, ihmal edilmesi ve ayrı tutulmasının önüne geçmek üzere engelli çocuklara ve ailelerine erken ve kapsamlı bilgi, hizmet ve destek sunar.

4. Taraf Devletler, bir çocuğun ailesinin istemi olmadan ailesinden ayrılmasını sağlar. Bunun istisnası yargısal denetime tabi yetkili mercilerin çocuğun üstün yararı gereğince ailesinden ayrılmasının gerekli olduğuna uygulanan yasa ve usuller uyarınca karar vermesidir. Hiçbir koşulda çocuğun veya ebeveynlerinden biri ya da hepsinin engelli olması nedeniyle çocuk anne ve babasından ayrı tutulamaz.

5. Taraf Devletler, engelli çocuğun çekirdek ailesinin çocuğa bakamaması durumunda, çocuğa geniş anlamda aile üyeleri, bunun mümkün olmadığı takdirde aile ortamını sağlayacak bir sosyal çevrede alternatif bakım sağlanması için her türlü çabayı göstermeyi taahhüt eder.

## Madde 24

### Eğitim

1. Taraf Devletler engellilerin eğitim hakkını tanır. Taraf Devletler, bu hakkın fırsat eşitliği temelinde ve ayrımcılık yapılmaksızın sağlanması için eğitim sisteminin bütünleştirici bir şekilde her seviyede engellileri içine almasını ve ömür boyu öğrenim imkanı sağlar. Bunun için aşağıdaki hedefler gözetilmelidir:

(a) İnsan potansiyelinin, onur ve değer duygusunun tam gelişimi ve insan haklarına, temel özgürlüklere ve insan çeşitliliğine saygı duyulmasının güçlendirilmesi;

(b) Engellilerin; kişiliklerinin, yeteneklerinin, yaratıcılıklarının, zihinsel ve fiziksel becerilerinin potansiyellerinin en üst derecesinde gelişiminin sağlanması;

(c) Engellilerin özgür bir topluma etkin bir şekilde katılımlarının sağlanması.

2. Taraf Devletler bu hakkın yaşama geçirilmesi için aşağıda belirtilenleri sağlar:

(a) Engelliler engelleri nedeniyle genel eğitim sisteminden dışlanmamalı ve engelli çocuklar engelleri nedeniyle parasız ve zorunlu ilk ve ortaöğretim olanaklarının dışında tutulmamalıdır;

(b) Engelliler yaşadıkları çevrede bütünleştirici, kaliteli ve parasız ilk ve orta öğretime diğer bireylerle eşit olarak erişebilmelidir;

(c) Bireylerin ihtiyaçlarına göre makul düzenlemeler yapılmalıdır;

(d) Engellilerin genel eğitimden etkin bir şekilde yararlanabilmeleri için genel eğitim sistemi içinde ihtiyaç duydukları desteği almalıdır;

(e) Engellilere yönelik bireyselleştirilmiş etkin destekleyici tedbirler, engellilerin tam katılımı hedefine uygun olarak, akademik ve sosyal gelişimi artırıcı ortamlarda sağlanmalıdır.

3. Taraf Devletler engellilerin toplumun eşit üyeleri olarak eğitime tam ve eşit katılımlarını kolaylaştırmak için yaşamı ve sosyal gelişim becerilerini öğrenmelerini sağlar. Taraf Devletler bu amaçla aşağıda belirtilen tedbirleri alır:

(a) Braille ve diğer biçimlerdeki yazıların okunmasının öğrenilmesi, beden dilinin ve alternatif iletişim araçları ve biçimleri ile yeni çevreye alışma ve bu çevrede hareket etme becerilerinin öğrenilmesi, akran desteği ve rehberlik hizmetlerinin kolaylaştırılması;

(b) İşaret dilinin öğrenilmesine, işitme ve konuşma engellilerin dilsel kimliğinin gelişimine yardımcı olunması;

(c) Görme, işitme veya hem görme hem işitme-konuşma engellilerin özellikle çocukların eğitiminin en uygun dille, iletişim araç ve biçimleriyle, onların akademik ve sosyal gelişimini artırıcı ortamlarda sunulmasının sağlanması.

4. Taraf Devletler bu hakkın yaşama geçmesini sağlamak için, engelli olanlar dahil olmak üzere, işaret dilini ve Braille alfabetini bilen öğretmenlerin işe alınması ve eğitimin her düzeyinde çalışan uzmanların ve personelin eğitimi için uygun tedbirleri alır. Sözkonusu eğitim engelliliğe ilişkin bilincin artırılmasını, alternatif iletişim araç ve biçimleri ile destekleyici eğitim tekniklerinin ve materyallerinin kullanılmasını içermelidir.

5. Taraf Devletler engellilerin genel yüksek okul eğitimine, mesleki eğitime, erişkin eğitime ve ömürboyu süren eğitime ayrımcılığa uğramaksızın diğer bireylerle eşit koşullar altında erişimini sağlar. Taraf Devletler bu amaçla engellilerin ihtiyaçlarına uygun makul düzenlemelerin yapılmasını temin eder.



## Madde 25

### Sağlık

Taraf Devletler engellilerin engelliliğe dayalı ayrımcılığa uğramaksızın ulaşılabilir en yüksek sağlık standardından yararlanma hakkını tanır. Taraf Devletler engellilerin sağlıkla ilgili olarak rehabilitasyon da dahil olmak üzere, cinsiyete duyarlı sağlık hizmetlerine erişimini mümkün kılmak için uygun tüm tedbirleri alır.

Taraf Devletler;

(a) Parasız veya karşılanabilir bir maliyetle sağlanan sağlık bakımı ve programlarının, engellilere diğer bireylerle aynı kapsam, kalite ve standartta sağlanmasını ve bu hizmetlerin cinsel ve üreme sağlığı ile halk sağlığı programlarını da içermesini sağlar;

(b) Engellilerin özellikle engellilikleri nedeniyle gereksinim duyduğu sağlık hizmetlerini sağlar. Bu sağlık hizmetleri erken tanı ve mümkünse müdahaleyi, çocuklar ve yaşlılar dahil olmak üzere, engelliliğin azaltılmasını ya da artmasını önlemeyi hedefleyen hizmetleri kapsamalıdır;

(c) Sağlık hizmetlerini kırsal alanlar dahil olmak üzere mümkün olduğu kadar kişilerin yaşadıkları yerlerin yakınına götürülmesini temin eder;

(d) Sağlık profesyonellerinin engellilere sunduğu tıbbi bakımın diğer bireylere sundukları bakımla aynı kalitede olmasını ve bu bakımın hastaların bağımsız ve aydınlatılmış onaylarına dayanmasını sağlamak amacıyla diğer tedbirlerin yanısıra eğitim vererek, kamu kurumları ile özel kurumlar tarafından sunulan sağlık bakımının etik standartlarını yayımlayarak engellilerin insan hakları, onuru, özerkliği ve ihtiyaçları hakkında bilinç yaratır;

(e) Ulusal mevzuatın sağlık ve yaşam sigortasını düzenlediği hallerde engellilerin bu sigortalardan yararlanmaları bakımından ayrımcılık yapılmasını yasaklar ve sigortanın adil ve makul olmasını sağlar;

(f) Engelliliğe dayalı olarak sağlık bakımı veya hizmetlerinin sunulmamasını veya yiyecek ve içecek verilmemesini önlemek üzere gerekli tedbirleri alır.

## Madde 26

### Habilitasyon ve Rehabilitasyon

1. Taraf Devletler engellilerin azami bağımsızlığını, tam fiziksel, zihinsel, sosyal ve mesleki becerilerini elde etmelerini ve yaşamın her alanına tam katılımlarını sağlamak için akran desteği dahil uygun tedbirleri etkin bir şekilde alır. Bu bakımdan Taraf Devletler özellikle sağlık, istihdam, eğitim ve sosyal hizmetler alanlarında kapsamlı habilitasyon ve rehabilitasyon hizmetlerini sunar; mevcut hizmetleri güçlendirir ve genişletir. Bunun için şöyle bir yol izlemelidirler:

(a) Habilitasyon ve rehabilitasyon hizmet ve programları mümkün olan en erken evrede başlamalıdır ve bireylerin ihtiyaçlarının ve güçlü olduğu yönlerin çok-disiplinli bir çerçevede değerlendirilmesine dayanmalıdır;

(b) Engellilerin topluma katılımını ve toplumla bütünleşmesini destekleyen habilitasyon ve rehabilitasyon hizmet ve programlarına katılmak rızaya dayalı olmalıdır ve bu hizmet ve programlar kırsal alanlar dahil olmak üzere, engellilerin yaşadıkları yerlerin mümkün olduğu kadar yakınında sunulmalıdır.

2. Taraf Devletler habilitasyon ve rehabilitasyon hizmetlerinde çalışan profesyoneller ve personel için, temel ve sürekli eğitim programları geliştirilmesini destekler.

3. Taraf Devletler engelliler için hazırlanmış, habilitasyon ve rehabilitasyonla ilgili yardımcı cihazlar ve teknolojilerin erişilebilirliğini, bunlara ilişkin bilgiyi ve bunların kullanımını teşvik eder.

## Madde 27

### Çalışma ve İstihdam

1. Taraf Devletler engellilerin diğer bireylerle eşit koşullar altında çalışma hakkına sahip olduğunu kabul eder. Bu hak, engellilerin, açık, bütүнleştirici ve erişilebilir bir iş piyasası ve çalışma ortamında serbestçe seçtikleri bir işle hayatlarını kazanmaları fırsatını da içerir. Taraf Devletler çalışırken engelli olanlar dahil olmak üzere tüm engellilerin çalışma hakkının yaşama geçmesini yasama çalışmalarını da içeren uygun tüm tedbirleri alarak güvence altına alır. Taraf Devletler bunların yanısıra;

(a) İşe alım ve istihdam edilme koşullarında, istihdamın sürekliliği, kariyer gelişimi ve sağlıklı ve güvenli çalışma koşulları dahil olmak üzere, istihdama ilişkin her hususta, engelliliğe dayalı ayrımcılığı yasaklar;

(b) Fırsat eşitliği, eşit değerde işe eşit ücret ilkesi, tacizden korunma ve mağduriyetin giderilmesi, güvenli ve sağlıklı çalışma koşulları dahil olmak üzere diğer bireylerle eşit koşullar altında adil ve uygun çalışma koşullarının sağlanmasına ilişkin olarak engellilerin haklarını korur;

(c) Engellilerin iş ve sendikal haklarını diğer bireylerle eşit koşullar altında kullanabilmelerini sağlar;

(d) Engellilerin genel teknik ve mesleki rehberlik programlarına, yerleştirme hizmetlerine, mesleki ve sürekli eğitime diğer bireylerle eşit koşullar altında etkin bir şekilde erişimini sağlar;

(e) İş piyasasında engellilerin istihdam olanaklarının ve kariyer gelişiminin desteklenmesine ve engellilerin iş aramasına veya işe başlamasına, çalışmaya devam etmesine ve işe geri dönmelerine yardım eder;

(f) Serbest çalışma, girişimcilik, kooperatif kurma ve kendi işini kurma konusundaki fırsatları geliştirir;

(g) Engellileri kamu sektöründe istihdam eder;

(h) Olumlu eylem programları, teşvikler ve diğer tedbirleri de içerebilecek uygun politika ve önlemlerle, engellilerin özel sektörde istihdam edilmelerini destekler;

(i) Engellilerin çalıştığı işyerlerinde makul düzenlemelerin yapılmasını sağlar;

(j) Engellilerin açık iş piyasasında iş deneyimi kazanmasını temin eder;

(k) Engelliler için mesleki rehabilitasyon, işte kalma ve işe dönüş programları yürütür.

2. Taraf Devletler engellilerin kölelik altında tutulmalarını engeller ve engellileri zorla veya mecburi çalışmaya karşı diğer bireylerle eşit koşullar altında korur.

## Madde 28

### Yeterli Yaşam Standardı ve Sosyal Korunma

1. Taraf Devletler, engellilerin yiyecek, giysi ve barınma dahil kendileri ve aileleri için yeterli yaşam standardı hakkını ve yaşam koşullarının sürekli olarak iyileştirilmesi hakkını tanıır. Taraf Devletler bu hakkın engelli olmaları nedeniyle ayrımcılığa uğramaksızın tanınmasını temin etmek için gerekli adımları atar.

2. Taraf Devletler engellilerin sosyal korunma ve engelliliğe dayalı ayrımcılığa uğramadan bu haktan yararlanma hakkını tanıır ve aşağıda belirtilen tedbirler dahil olmak üzere bahsekonu hakkın tanınmasını temin etmek ve geliştirmek için gerekli adımları atar:

- (a) Engellilerin temiz su hizmetlerine, uygun ve bedeli ödenebilir hizmetlere eşit erişimlerini sağlamak ve engellilerin ihtiyaçlarına ilişkin araç-gereç ve diğer yardımlara erişimlerini temin etmek;
- (b) Özellikle engelli kadın ve kızlar ve engelli yaşlılar dahil olmak üzere, engellilerin sosyal koruma programlarına ve yoksulluk azaltıcı programlara erişimini sağlamak;
- (c) Yoksulluk koşullarında yaşayan engellilerin ve ailelerinin uygun eğitim, danışmanlık, mali yardım ve süreli bakım dahil engelliliğe ilişkin harcamalarında devlet yardımına erişimini sağlamak;
- (d) Engellilerin toplu konut programlarına erişimini sağlamak;
- (e) Engellilerin emeklilik fırsatları ve programlarına eşit erişimini sağlamak.

### **Madde 29**

#### **Siyasal ve Toplumsal Yaşama Katılım**

Taraf Devletler, engellilerin siyasi haklarını ve diğer bireylerle eşit koşullar altında bunlardan yararlanma fırsatını güvence altına alır ve aşağıda belirtilenleri yerine getirir:

- (a) Diğerlerinin yanısıra aşağıda belirtilenler yoluyla, engellilerin diğer bireylerle eşit koşullar altında seçme ve seçilme hakları dahil olmak üzere siyasi ve kamusal yaşama etkin şekilde ve tam katılımını doğrudan veya serbestçe seçilmiş temsilciler aracılığıyla sağlamak,
- (i) Seçim usullerinin, tesislerinin, materyallerinin uygun, erişilebilir ve anlaşılması ve kullanılmasının kolay olmasını sağlamak,
- (ii) Engellilerin, seçimlerde ve referandumlarda baskıya uğramadan, gizli oy kullanarak, aday olma ve etkili bir mevkide görev alma ve devletin tüm kademelerinde tüm kamu görevlerini yerine getirme haklarını koruyarak, uygun olan yardımcı ve yeni teknolojilerin kullanılmasını kolaylaştırmak,
- (iii) Engellilerin seçmen olarak tercihlerini özgürce ifade edebilmelerini güvence altına alarak ve bu amaçla gerektiğinde, talep etmeleri durumunda oy kullanırken kendi seçtikleri bir kişinin desteğini almalarına izin vermek,
- (b) Engellilerin ayrımcılığa uğramadan, diğer bireylerle eşit koşullar altında, kamu işlerinin idaresinde etkin ve tam katılımlarının sağlanacağı bir ortamı yaratmak ve aşağıda belirtilenler de dahil olmak üzere, kamu işlerine katılımlarının cesaretlendirmek;
- (i) Ülkenin kamusal ve siyasi yaşamı ile ilgili sivil toplum kuruluşları, dernekler ve siyasi partilerin etkinliklerine ve yönetimine katılım;
- (ii) Engellileri uluslararası, ulusal, bölgesel ve yerel düzeylerde temsil eden engelli örgütlerinin kurulması ve engellilerin içinde yer almalarının sağlanması.

### **Madde 30**

#### **Kültürel Yaşama, Dinlenme, Boş Zaman Aktiviteleri ve Spor Faaliyetlerine Katılım**

1. Taraf Devletler engellilerin diğer bireylerle eşit koşullar altında kültürel yaşama katılım hakkını tanırlar ve engellilerin aşağıda belirtilenlerden yararlanmasını sağlamak için gerekli tüm tedbirleri alırlar:

- (a) Kültürel materyallere ulaşılabilir biçimleri aracılığıyla erişmek;

- (b) Televizyon programlarına, filmlere, tiyatroya ve diğer kültürel etkinliklere ulaşılabilir biçimleri aracılığıyla erişmek;
- (c) Tiyatro, müze, sinema, kütüphane ve turistik hizmetler gibi kültürel etkinliklerin yapıldığı veya hizmetlerin sunulduğu yerlere ve ayrıca mümkün olduğu ölçüde ulusal kültür açısından önemli anıtlar ve alanlara erişmek.
2. Taraf Devletler, sadece engellilerin yararı için değil, toplumu zenginleştirmek amacıyla da engellilerin yaratıcı, sanatsal ve entelektüel kapasitelerini geliştirme ve kullanma imkanına sahip olmalarını sağlayıcı gerekli tedbirleri alacaklardır.
3. Taraf Devletler, uluslararası hukuka uygun olarak, fikri mülkiyet haklarını koruyan yasaların, engellilerin kültürel materyallere erişimine uygun olmayan veya ayrımcılık yaratan bir engel çıkarmaması için tüm uygun tedbirleri alır.
4. Engelliler, diğer bireylerle eşit koşullar altında, kendilerinin özel kültürel ve dil kimliklerinin, örneğin işaret dilleri ve işitme engelliler kültürü, tanınması ve desteklenmesi hakkına sahiptir.
5. Taraf Devletler, engellilerin eğlence, dinlenme ve spor etkinliklerine diğer bireylerle eşit koşullar altında katılımını sağlamak amacıyla aşağıda yazılı tedbirleri alır:
- (a) Engellilerin her seviyedeki genel spor etkinliklerine mümkün olduğunca tam katılımını cesaretlendirmek ve artırmak;
- (b) Engellilerin, özel spor ve eğlence etkinliklerini örgütleme, geliştirme ve bu etkinliklere katılma imkanına sahip olmasını temin etmek ve bu nedenle, diğer bireylerle eşit koşullar altında onlara uygun bilgi ve eğitimin verilmesini ve kaynakların sunulmasını sağlamak;
- (c) Engellilerin spor, eğlence yerleri ile turistik alanlara erişimini sağlamak;
- (d) Engelli çocukların, okullardaki etkinlikler dahil olmak üzere, oyun, eğlence, boş zaman aktiviteleri ve spor etkinliklerine eşit şekilde katılabilmelerini sağlamak;
- (e) Eğlence, turistik, boş zaman aktiviteleri ve spor etkinliklerini organize edenlerin sunduğu hizmetlere engellilerin erişebilmesini sağlamak.

### **Madde 31**

#### **İstatistikler ve Veri Toplama**

1. Taraf Devletler bu Sözleşmenin uygulanması açısından gerekli politikaları formüle etmeleri ve geliştirmelerinde kendilerine yol gösterecek, istatistik veriler ve araştırmalar da dahil olmak üzere uygun bilgileri toplar. Bilgi toplama ve bilginin sürdürülebilirliği için aşağıdaki noktalar dikkate alınır:
- (a) Verinin korunması, engelli kişilerin özel yaşamlarına saygı ve gizliliğin sağlanmasına ilişkin yasal olarak oluşturulmuş güvenlik tedbirlerine uygun olmalıdır.
- (b) İstatistiklerin toplanması ve kullanımında insan hakları, temel özgürlükler ve etik ilkelerin korunması konularındaki uluslararası düzeyde kabul edilen normlara uygunluk aranmalıdır.
2. Bu Maddeye göre toplanan bilginin, uygun olması halinde, dağıtılması ve mevcut sözleşme kapsamında taraf devletlerin uygulamalarının değerlendirilmesi ve engellilerin haklarını kullanırken karşılaştıkları güçlüklerin ortaya konulmasında kullanılması sağlanmalıdır.
3. Taraf Devletler topladıkları istatistiklerin dağıtılması konusunda sorumluluk almalı ve bu verilerin engelli kişiler ve diğerleri için erişilebilir olmasını sağlamalıdır.

## Madde 32

### Uluslararası İşbirliği

1. Taraf Devletler bu sözleşmenin amaç ve yükümlülüklerinin yerine getirilmesine yönelik olarak ulusal çabaların desteklenmesi konusunda uluslararası işbirliğinin önemini kabul eder ve teşvik eder. Bu doğrultuda devletlerarası ve devletler düzeyinde, gerektiğinde ilgili uluslararası ve bölgesel örgütler ve sivil toplumla özellikle engellilere yönelik örgütlerle işbirliğini sağlamak üzere gerekli tedbirleri alır. Bu tedbirler diğerlerinin yanı sıra şunları içerir:

(a) Uluslararası kalkınma programları da dahil olmak üzere uluslararası işbirliğinin, engellileri kapsamasını ve engelliler için erişilebilir olmasını güvence altına almak,

(b) Bilgi, deneyim ve eğitim programları ve iyi uygulamaların değişimi ve paylaşımı aracılığıyla kapasite geliştirmeyi teşvik etmek ve desteklemek,

(c) Araştırma, bilimsel ve teknik bilgiye erişim konularında işbirliğini geliştirmek,

(d) Erişilebilir ve destek sağlayıcı teknolojilere ulaşımın sağlanması aracılığıyla ve teknoloji transferi yoluyla uygun görülen teknik ve ekonomik yardımı sağlamak.

2. Bu Maddenin hükümleri, her taraf devletin mevcut sözleşmenin getirdiği yükümlülükleri yerine getirmesini gözardı etmez.

## Madde 33

### Ulusal Uygulama ve Denetim

1. Taraf Devletler kendi örgütlenme biçimlerine uygun olarak mevcut sözleşmenin uygulanmasıyla ilgili konular için hükümet içinde bir veya daha fazla kilit nokta tahsis eder ve hükümet içinde farklı sektörler ve farklı düzeylerdeki konuyla ilgili faaliyetlerin teşvik edilmesi için koordinasyon mekanizması kurar.

2. Taraf Devletler, kendi bünyeleri içerisinde, işbu Sözleşmeyi teşvik ve temin edip düzeltmek amacıyla kendi yasal ve idari sistemlerine uygun olan ve bir veya daha fazla bağımsız mekanizmayı içeren bir yapı bulundurur veya kurar ve bu yapıyı güçlendirir. Taraf Devletler bu yapıyı kurarken, insan haklarının teşviki ve korunması için ulusal kurumların statü ve işleyişine ilişkin ilkeleri de gözönünde bulundururlar.

3. Taraf Devletler, başta engelliler ve onları temsil eden kuruluşlar olmak üzere sivil toplumun denetim sürecine tam katılımını sağlar.

## Madde 34

### Engelli Hakları Komitesi

1. İşbu Sözleşmede verilen görevleri yerine getirmek üzere bir Engelli Hakları Komitesi kurulur (bundan sonra "Komite" olarak adlandırılacaktır).

2. Komite, işbu Sözleşme'nin yürürlüğe girdiği tarihte 12 uzmandan oluşur. 60 onay veya katılımdan sonra, Komite'nin üye sayısı altı kişi artırılarak azami üye sayısı olan 18'e ulaşılır.

3. Komite üyeleri kişisel kapasiteleri ölçüsünde çalışmalı ve ahlaki değerleri yüksek, sözleşmenin içerdiği alanlarla ilgili başarıları ve deneyimleri kabul gören kişiler arasından seçilmelidirler. Taraf Devletler, adaylarını belirlerken bu sözleşmenin

4. Maddesinin 3. paragrafındaki hükümleri göz önünde bulundurmaya davet edilir.

4. Komite üyeleri Taraf Devletlerce seçilir. Taraf Devletler komite üyelerinin seçiminde eşit coğrafi dağılım, farklı medeniyetlerin ve yasal sistemlerin temsil edilmesi, kadın-erkek temsiline dengeli olması ve engelli uzmanların katılımı hususlarını dikkate alır.
5. Komite üyeleri, Taraf Devletler Konferansı sırasında, Sözleşmeye Taraf Devletlerin vatandaşları arasından belirlediği adaylardan oluşan bir listeden gizli oyla seçilir. Taraf Devlet sayısının 2/3'ünün karar yeter sayısı olduğu bu toplantılarda, en fazla oyu alan ve temsil edilen devletlerin oylarının mutlak çoğunluğuna ulaşan kişiler seçimi kazanırlar.
6. İlk seçim, Sözleşmenin yürürlüğe girişinden itibaren altı ay içinde yapılır. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri, her seçimden en az dört ay önce Taraf Devletlere yazı göndererek iki ay içinde adaylarını bildirmelerini ister. Genel Sekreter, taraf devletlerce gösterilen ve sözleşmeye uygun olan adaylarını adlarını alfabetik sıraya göre, kendisini aday gösteren Taraf Devletin adıyla birlikte listeler ve Sözleşmeye taraf devletlere gönderir.
7. Komite üyeleri dört yıllık bir dönem için seçilir. Üyeler, sadece bir dönem daha tekrar seçilebilirler. Ancak, ilk seçimlerde seçilen altı üyenin dönemi iki yıl sonunda biter. Bu altı üye, ilk seçimlerin hemen ardından, bu maddenin 5. paragrafında bahse konu oturum başkanı tarafından kura yöntemiyle belirlenir.
8. Altı yeni üyenin seçimi, bu Maddenin ilgili hükümlerine göre gerçekleştirilen düzenli seçimlerle yapılır.
9. Komite üyelerinden biri ölüm, istifa ya da başka herhangi bir nedenle süresi dolmadan görevinden ayrılırsa, temsil ettiği Taraf Devlet, bu Maddenin ilgili hükümlerinde aranan nitelik ve yeterliliklere sahip bir başka uzmanı atar. Yeni üye kalan süreyi tamamlar.
10. Komite çalışmalarıyla ilgili kurallarını kendisi belirler.
11. Komitenin bu Sözleşmeyle verilen görevlerini etkin olarak yerine getirebilmesini teminen gereksinim duyacağı personel ve diğer ihtiyaçları Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri tarafından sağlanır. Ayrıca, Genel Sekreter Komite'yi ilk toplantı için toplar.
12. Bu Sözleşme hükümlerine göre kurulan Komitenin üyeleri, Genel Kurulun kararıyla, Birleşmiş Milletler kaynaklarından bir ücret alır. Genel Kurul bu kararı verirken Komite'nin sorumluluklarını dikkate alır.
13. Komite üyeleri, Birleşmiş Milletler misyonlarında görevli uzmanlar olarak Ayrıcalık ve Bağışıklıklar Sözleşmesinin ilgili kısımlarında yer alan imkan, ayrıcalık ve bağışıklıklardan yararlanırlar.

### **Madde 35**

#### **Taraf Devletlerce Sunulacak Raporlar**

1. Her Taraf Devlet, Sözleşmenin ilgili Devlet için yürürlüğe girmesinden sonra iki yıl içerisinde Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri aracılığıyla Komiteye Sözleşmenin gereklerinin yerine getirilmesi için alınan önlemler ve kaydedilen gelişmeler hakkında kapsamlı bir rapor sunar.
2. Bundan sonra, Taraf Devletler en az dört yılda bir ve buna ilave olarak zamana bağlı olmaksızın Komitenin talep etmesi durumunda müteakip raporları sunar.
3. Komite, raporların içeriği için başvurulabilecek temel noktaları belirler.
4. Komiteye ilk kapsamlı raporunu sunan bir Taraf Devletin müteakip raporlarının eski bilgileri içermesine gerek yoktur. Taraf Devletler komiteye rapor hazırlarken, açık ve şeffaf bir yöntem izlemeli ve bu Sözleşmenin 4. Maddesinin 3 paragrafındaki hükümleri gözönünde bulundurmalıdır.
5. Raporlar, Sözleşme yükümlülüklerinin yerine getirilme düzeyini etkileyen güçlükleri ve etkenleri de içerebilir.

## Madde 36

### Raporların Değerlendirilmesi

1. Komite, her raporu inceler, varsa önerilerini ve genel yorumlarını da ekleyerek ilgili devlete geri gönderir. Taraf devlet, seçtiği herhangi bir bilgiyle komiteye yanıt verir. Komite, Sözleşmenin uygulanmasına ilişkin ek bilgileri Taraf Devletlerden isteyebilir.
2. Bir Taraf Devlet, raporunu sunmada kayda değer ölçüde geç kalmışsa Komite, ilgili devlete, raporun sunulması yönünde çağrıda bulunabilir. Bu çağrıyı takip eden üç ay içerisinde sözkonusu rapor Komite'ye iletilmezse, Komite sözleşme hükümlerinin bahse konu ülkede yerine getirilmesine yönelik çalışmaların gözden geçirilmesi ihtiyacının ortaya çıktığı yönde bildirimde bulunabilir. Taraf Devlet bu bildirimde sözkonusu raporu sunarak yanıt verirse, bu maddenin birinci paragrafının hükümleri uygulanır.
3. Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri raporların erişilebilir olmasını sağlar.
4. Taraf Devletler raporlarının, kendi ülkelerindeki kamuoyu için geniş ölçüde erişilebilir olmasını sağlar ve sözkonusu raporlara tavsiye ve önerilerin getirilmesini teşvik eder.
5. Komite, uygun gördüğü takdirde, içinde teknik yardım talebi ya da belirtisi bulunan raporları, kendi görüş ve önerileriyle Birleşmiş Milletler ihtisas kuruluşları, fon ve programları ile ilgili diğer kuruluşlara iletebilir.

## Madde 37

### Taraf Devletler ve Komite Arasındaki İşbirliği

1. Taraf Devletlerin her biri Komite'yle işbirliği yapmalı ve üyelere görevlerini yerine getirmede yardımcı olmalıdır.
2. Komite, Taraf Devletlerle ilişkisi çerçevesinde, bir devlete sözleşmenin uygulanması için ulusal kapasitesini geliştirici yollar ve araçlar konularında uluslararası işbirliği de dahil sorumluluklar verir.

## Madde 38

### Komitenin Diğer Organlarla İlişkisi

Sözleşme hükümlerinin etkin olarak yerine getirilmesinin güçlendirilmesi ve sözleşmenin kapsadığı alanla ilgili uluslararası işbirliğinin teşvik edilmesi açısından:

1. Birleşmiş Milletler'in ihtisas kuruluşları ve diğer organları, sözleşmenin, kendi çalışma alanlarına giren hükümlerinin uygulanmasının incelenmesi sırasında temsil edilmelidir. Komite, uygun görmesi halinde, ihtisas kuruluşları ve diğer organları, bu Sözleşmenin alanlarıyla ilgili hükümlerin nasıl yerine getirileceği hakkında uzman görüşüne başvurmak üzere çağırabilir. Komite, ihtisas kuruluşları ve diğer organlardan, sözleşmenin kendi faaliyet alanlarıyla ilgili uygulamalarına ilişkin rapor sunmalarını isteyebilir.
2. Komite, yetkisini kullanırken, raporlama ilkeleri, önerileri ve genel yorumlarında tutarlılığı sağlayabilmek, yetki ve görev alanlarının çatışmasından kaçınmak açısından, uygun görmesi halinde, uluslararası insan hakları anlaşmalarıyla oluşturulan diğer ilgili organlara danışır.

## **Madde 39**

### **Komitenin Raporu**

Komite, her iki yılda bir, faaliyetleri hakkında, Genel Kurul ve Ekonomik ve Sosyal Konsey'e rapor sunar. Komite raporunda ayrıca, Taraf Devletlerden alınan bilgiler ve raporların incelenmesi doğrultusunda ortaya çıkan öneri ve genel yorumları da belirtebilir. Bu öneri ve değerlendirmeler, Taraf Devletlerin olabilecek yorumlarıyla birlikte Komite raporunda yer alır.

## **Madde 40**

### **Taraf Devletler Konferansı**

1. Taraf Devletler sözleşme hükümlerinin yerine getirilmesi ile ilgili konuları tartışabilmek için düzenli aralıklarla Taraf Devletler Konferansı'nda bir araya gelir.

2. Sözleşmenin yürürlüğe girmesini takip eden altı ay içinde ilk Taraf Devletler Konferansı Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'nin çağrısıyla toplanır. Bundan sonraki toplantılar Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri tarafından iki yılda bir ya da Taraf Devletler Konferansı'nın kararıyla toplanır.

## **Madde 41**

### **Depozitör**

Sözleşmenin depozitörlük görevini Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri yürütür.

## **Madde 42**

### **İmzalanma**

İşbu Sözleşme, 30 Mart 2007 tarihinden itibaren, New York'taki Birleşmiş Milletler Genel Merkezi'nde, tüm devletler ve bölgesel bütünleşme örgütlerinin imzasına açılır.

## **Madde 43**

### **Bağlanma İradesi**

İşbu Sözleşme, imzacı Devletlerin onaylamasına ve bölgesel bütünleşme örgütlerinin resmi teyidinde tabidir. Sözleşmeyi imzalamamış devlet veya bölgesel bütünleşme örgütlerinin katılımına açıktır.

## **Madde 44**

### **Bölgesel Bütünleşme Örgütleri**

1. "Bölgesel bütünleşme örgütü", belirli bir bölgedeki bağımsız devletlerce kurulan ve bu sözleşme kapsamındaki konulardaki yetkilerini devrettikleri örgütü ifade etmektedir. Bu örgütler, onay veya katılım belgelerinde Sözleşme kapsamına giren konulardaki yetki düzeylerini açıklarlar. Sonrasında, bu yetki düzeylerinde değişiklik olduğu takdirde depozitörü bilgilendirirler.



2. Mevcut Sözleşmede "Taraf Devletlere yapılan atıflar, yetkileri dahilinde bu örgütlere uygulanacaktır.

3. 45. maddenin 1. paragrafı, 47. maddenin 2. ve 3. paragrafları açılardan, bölgesel bütünleşme örgütlerince depozit edilen belgeler sayıma dahil edilmez.

4. Bölgesel bütünleşme örgütleri, Taraf Devletler konferansında yetkileri kapsamındaki konular hakkında oy kullanabilirler. Oyları, bu Sözleşmeye taraf üyelerinin sayısı kadardır. Bünyesindeki Taraf Devletlerden birinin oy kullanması durumunda bu örgütler oy haklarını kullanamazlar. Bu kural, tersi için de geçerlidir.

## **Madde 45**

### **Yürürlüğe Girme**

1. İşbu Sözleşme, 20. onay veya katılım belgesinin depozit edilmesini takip eden 30. gün yürürlüğe girer.

2. Söz konusu 20. belgenin depozit edilmesinin ardından Sözleşme, onu imzalayan, resmen teyid eden veya ona katılan herhangi bir devlet ya da bölgesel bütünleşme örgütü için, onay belgelerini depozit etmelerini takip eden 30. gün yürürlüğe girer.

## **Madde 46**

### **Çekinceler**

1. Mevcut Sözleşmenin kapsamı ve amaçlarıyla uyumlu olmayan çekinceler kabul edilemez.

2. İleri sürülen çekinceler her zaman geri çekilebilir.

## **Madde 47**

### **Değişiklikler**

1. Herhangi bir Taraf Devlet Sözleşme üzerinde bir değişiklik önererek, bunu Birleşmiş Milletler Genel Sekreterine bildirebilir. Genel Sekreter, öneriyi Taraf Devletlere bildirerek, tartışılıp karara bağlanması için bir konferans toplanması hakkındaki görüşlerini sorar. Bildirimi takip eden dört ay içinde Taraf Devletlerin en az 1/3'ü konferansın toplanmasından yana görüş bildirirse, Genel Sekreter, Birleşmiş Milletlerin himayesi altında Taraf Devletleri toplantıya davet eder. Söz konusu değişiklik tasarısı, toplantı sırasında mevcut bulunan ve oy kullanan Taraf Devletlerin 2/3'ünün desteğini alması durumunda kabul edilir ve Genel Sekreter tarafından, onay için Genel Kurul'a, daha sonra ise kabulleri için tüm Taraf Devletlere iletilir.

2. Paragraf 1'e göre kabul edilen ve onaylanan bir değişiklik, anılan değişikliğin kabulü sırasında hazır bulunan Taraf Devlet sayısının 2/3'ü kadar onay belgesinin depozit edilmesini takip eden 30. günde yürürlüğe girer. Daha sonra, bahse konu değişiklik herhangi bir Taraf Devlet için, kendi onay belgesini depozit etmesini takip eden 30. günde yürürlüğe girer. Bir değişiklik, sadece onu kabul eden devletleri bağlar.

3. Taraf Devletler konferansı sırasında oybirliğiyle karar verildiği takdirde, Paragraf 1 çerçevesinde kabul edilen ve onaylanan ve Sözleşmenin sadece 34, 38, 39 ve 40. maddelerine ilişkin bir değişiklik, anılan değişikliğin kabulü sırasında hazır bulunan Taraf Devlet sayısının 2/3'ü kadar onay belgesinin depozit edilmesini takip eden 30. günde tüm Taraf Devletler için yürürlüğe girer.

## **Madde 48**

### **Çekilme**

Herhangi bir Taraf Devlet, Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'ne yazılı olarak bildirmek suretiyle sözleşmeden çekilebilir. Bu çekilme, söz konusu bildirim Birleşmiş Milletler Genel Sekreterince alınışından 1 yıl sonra geçerlilik kazanır.

## **Madde 49**

### **Erişilebilir Format**

Bu sözleşme erişilebilir formatlarda hazır bulundurulur.

## **Madde 50**

### **Orijinal Metinler**

Bu sözleşmenin Arapça, Çince, İngilizce, Fransızca, Rusça ve İspanyolca metinleri orijinalinin aynıdır.

Aşağıda imzaları bulunan ve temsil ettikleri devletlerce tam olarak yetkili kılınmış katılımcılar işbu Sözleşme'yi temsil ettikleri Devlet namına imzalamışlardır.

## KAYNAKÇA

- Burcu, E. (2007). *Türkiye’de Özürlü Birey Olma: Temel Sosyolojik Özellikleri ve Sorunları Üzerine Bir Araştırma*. Ankara: Hacettepe Üniversite Yayınları.
- Demirkan, P. D. (2015). Mekanlarda Erişilebilirlik, kullanılabilirlik ve yaşanabilirlik. <http://www.mimarlarodasiankara.org/dosya/dosya36.pdf>, s. 2.
- MAMATOĞLU, P. D. (2015, 3). Türkiye’de Engelliler için Erişilebilirlik Uygulamaları Algısı. <http://www.mimarlarodasiankara.org/dosya/dosya36.pdf>, s. 17.
- Ramazan TİYEK, B. H. (2016, Nisan). Engellilerin Erişilebilirlik Sorunu ve TSE Standartları Çerçevesinde Bir Araştırma. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/309514>, s. 230.
- ResmiGazete. (2010). *Ulaşılabilirlik Stratejisi ve Eylem Planı (2010-2011)*. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2010/11/20101112-19-1.doc>.
- STGM. (2011). *Türkiye’de Hak Temelli Sivil Toplum Örgütleri Sorunları ve Çözüm Arayışları 2.Baskı,*. Ankara: STGM Yayını.
- TDK. (tarih yok). <https://sozluk.gov.tr/>.











"Bu yayın, Etkiniz AB Programı kapsamında Avrupa Birliđi finansal desteği ile üretilmiştir. Bu yayının içeriğinden yalnızca Engelliler ve Gençlik Derneği sorumludur ve hiçbir şekilde Avrupa Birliđi'nin görüşlerini yansıtılmaktadır."

“**Bütün insanlar özgür, onur ve haklar bakımından eşit doğarlar**

*(Evrensel İnsan Hakları beyannamesi madde 1)*

